

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR.....	IV
TABLolar LİSTESİ.....	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT.....	IX
GİRİŞ.....	XI

BİRİNCİ BÖLÜM

BASEL I VE BASEL II DÜZENLEMELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. ULUSLARARASI ÖDEMELER BANKASI VE BASEL KOMİTESİ.....	1
1.1.1. Uluslararası Ödemeler Bankası.....	1
1.1.2. Basel Komitesi	2
1.1.3. Basel'in Tarihçesi.....	3
1.2. BASEL I	6
1.2.1. 1988 Basel Düzenlemesi.....	6
1.2.2. 1996 Basel Düzenlemesi.....	9
1.2.3. Basel I Düzenlemesi'ne Yapılan Eleştiriler ve Yeni Bir Düzenleme İhtiyacı Doğuran Gelişmeler	10
1.3. BASEL II	14
1.3.1. Basel II'nin Amaç, Kapsam Ve Hedefleri	14
1.3.2. Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

KOBİ'LER VE BASEL II DÜZENLEMESİ'NDE KREDİLENDİRME KRİTERLERİ

2.1. KOBİ TANIMLAMALARI, TÜRKİYE'DEKİ KOBİ'LERİN GENEL YAPISI VE SORUNLARI.....	18
2.1.1. Türkiye'de KOBİ Tanımlamaları.....	18
2.1.2. Avrupa Birliği'nin (AB) KOBİ Tanımı	24
2.1.3. Basel II Hükümleri Çerçevesinde KOBİ Tanımları ve Portföy Sınıflandırması.....	28
2.2. KOBİLERİN ÜLKE EKONOMİLERİ İÇİNDEKİ YERLERİ.....	32

2.3. KOBİLERİN TÜRKİYE’DEKİ GELİŞME SÜRECİ	36
2.2. KOBİLERİN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI	43
2.5. KOBİLERİN FİNANSMAN KAYNAKLARI	46
2.5.1. Finansman Kaynağı Olarak Özkaynak	48
2.5.2. Finansman Kaynağı Olarak Banka Kredileri	49
2.5.3. Alternatif Finansman Yöntemleri.....	50
2.6. BASEL II’NİN ÜLKE EKONOMİLERİ VE KOBİ KREDİLERİNE ETKİLERİ	52
2.7. KOBİ KREDİLERİNE İLİŞKİN BASEL II KRİTERLERİ	55
2.7.1. Basel II’de Yer Alan Kredi Risk Ölçüm Yaklaşımları.....	55
2.7.2. KOBİ Kredilerine İlişkin Sermaye Yükümlülüklerinin Belirlenmesi.....	57
2.7.2.1. Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	58
2.7.2.2. Standart Yaklaşım.....	58
2.7.2.3. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar	59
2.7.3. Derecelendirme (Rating) Kavramı	60
2.7.3.1. Derecelendirmenin Tarihi	62
2.7.3.2. Derecelendirme İhtiyacının Nedenleri.....	63
2.7.3.3. Derecelendirmenin Amaçları ve Önemi	64
2.7.3.4 Derecelendirme Kuruluşları.....	64
2.7.3.4.1 Standard and Poors Derecelendirme Kuruluşu.....	64
2.7.3.4.2. Moody's Derecelendirme Kuruluşu	66
2.7.3.4.2. Fitch-IBCA Rating Kuruluşu.....	67
2.7.3.5. Rating Kuruluşları Puanlama Sistemi.....	68
2.7.3.6. Ülkelerin Derecelendirilmesinde Dikkate Alınan Göstergeler	70
2.8. BASEL II DÜZENLEMESİ ÇERÇEVESİNDE KOBİ’LERİN NYAŞAYACAĞI ZORLUKLAR VE GETİRİLEN ÖNERİLER ..	72
2.8.1. KOBİ’lerin Yaşayabileceği Zorluklar	72
2.8.1.1. Finansman Sorunları	73
2.8.1.2. Şeffaflık Sorunları	73
2.8.1.3. Riske Dayalı Kredi Fiyatlamasına ve Teminatlandırmaya İlişkin Sorunlar	75
2.8.2. KOBİ’lerce Yapılması Gerekenler ve Getirilen Öneriler	76
2.8.2.1. Muhasebe Kayıt Sisteminin Yenilenmesi ve Şeffaflığın Sağlanması.....	76
2.8.2.2. Derecelendirmeye Yönelik Hazırlıklı Olunması	78
2.8.2.3. Kredilendirmede Geçerli Teminatlar Konusunda Bilgi Sahibi Olunması.....	78
2.8.2.4. Alternatif Finansman Tekniklerinin Kullanılması.....	80
2.8.2.4.1. Finansal Kiralama.....	81
2.8.2.4.2. Factoring	81
2.8.2.4.3. Sermaye Piyasaları.....	82
2.8.2.4.4. Birleşmeler, Hisse Devirleri ve Ortaklıklar.....	83
2.8.2.4.5. Kredi Garanti Fonu.....	84
2.8.2.5. Diğer Konular	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASEL II'YE UYUM SÜRECİNDE KIRŞEHİR İLİNDE FAALİYETTE BULUNAN KOBİ'LER ÜZERİNDE ANKET UYGULAMASI

3.1 UYGULAMANIN AMACI.....	86
3.2 UYGULAMANIN KAPSAMI	86
3.3 UYGULAMANIN YÖNTEMİ.....	86
3.4 UYGULAMANIN SONUÇLARI	86

SONUÇ VE ÖNERİLER	132
-------------------------	-----

KAYNAKÇA..	135
------------------	-----

Ek-1: BASEL II VE KIRŞEHİR'DEKİ KOBİLER ÜZERİNDE ETKİLERİ HAKKINDA ANKET ARAŞTIRMASI.....	140
--	-----

KISALTMALAR

- AB:** Avrupa Birliği
- A.G.E :** Adı Geçen Eser
- A.G.R :** Adı Geçen Rapor
- A.G.T :** Adı Geçen Tez
- BCBS :** Basel Bankacılık Denetim Komitesi
- BDDK :** Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
- BIS:** Uluslararası demeler Bankası
- DİE:** Devlet İstatistik Kurumu
- DPT:** Devlet Planlama Teşkilatı
- G-10:** ABD, Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya
- GSMH:** Gayrisafi Milli Hasıla
- KEİ:** Karadeniz Ekonomik İşbirliği
- KGF:** Kredi Garanti Fonu
- KOBİ:** Küçük ve Orta Boy İşletmeler
- KOSGEB:** Küçük ve Orta lekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı
- KÜSGEM:** Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi
- KÜSGET:** Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
- MKB :** Menkul Kıymetler Borsası
- OECD:** Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği rgt
- OPEC:** Petrol İhraç Eden lkeler rgt
- SPK :** Sermaye Piyasası Kurulu
- SYO :** Sermaye Yeterliliği Oranı
- SYR:** Sermaye Yeterliliği Standart Oranı
- TBB :** Türkiye Bankalar Birliği
- TCMB :** Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
- TSPAKB :** Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Basel I Düzenlemesi Ardından Basel II'nin Getirdiği Yenilikler	15
Tablo 2: Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması	16
Tablo 3: Yeni Sermaye Düzenlemesinin Beklenen Etkileri ve Getireceği Maliyetler	17
Tablo 4: Türkiye'de Kuruluşlara Göre KOBİ Tanımları.....	20
Tablo 5: AB'ye Göre KOBİ'lerin Sınıflandırılması	27
Tablo 6: Basel II Çerçevesine Göre Sınıflandırma (Portföy).....	29
Tablo 7: İş Yeri Büyüklük Gruplarına Göre İşletme Sayıları	33
Tablo 8: Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ'lerin Payları (%).....	34
Tablo 9: Toplam İşletmelerin Faaliyet Kollarına Göre Dağılım (2002).....	35
Tablo 10: Ölçekler İtibariyle Firmaların Bilanço Yapısı	47
Tablo 11: Standart Yaklaşım Dayalı Kredi Risk Ağırlıkları	59
Tablo 12: Rating Kuruluşlarına Göre Kredi Notları.....	69
Tablo 13: Türkiye'de Kurulan Yetkilendirme Derecelendirme Kuruluşları.....	71
Tablo 14: Soru 3-7 Karşılaştırması.....	106
Tablo 15: Soru 5-8 Karşılaştırılması.....	108
Tablo 16: Soru 9-2 Karşılaştırması.....	110
Tablo 17: Soru 9-3 Karşılaştırması.....	112
Tablo 18: Soru 9-5 Karşılaştırması.....	114
Tablo 19: Soru 10-2 Karşılaştırması.....	116
Tablo 20: Soru 10-3 Karşılaştırması.....	118
Tablo 21: Soru 11-2 Karşılaştırması.....	120
Tablo 22: Soru 11-3 Karşılaştırması,.....	122
Tablo 23: Soru 17-2 Karşılaştırılması.....	124
Tablo 24: Soru 17-3 Karşılaştırması.....	126
Tablo 25: Soru 17-4 Karşılaştırması.....	128
Tablo 26: Soru 17-5 Karşılaştırılması.....	130

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:	87
Şekil 2:	88
Şekil 3:	89
Şekil 4:	90
Şekil 5:	91
Şekil 6:	92
Şekil 7:	93
Şekil 8:	94
Şekil 9:	95
Şekil 10:	96
Şekil 11:	97
Şekil 12:	98
Şekil 13:	99
Şekil 14:	100
Şekil 15:	101
Şekil 16:	102
Şekil 17:	103
Şekil 18:	104
Şekil 19:	105
Şekil 20:	106
Şekil 22:	110
Şekil 23:	112
Şekil 24:	114
Şekil 25:	116
Şekil 26:	118
Şekil 27:	120
Şekil 28:	122
Şekil 29:	124
Şekil 30:	126
Şekil 31:	128
Şekil 32:	130

ÖZET

Tezin adı: Basel II Temel Düzenlemeleri ve Uygulamalarının Kobi'ler Üzerindeki Etkileri

Tezi Hazırlayan: Sultan GÖMCÜ

Yirminci yüzyılda, küreselleşmenin bir sonucu olarak, finans piyasalarında birbiri ardına ve etkileri uzun süren finansal krizler yaşanmıştır. Yapılan araştırmalar, bu krizlerin meydana gelmesinin büyük ölçüde risk yönetimindeki yetersizliklerden kaynaklandığını ortaya koymuştur. Bu durum, risk yönetimi konusunda uluslararası standartların oluşturulmasını ve denetim mekanizmalarının etkinliğini artırılmasını gerekli kılmıştır. Finansal sistem içerisinde yer alan bankaların risk yönetim kalitesinin artırılmasının finansal piyasalarda da istikrarı sağlayacağı düşüncesiyle, bankacılık sektörüne yönelik sermaye yeterliliği düzenlemeleri oluşturulmuştur. Bu düzenlemelerden ilki Basel I olup, ardından da bu düzenlemenin yetersizliklerini ortadan kaldırmak amacıyla Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemeleri getirilmiştir. Basel II'nin getirdiği standartlarla bankacılık sektörünün yanı sıra, KOBİ'leri de dolaylı olarak etkileyeceği beklenmektedir.

Bu çalışmada, Basel II düzenlemesi kapsamındaki kriterlerin Türkiye'deki KOBİ'ler üzerindeki etkileri incelenmiş ve Kırşehir ilinde faaliyet gösteren 33 KOBİ üzerinde anket araştırması yapılarak, Basel II ye uyum sürecinde teşvikler-yatırım indirimleri-sermaye-finance-istihdam-pazarlama-yönetim politikaları ve faaliyet alanları çerçevesinde karşılaşılabilecekleri muhtemel problemler araştırılmıştır.

Türkiye ekonomisi içerisinde KOBİ'lerin payının oldukça büyük olmasına rağmen, büyük birçoğu aile işletmesi olmasından dolayı kurumsal yapıdan uzak bir şekilde, kayıt dışı faaliyet göstermekte ve mali tabloların düzenlenmesinde şeffaflık ilkesi göz ardı edilmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, Basel II ile birlikte bu işletmelerin bankalardan kredi sağlamaları aşamasında güçlüklerle karşılaşmaları kaçınılmazdır. Son dönemlerde uluslararası finansal piyasalarda yaşanan sebepleri ve etkileri derin ve belirsiz gelişmeler ışığında Basel II uzlaşısının 2009'da yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Bu süreç zarfında KOBİ'ler

eksikliklerini ve zayıf yönlerini ortaya koyup Basel II'nin getirdiği standartlara uyum sağlayarak diğer işletmelere göre rekabet avantajı sağlayacaklardır.

Anahtar kelimeler: Basel II, KOBİ, Sermaye Yeterliliği, Derecelendirme

ABSTRACT

Name the: : The Effects of Basel II Fundamental Arrangements and Applications Over the SME's

Submitted: Sultan GÖMCÜ

As a result of globalisation in the 21st century, a string of long lasting financial crises were experienced in the financial market. Research shows that, this was mostly due to the inadequacies in the risk management. This situation warranted the establishment of international standards and increasing the effectivity of the auditing mechanisms. With the suggestion that improvement in the risk management quality of the banks in the financial system would aid the stability in the financial markets, so as a result some regulations over capital adequacy in the banking sector were introduced. First of these regulation was the Basel I, followed by the Basel II capital inadequacy., regulation to remedy the shortfalls in the regulation. With the standards introduced by Basel II, it is expected that SME's as well as the banking sector will be effected indirectly.

This is the study of the effects of Basel II criterias on the Turkiye's SME's. A survey is carried out on 33 SME's in Kırşehir to demonstrate the shortfalls and weaknesses in the adjustment period to Basel II

Although SME's have quite big share in Turkish economy, many of the SME's are far from being and institutional organisation. because of their family based structure. In addition to this, they lack showing their financial charts, incomes and their financial deficits. As a result of this issues it's inevitable for these SME's to face with certain difficulties when they apply for bank credits. The ups and downs in the financial markets and because of its sharp unmeasurable effects the Basel II is expected to come into for the year 2009. In the upcoming year the SME's will try to compensate their deficiencies and their weaknesses and evantually they will meet the

Basel II's standards and they will most likely have better competition advantages compared to other SME's .

Key words: Basel II, SME, capital, adequacy, grading.

GİRİŞ

Dünya finans sisteminde son yıllarda yaşanan ekonomik istikrarsızlıklar ve bankacılık krizleri, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki finansal sektörlerin sağlıklı bir şekilde yeniden yapılandırılması gereğini ön plana çıkarmıştır. 1990'lı yıllarda hız kazanan küreselleşme olgusu ile finansal piyasalarda yaşanan kriz diğer piyasaları da etkiler duruma gelmiş, bu konuda uluslar arası tarafsız bir düzenleyici kurulun gözetiminde dünya çapında kabul gören bazı standartların geliştirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu söz konusu standartların ekonominin tümünü etkileyecek güce sahip olan bankacılık sektörüne odaklanmasına sebep olmuştur.

Uluslar arası ödemeler bankası (BIS) ve onun bünyesinde kurulan Basel Komitesi ilk olarak Basel I Düzenlemesi (1988-1996) yayımlanmış, ardından Basel I'in bazı aşamalarda yetersiz kalışı ve talepleri yeterli ölçüde cevap verememesinden dolayı eksiklikleri gidermek amacıyla Basel II düzenlemesi (2004) yayımlanmıştır.

2007 yılında G-10 ve AB ülkelerinde, 2009 yılında da Türkiye'de uygulamaya geçirilmesi planlanan Basel II'nin bankacılık sisteminin yanı sıra reel sektör ve özellikle de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri(KOBİ) etkilemesi beklenmektedir. Basel II sermaye uzlaşısına göre KOBİ tanımı belirlenmiştir ve Basel II'nin uygulanacağı süreçte bu tanım kullanılacaktır. Böylece bütün ülkelerin kullanabileceği ortak bir KOBİ tanımına ulaşılmakla birlikte, ülkeler arası kıyaslama ve dolayısıyla yapılacak derecelendirmeler standart bir yapıya kavuşacaktır.

Basel II'nin Türkiye'deki KOBİ'ler üzerindeki etkilerinin incelendiği bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, ilk olarak uluslar arası Ödemeler Bankası ve onun bünyesinde oluşturulan Basel Komitesi'nin sermaye yeterliliği düzenlemelerine ve bu kapsamdaki misyon ve önerilerine yer verilmiştir. Basel II 'ye temel oluşturan Basel I kapsamında, 1986-1996 Basel Düzenlemeleri ve ardından Basel I'e yöneltilen eleştiriler incelenerek yeni bir düzenleme ihtiyacı doğuran sebeplere değinilmiştir. Son olarak Basel II kapsamı ve uygulama esasları incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, KOBİ'lerin tanımları, ülkemiz ve dünya ekonomisi içindeki yerleri ele alınmıştır. KOBİ'lerin finansman sorunları incelenerek KOBİ kredilerine ilişkin Basel II kriterlerine yer verilerek bu kriterlerin uygulamaya geçilmesi halinde KOBİ'lerin yaşayabileceği zorluklar ortaya konulmuş ve bu kapsamda KOBİ'lere çeşitli öneriler getirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise, Kırşehir ilinde faaliyet gösteren çeşitli KOBİ'ler üzerinde anket çalışması yapılarak Basel II'ye uyum sürecinde Basel II kriterlerine yer verilerek işletmelerin bu kriterlerin uygulamaya geçirilmesi aşamasında görüşlerine değinilmiş ve çıkan sonuçlar grafiksel olarak ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

BASEL I VE BASEL II DÜZENLEMELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. ULUSLARARASI ÖDEMELER BANKASI VE BASEL KOMİTESİ

1.1.1. Uluslararası Ödemeler Bankası

Uluslararası bankacılık sistemindeki gelişmeler ve finansal piyasaların birbiri içine girmesi, bankacılık sektörü için yerel düzenlemelerin yerini uluslar arası düzenlemelerin almasına neden olmuştur. Bu anlamda kilit rolü Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements - BIS) üstlenmiştir¹.

BIS, 1930 yılında, Versay Antlaşması sonucunda hazırlanan Young Planı çerçevesinde öngörülen I. Dünya Savaşı borçlarının tahsil ve ödenmesi faaliyetlerinin düzenlenmesi amacıyla, tarafsız bir coğrafya olması nedeniyle İsviçre'nin Basel kentinde kurulmuştur². Savaş tazminatı ödemelerinin arka plana düşmesiyle Banka, parasal ve finansal istikrar sağlama hedefi doğrultusunda merkez bankaları ve diğer kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamaya odaklanmıştır³. Bugün, 55 merkez bankasının ortağı bulunduğu Banka, bu özelliği ile bütün merkez bankalarının bankası niteliğindedir.

Bankanın misyonu, iyi bankacılığın kurallarını belirlemek ve uygulanmasını sağlamaktır. BIS, bu misyonu doğrultusunda ve de uluslararası sermaye hareketlerinin global krizler yaratabileceği endişesiyle, bankaların bulundukları ülkelerin ekonomilerinin taşıdığı riskleri karşılayabilmeleri için, sermayelerinin, iş hacimleri ve aldıkları riskler karşılığında yeterlilik düzeyini ölçmekte ve buna ilişkin denetim yöntemleri geliştirmektedir⁴. Banka, finans piyasalarına yönelik olarak

¹ BEŞİNCİ, Murat. "Basel Kriterleri, Basel II'nin Finans ve Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye Uyum Süreci", **Aktive Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı: 45, s.22-32.

² CANDAN, Hasan; ÖZÜN, Alper. "Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II", İstanbul, S. 10-12: **Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları**.

³ TSPAKB. "Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı", **Sermaye Piyasasında Gündem**, Sayı: 31, s.6-20, <http://www.tspakb.org.tr/docs/ebirlik/gundem.pdf>, (08.12.2006).

⁴ BEŞİNCİ, Murat; KAYA, Feridun, "Uluslararası Finansal Piyasalardaki Yasal Düzenlemeler ve Basel II'ye Uyum Süreci", **İşletme ve Finans Dergisi**, Sayı: 236, s.50-54.

yaptığı düzenlemeler ve hazırladığı yönetmelikler açısından da en önemli kuruluşur⁵.

BIS bünyesinde çeşitli amaçlarla komiteler oluşturulmuştur. Bu komitelerden bazıları; Altın ve Döviz Uzmanları Komitesi, Avrupa Para Birimi Komitesi, Ödemeler Sistemi Komitesi ve bu çalışmanın konusunu en çok ilgilendiren Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Komitesi)'dir.

1.1.2. Basel Komitesi

1973 yılının Mart ayında Bretton Woods sözleşmesinin sona erdirilmesine bağlı olarak sabit kur politikasının terk edilmesi ve uluslararası ticaretin gelişmeye başlaması, ardından 1974 yılında OPEC'in (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) petrol fiyatlarını dört kat artırması sonucunda ortaya çıkan petrol krizi uluslararası para piyasalarında büyük dalgalanmalara ve bankalar arasında sorunlar yaşanmasına yol açmıştır⁶. Basel Komitesi de söz konusu krizleri takiben, 1974 yılı sonunda, Uluslararası Ödemeler Bankası bünyesinde, bankacılık denetim, gözetim ve düzenleme kalitesini iyileştirici çalışmalarda bulunmak üzere G-10 ülkelerinin merkez bankası başkanlarınca oluşturulmuş bir komitedir⁷.

Komite, üye ülkelerin merkez bankası ve banka denetim otoriteleri temsilcilerinin katılımıyla toplanmaktadır. Basel Komitesi'nde hâlihazırda temsil edilen ülkeler, Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'dir⁸.

Basel Komitesi, resmi olarak kanun ve kurallar değil, tasarı ve teklifler üreterek bunları tartışmaya açmak yoluyla özellikle sermaye yeterliliği ve finansal piyasaların istikrarı konularında iyileşmeler hedeflemektedir⁹. Komite, üye ülkelerin denetleme tekniklerini ve çalışmalarını ayrıntılı bir şekilde belirlemekten çok, ortak

⁵ BEŞİNCİ, Murat, a.g.e.s.22-32.

⁶ CANDAN, Hasan; ÖZÜN, Alper. a.g.e.

⁷ ALTINTAŞ, M. Ayhan. **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Turhan Kitabevi, s.59. Ankara

⁸ ALTINTAŞ, M. Ayhan, a.g.e.,s.59.

⁹ BOLGÜN, K.Evren; AKÇAY, M.Bariş. **Risk Yönetimi Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm Uygulamaları**, Scola Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.83.

ve standart yaklaşımlar saptayarak, belirli bir vizyonu dünyaya yayabilmek amacını taşımaktadır¹⁰. Bu çerçevede, komitenin önemli amaçlarından birisi de uluslararası denetim sistemindeki boşlukları doldurmaktır. Bu amaç kapsamında iki önemli prensip belirlenmiştir. Birinci prensip, hiçbir bankacılık kuruluşunun denetlemeden kaçmaması gerektiği; ikinci prensip ise, yapılan denetlemelerin yeterli bir seviyede gerçekleştirilmesi gerektiğidir.

Banka denetimi için ortaya konulan temel prensipler son derece önemli olmakla birlikte, Basel Komitesi'nin ülke bankacılık sistemleri ve banka denetim otoritelerini en derinden etkileyen ve etkilemeye aday çalışmaları kuşkusuz sermaye yeterliliği düzenlemeleridir¹¹.

1.1.3. Basel'in Tarihçesi

1999 yılında, Hall tarafından yapılan çalışmada, Bankhaus I.D. Herstatt'ın, Almanya'da 1974 yılındaki iflasından sonra bankacılık düzenlemeleri ve gözetiminin uluslararası ölçekte belirlenmesi için ilk önemli adımın atıldığı belirtilmektedir. Bu bankanın iflası, uluslararası para ve bankacılık alanlarında ciddi problemlerin yaşanmasına neden olmuştur. Aynı yıl G-10 ülkelerinin merkez bankası başkanları tarafından, bankacılık düzenlemeleri ve gözetimi konusunda çalışacak uluslararası bir komite olan Basel Bankacılık Denetim Komitesi kurulmuştur¹². Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD'nin üyesi olduğu komite ilk toplantısını 1975 yılı Şubat ayında yapmıştır. Komite, genellikle, daimi sekretaryasının bulunduğu Basel'deki Uluslararası Ödemeler Bankası'nda (BIS – Bank for International Settlements) toplanır¹³. Komite, üye ülkelerin bankacılık denetim kurumları ve merkez bankalarının üst düzey

¹⁰ ARAS, Güler. “Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci”, <http://s.b.e.yildiz.edu.tr/BASEL%20IIpdf>. (02.06.2007)

¹¹ ALTINTAŞ, M. Ayhan. a.g.e.,s.60.

¹² DEĞİRMENCİ, Nihal. **Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi**, TCMB ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2003, s11-13.

¹³ TBB. “Yeni Bir Sermaye Yeterliliği Çerçevesi”, Basel Bankacılık Denetim Komitesi Tarafından Hazırlanmış İstisari Rapor, www.tbb.org.tr/turkce/araştırmalar/capital%20Accord.doc (12.03.2006)

temsilcilerinden oluşur. Komite, kurulduğu tarihten itibaren yılda 3-4 defa düzenlenen toplantılar ile çalışmalarını sürdürmektedir¹⁴.

Komitenin uluslar üstü denetim yetkisi bulunmamaktadır. Düzenlemeleri zorunlu değil, tavsiye niteliğindedir. Son 20 yılda denetim gözetim otoritesi haline gelen BIS, sürekli yayınladığı çalışmalarla, bankacılık sektörünün de içinde olduğu dünya finansal piyasaları tarafından kabul gören uluslararası düzenlemelerin mimarı konumundadır¹⁵.

Komitenin 1975 yılında yayınladığı Basel Concordat'ı bankacılık düzenlemeleri ve denetimi konusunda gerçekleştirilen işbirliğinin ilk resmi belgesidir. Bu doküman, uluslararası bir bankanın merkezinin bulunduğu ülke ile şubesinin yer aldığı ülkenin düzenleme ve denetim otoriteleri arasındaki ilişkileri ve her otoritenin hak ve sorumluluklarını açık bir şekilde tanımlamaktadır. 1983 yılının Mayıs ayında, bu belgenin bankacılık alanında yaşanan değişikliklere paralel olarak güncelleştirilmiş ve geliştirilmiş formu, “Yabancı Banka Şubelerinin Gözetim Prensipleri” adıyla yayınlanmıştır¹⁶.

Dünya ekonomisi, 1980’li yıllarda başlayan ve 1990’lı yıllarda hızlanan bir küreselleşme sürecine girmiştir. Küreselleşmenin, özellikle gelişmiş ülkelerde uygulamaya konulan bilişim/iletişim teknolojisi ve liberal iktisat politikaları alanlarında kaydedilen ilerlemelerin etkisiyle hızlandığı kabul edilmektedir. Liberal iktisat politikaları ve teknoloji alanında yaşanan atılımlar, reel sektör firmalarını daha rekabetçi bir yapıya zorladığı gibi finans sektörü üzerinde de önemli etkide bulunmuştur¹⁷.

1980’li yıllardan sonra yaygınlaşan küreselleşme eğilimi, ülkelerin bankacılık düzenlemelerini birbirlerine yakınlaştırmasını gerektirmiştir. Bu süreç içerisinde önemli olan unsurlardan birisi sermaye yeterliliğine yönelik yapılan düzenlemelerdir. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) altında çalışan Basel Bankacılık Gözetim ve

¹⁴ DEĞİRMENCİ, Nihal. a.g.t., s.13.

¹⁵ BOLGÜN, Evren; AKÇAY, Barış. a.g.e., s.83.

¹⁶ DEĞİRMENCİ, Nihal. a.g.t., s.13.

¹⁷ YAYLA, Münir; KAYA, Türker Yasemin. **Basel II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci**, Ankara: Araştırma Dairesi Çalışma Raporları, 2005, s.43.

Denetim Komitesi (Basel Komitesi) 1980'li yılların sonlarından itibaren sermaye yeterliliği konusunda ortak bir uygulamanın gerçekleştirilmesi için forum işlevi görmüştür. Komite, 1988 yılında, Sermaye Uyumu adı altında ilk sermaye standardını yayınlamıştır.

Basel Standardı'nın geliştirilme amacı, ülkelerin sermaye yeterliliği düzenlemelerinin farklı olmasından kaynaklanan rekabet dengesizliklerini ortadan kaldırmaktır. Ülkemizde, 1992'den beri uygulanan ve ilkeleri yüzden fazla ülke tarafından benimsenen standart, SYR hesaplanmasında kredi riskini dikkate almaktadır. Daha sonra yapılan değişikliklerle kredi riskine ek olarak piyasa riskleri de standart kapsamına alınmıştır. Ancak zaman içerisinde bankaların bilançoları daha karmaşık hale gelmiştir. Risk yapılarının da değişmesi sonucunda mevcut olan standart etkinliğini yitirmiştir. Bu nedenle Basel Komitesi, 1999 yılında daha sonraki yıllarda uygulanması planlanan yeni sermaye yeterliliği standardının taslağını yayınlamıştır¹⁸.

Bu gelişmelerin yaşanmasının önemli nedenleri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi sözü edildiği gibi farklı ülkelerdeki farklı bankacılık düzenlemelerinin yarattığı rekabet dengesizlikleridir. İkincisi ise Basel I'de kredi riski için yapılan sermaye hesaplarının kredi borçlusunun risk derecesini yani temerrüt ihtimalini dikkate almıyor olmasıdır. Ayrıca mevcut yöntemin bankaların maruz kaldığı operasyonel riski dikkate almaması ve bu risk için sermaye hesaplamıyor olması da gelişmelerin yaşanmasının sebeplerinden birisidir¹⁹. Gelişmelerin yaşanmasındaki bir diğer üçüncüsü ise bir ülkede yaşanan finansal problemlerin uluslararası bankacılık yoluyla diğer ülkelere de taşınmasıdır. Bu durum bankaların yurtdışında açtıkları şube sayısının artmasıyla daha büyük bir sorun yaratmaya başlamıştır.

Komitenin amacı, üye ülkeler arasında bankacılık düzenlemeleri konusunda işbirliği sağlamaktır. Erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi komitenin ele aldığı ilk konudur. Ele alınan diğer konular ise ülkelerin bankacılık düzenleme ve gözetim sistemleri arasındaki farklılıkların giderilmesi ve bankacılık düzenlemelerinin

¹⁸ DEĞİRMENCİ, Nihal. a.g.t., s.2.

¹⁹ GÜVERCİNCİ, Oya. "Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri", http://www.adptso.org.tr/atsahabers.asp?haber_id=277 (12.02.2006)

kalitesinin dünya çapında arttırılmasıdır. Bu konular gerçekleştirilirken Komite üç temel alanda adımlar atmaya karar vermiştir. Bu alanlar:

- Uluslararası bankaların gözetiminde kullanılan tekniklerin geliştirilmesi ve etkinleştirilmesi,
- Ülkelerin gözetim uygulamaları konusunda bilgi alışverişinde bulunmaları,
- Sermaye yeterliliği konusunda minimum standartlar getirilmesi ve bu tür standartların uygulanabileceği diğer alanların araştırılmasıdır.

Basel Komitesi'nin, yasalarla kendisine verilmiş uluslar üstü bir gözetim otoritesi statüsü bulunmamaktadır. Komite'nin ortaya koyduğu çalışmaların üye ülkeler açısından yasal bir yaptırım gücü bulunmamaktadır. Komite sadece geniş kapsamlı standartlar ortaya koymakta ve ülkelere tavsiye etmektedir. Komite, bu şekilde uluslararası ölçekte düzenleme ve gözetim uygulamalarının birbirlerine yakınlaşmasını sağlamaya çalışmaktadır. Bu standartları uygulayıp uygulamamak ülkelerin isteğine bağlıdır²⁰.

1.2. BASEL I

Basel Komitesi'nin hazırlamış olduğu ilk sermaye yeterliliği düzenlemesi 1988 yılında yayımlanan düzenlemedir. Bu düzenleme, statik bir yapıda kalmak için değil, zaman içerisinde geliştirilmek üzere tasarlanmıştır. Bu nedenle, uluslararası finansal sistemde yaşanan değişimlere paralel olarak, düzenleme 1996 yılında güncelleştirilerek gerekli görülen değişiklikler yapılmıştır. Bu bölümde, Basel I çerçevesinde ele alınan 1988 ve 1996 yılı Basel Komitesi düzenlemeleri kapsamlı olarak ele alınacak; sonrasında ise, Basel I'e yöneltelen eleştiriler incelenerek yeni bir düzenleme ihtiyacı doğuran gelişmelere yer verilecektir.

1.2.1. 1988 Basel Düzenlemesi

1980'li yılların başında uluslararası aktif bankaların ağır borç yükü altındaki ülkelerden kaynaklanan risklerindeki artışın bu bankaların sermaye yeterliliklerini

²⁰ DEĞİRMENCİ, Nihal. a.g.t., s.14

düşürdüğü yönündeki endişeler sonucu, G-10 ülkeleri merkez bankası başkanlarının talebi üzerine Basel Komitesi bankacılık sistemlerinde geçerli sermaye standartlarındaki erozyonun durdurulması ve sermaye yeterliliği ölçümlerinin uyumlaştırılmasını sağlamak üzere çalışmaya başlamıştır. Komite, uluslararası bir sermaye yeterliliği düzenlemesinin uluslararası bankacılık sistemindeki istikrarı artıracığı ve ayrıca ulusal düzeydeki farklı sermaye yeterliliği düzenlemelerinden kaynaklanan rekabet eşitsizliğini de ortadan kaldıracacağı düşüncesindedir²¹.

Komite, bankaların bilanço içi ve bilanço dışı kalemlerinin çeşitli risk ağırlıklarıyla çarpılması ile bulunan risk ağırlıklı varlık ve yükümlülüklerin toplamının sermaye ile karşılaştırılması esasını getiren ilk sermaye yeterliliği düzenlemesini, G-10 ülkeleri merkez bankası başkanlarınca onaylanmasının ardından, Temmuz 1988’de yayımlamıştır²². Sadece uluslararası alanda faaliyet gösteren büyük bankalara yönelik olarak yayınlanan bu düzenleme ile sermaye tabanının risk ağırlıklı varlıklara olan oranına % 8’lik bir alt sınır getirilmiştir²³. Bu kapsamda bankalar, faaliyetleri dolayısıyla karşı karşıya kaldıkları kredi riskinin % 8’i seviyesinde asgari sermaye bulundurmakla yükümlü tutulmuşlardır²⁴. 1977-88 yılları arasında Basel Komitesi’nin başkanlığını yürüten W. P. Cooke’a atfen “Cooke Rasyosu” olarak da anılan sermaye yeterliliği standart oranı, 1988-1992 dönemi için öngörülen aşamalı bir geçişle 1992 yılında asgari % 8 olarak uygulanmaya başlanmıştır²⁵. Söz konusu düzenleme ile uygulamaya konulan oran, aşağıda formüle edilmiştir:

²¹ BCBS , “ History of the Basel Committee and its Membership ”, <http://www.bis.org/bcbs/history.pdf> (12.12.2006)

²² ALTINTAŞ, M.Ayhan. a.g.e.,s.44-48.

²³ SELİMLER, Hüseyin. **Sermaye Yeterliliği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi ,Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.

²⁴ YÜKSEL, Ayhan. “Basel II’nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri”, BDDK Araştırma Dairesi Çalışma Raporları: Ankara, 2005, S.1-41. <http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/pillar-1.pdf> (12.11.2006).

²⁵ ALTINTAŞ, M.Ayhan. a.g.e.,s.44-48.

$$\begin{array}{lcl} \text{Cooke Rasyosu} & & \text{Sermaye Tabanı} \\ \text{(Sermaye Yeterliliği} & = & \frac{\text{Risk Ağırlıklı + Gayrinakdi Krediler}}{\text{Varlıklar ve Yükümlükler}} \geq \%8 \\ \text{Standart Oranı)} & & \end{array}$$

Basel Komitesi'nin 1988 Basel Düzenlemesi'ni hazırladığı dönemde, Avrupa Birliği (AB)'nin bankacılık ile ilgili otoriteleri de, birlik içerisindeki kredi kuruluşlarına uygulanmak üzere, benzer bir düzenleme oluşturma hazırlığı içerisine girmişlerdir. Komite ile Avrupa Birliği arasında yapılan ortak değerlendirme toplantılarında, bu iki düzenlemenin mümkün olduğunca paralel bir şekilde oluşturulması için çalışmalar yürütülmüştür²⁶. Bu çalışmalar sonucunda, Avrupa Birliği 1988 Basel Düzenlemesi'ni, "Kredi Kurumlarının Ödeme Gücü Hakkında 18 Aralık 1989 Tarihli Konsey Direktifi" (89/647/EEC) ile mevzuatına dahil etmiştir²⁷.

Türkiye'de de söz konusu sermaye yeterliliği düzenlemesi, 26 Ekim 1989 tarihinde yayımlanan "3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 6 No'lu Tebliğ" ile mevzuata dahil edilmiştir. Bu tebliğde, düzenleme kapsamındaki sermaye yeterliliği standart oranının 1989 yılı için % 5 olarak uygulanması ve her yıl bir puan artırılarak 1992 yılında % 8'e ulaşılması öngörülmüştür²⁸.

Bu çerçevede, ilk amaçladığı banka çevresinin ötesinde de kabul gören 1988 Basel Düzenlemesi risk yönetimi düşüncesi ve uygulamasını dünyaya tanıtmış, genelde bankaların sermaye yeterlilik oranlarını artırmaları yönünde olumlu katkı yapmıştır²⁹. İçerdiği standartların basit ve kolay uygulanabilir olması, düzenlemenin özellikle gelişmekte olan ülkelere benimsenmesini kolaylaştırmış, bu ülkelerin düzenlemelerinin modernleşmesine ve finansal sektörlerinde rekabetin artmasına katkıda bulunmuştur³⁰. Düzenlemenin, gerek gelişmiş ülkelere ve gerekse

²⁶ DEĞİRMENCİ, Nihal. a.g.t., s.45.

²⁷ ALTINTAŞ, M.Ayhan.a.g.e.,s.62.

²⁸ ALTINTAŞ, M.Ayhan.a.g.e.,s.57.

²⁹ ERGEZER, Zafer. "Basel II'de Regülasyonlar ve Risk Yönetimi", http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?n_ARTICLE_id=4038 (09.10.2006).

³⁰ YAYLA, Münir; KAYA, Türker Yasemin. a.g.r.,s.60.

gelişmekte olan ülkelerce yaygın bir şekilde kabul görerek uygulamaya geçirilmesi, Basel Komitesi'nin gütmüş olduğu rekabete dayalı eşitlik amacının gerçekleştirilmesine de olanak sağlamıştır.

1.2.2. 1996 Basel Düzenlemesi

Piyasa riski, bankaların bilanço içi ve bilanço dışı hesaplarında takip ettikleri varlık ve pozisyonların cari piyasa (pazar) değerinin düşmesi nedeniyle zarara uğraması ihtimali olarak tanımlanmaktadır³¹. Faiz oranına bağlı finansal araçlar ve hisse senetleri ile döviz kurundaki değişikliklerden etkilenebilecek her türlü bilanço içi ya da dışı kalem, bankalar açısından piyasa riski taşımaktadır.³²

1988 Basel Düzenlemesi'nin yayınlanmasının ardından, bankaların finansal sağlamlığında piyasa risklerinin de oldukça önemli bir rol üstlendiği hususunun daha iyi anlaşılması ve sektörde ortaya çıkan gelişmeler paralelinde, piyasa risklerinin SYO hesaplamasına dahil edilmesini içeren bir doküman, 1996 yılında Basel Komitesi tarafından yayımlanmıştır³³.

1996 yılında yayımlanan bu dökümanla birlikte, sermaye yeterliliği oranına (gerek pay, gerekse paydasına) piyasa riskine karşılık gelecek eklemelerde bulunulmuştur. Sermaye yeterliliği oranının payında yer alan "sermaye tabanı"na, piyasa riskini karşılayacak "üçüncü kuşak sermaye"; paydasında yer alan "risk ağırlıklı varlıklar" ve "gayrinakdi krediler ve yükümlülükler" toplamına "piyasa riskine esas tutar" eklenmiştir.

Üçüncü kuşak sermaye;³⁴ ana sermayenin kredi riski için kullanılmayan ve piyasa riski için kullanılabilecek kısmının % 250'sini³⁵ geçmemek kaydıyla,

- Yalnızca piyasa risklerinden doğan sermaye ihtiyacını karşılamak

³¹ ALTINTAŞ, M.Ayhan. a.g.e., S.60.

³² DEĞİRMENCİ, Nihal. a.g.t., S.13.

³³ YÜKSEL, Ayhan. a.g.m., S.1-41.

³⁴ Üçüncü kuşak sermaye, piyasa risklerinin sadece belirli bir kısmını karşılamak için kullanılabilmektedir. Piyasa riskinin en az %28,57'si ana sermaye ile geri kalanı ise üçüncü kuşak Sermaye ile karşılanabilmektedir.

³⁵ Piyasa riskini karşılamak için, üçüncü kuşak sermaye yerine katkı sermaye de kullanılabilecektir.

üzere sermaye tabanına eklenen,

- Herhangi bir teminatı olmayan, tamamı bankaya ödenmiş, başlangıç vadesi en az iki yıl olan,
- Gözetim otoritesinin izni olmaksızın vadesinden önce geri ödenmesi ve kapatılması veya mahsubu talep edilemeyen,
- Yapılacak geri ödemenin, bankanın sermaye yeterliliği oranının, Sermaye Yeterliliği Yönetmeliği'nde belirtilen standart oranın altında olması durumunda, vadesi gelmiş olsa bile faizin veya anaparasının geri ödenmesini engelleyici hükümler içeren,
- Bankacılık ilke ve teamüllerine aykırı hüküm, şart ve kısıtlamaları taşımayan sözleşmelere dayalı sermaye benzeri krediler ile katkı sermayenin ana sermayenin üzerinde kalan kısmıdır.³⁶

1.2.3. Basel I Düzenlemesi'ne Yapılan Eleştiriler ve Yeni Bir Düzenleme İhtiyacı Doğuran Gelişmeler

Basel I, sermaye yeterliliği konusuna belirli bir standart getirmiş olmakla birlikte belli başlı noktalarda eleştiriye de uğramıştır. Bu eleştirileri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz³⁷:

- Uygulanan risk ölçüm yönteminin, tüm bankalar tarafından uygulanabilecek kadar basit olması nedeniyle, yeterince hassas bir risk ölçümü sağlanamamıştır.
- Kredi riskini hesaplamada kullanılabilecek tek bir yöntemin bulunması nedeniyle farklı faaliyetlerde bulunan tüm bankalar aynı yönteme tabi tutulmaktadır (herkese tek beden elbise).

³⁶ ALTINTAŞ, M.Ayhan. a.g.e., S.60

³⁷ DEĞİRMENCİ, Nihal. a.g.t.,s.45.

- Kredi riski statik ölçülmektedir. Sermaye yeterliliği oranı için kritik değer olarak belirlenen % 8 oranı, ülkelerin ve ölçüme dahil kuruluşların değişen koşullarına göre esneklik göstermemektedir.
- Kredi riskinin sadece dört farklı (% 0, % 20, % 50, % 100) risk ağırlığı ile ölçülmesi ve söz konusu ağırlıkların uygulanacağı kalemlerin belirlenmesinde OECD ülkesi olup olmama kriterinin (kulüp kuralının) dikkate alınması, düzenlemenin riske olan duyarlılığını azaltmaktadır.
- İşletmelere verilen kredilerin risk ağırlığı, işletmenin kredibilitesine bakılmaksızın % 100 olarak alınmaktadır. Çok riskli bir işletmeye sağlanan kredi ile riski çok düşük bir işletmeye verilen kredi için aynı sermaye ayrılmakta, hatta riski yüksek işletmenin kar marjı daha yüksek olduğundan riskli işletmelere kredi verilmesi, adeta teşvik edilmiş olmaktadır.
- Bankaların gerçekte operasyonel riskleri de üstlenmelerine rağmen mevcut düzenleme banka sermayesini sadece piyasa ve kredi riskleri ile ilişkilendirmiştir.
- Mevcut düzenlemenin yol açtığı bir diğer olumsuzluk da, bankaların sermaye gerekliliklerine arbitraj uygulamalarıdır. Gerçek riskleri ile düzenleme menkulleştirme kullanılmaktadır. Bu uygulamalar, bankanın aktif kalitesinin azalmasına neden olmaktadır.

Basel I'e yöneltilen tüm bu eleştirilerin yanında, finansal piyasaların liberalizasyon sürecinin ardından yaşanan finansal krizler, piyasalarda yaşanan yapısal değişimler ve risk yönetimi uygulamalarında kaydedilen gelişmeler, mevcut sermaye yeterliliği düzenlemesinin yeniden yapılandırılması yönünde tetikleyici nedenleri oluşturmuştur.

Yirminci yüzyılda, farklı makroekonomik rejimler uygulayan yüzden fazla ülke, çeşitli boyutlarda bankacılık krizleriyle karşı karşıya kalmışlardır. Ancak, söz konusu krizler içerisinde yeni bir düzenleme ihtiyacı doğuran en önemli kriz, 1997-

1998 yılları arasında yaşanan Güneydoğu Asya Krizi'dir. Bu krizin ardından; bölgeye fon aktarımı sebebiyle problem yaşayan G-10 ülkeleri bankalarının, uygulamaları ve ilgili ülkelerin finansal sektör denetim standartları incelendiğinde, hem risk yönetimi uygulamalarında hem de sermaye yeterliliği hesaplama yönteminde bazı değişiklikler yapılması ihtiyacı olduğu sonucuna varılmıştır³⁸. Yapılması gerekli görülen değişikliklerden bazıları;

- Yaşanan bu krizle piyasa ve kredi riskleri arasında önemli bir korelasyon olduğu netlik kazandığından, bankaların risk yönetimi uygulamalarında stres testi ve senaryo analizlerine ağırlık verilmesi,
- Güneydoğu Asya Krizi ve daha öncesinde yaşanan krizler, sermaye yeterliliği hesaplamasında kullanılan OECD tabanlı risk ağırlıklandırma yönteminin ülkelerin görece risklerini ayırtmakta yetersiz kaldığını gösterdiğinden, sermaye yeterliliği hesaplamasında farklı bir metodolojinin belirlenmesi,
- G-10 ülkeleri bankalarının bölgeye olan kredi kullandırmalarının portföylerinin ciddi bir bölümünü oluşturmuş olması sonucunda sorun yaşamaları sebebiyle, konsantrasyona yönelik güçlü kontrol mekanizmaları geliştirilmesinin gerekliliğinin vurgulanması ve
- Bankalarda uygun kurumsal yönetim standartlarının eksikliğinin Asya Krizi'nde önemli rol oynadığı tespit edildiğinden, yönetim kurulu ve üst yönetimin etkinliğinin artırılması şeklinde özetlenebilir³⁹.

1980'li ve 1990'lı yıllarda gözlenen liberalizasyon, finansal krizlerin yaşanmasında etkili olurken aynı zamanda, finansal sektörlerin ciddi yapısal değişimler geçirmesinde de önemli rol oynamıştır. Bu dönemde;

- Finansal sektörler hızla büyümüş,

³⁸ TUNCER, Ebru. "Basel II Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Bir Lüks mü?", **Active Dergisi** , Sayı: 48, s.1-4, 2006.

³⁹ TUNCER, Ebru. a.g.m.,s.1-4.

- Bankalar yoğun olarak birden fazla ülkede faaliyet göstermeye başlamış,
- Finansal ürünler giderek daha karmaşık hale gelmiş ve
- İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sonucunda ortaya çıkan entegrasyon, finansal oyuncular arasındaki etkileşimi arttırmışlardır.

Yaşanan bu gelişmeler sonucunda bankaların karşı karşıya olduğu risklerin boyutları ve türleri ile bankaların bu risklerden etkilenme dereceleri değişmiştir⁴⁰.

Bu dönemde, finansal sistemlerde yaşanan bir diğer önemli değişim ise risk yönetimi alanında ortaya çıkmıştır. 1980'lerin sonlarına doğru finansal kurumlar faaliyetlerini, giderek daha risk odaklı bir ekseninde yürütmeye başlamıştır. Aktif-pasif yönetiminin yerleşmesi, piyasa riskinin kontrol ve ölçümü ile sermayenin daha esnek yönetilmesi konularında kaydedilen ilerlemeler, risk yönetimi alanında yaşanan gelişmelerin ilk sinyallerini oluşturmuştur. Bu gelişmelerin ardından, kredi riskinin transferini sağlayan kredi türevleri kullanımı yaygınlaşmış ve bankalar çeşitli ürün ve pozisyonlarındaki riskliliklerini, riskin çeşitli boyutlarını dikkate alarak ölçmeye odaklanmışlardır. Risk yönetimi alanında yaşanan bu gelişmeler neticesinde, finansal sektörlerin sağlıklı olarak nitelendirilebilmesine yönelik kriterlerde de değişiklik yaşanmıştır. Günümüzde herhangi bir finansal sistemin sağlıklı olduğundan bahsedebilmek için o sistemin; güçlü sermaye yapısına sahip olması ile aktif kalitesinin ve karlılık seviyesinin yüksek olmasının yanında, ileri düzeyde risk yönetim sistemlerini uyguluyor olması da önemlidir⁴¹.

Finansal piyasaların liberalizasyonunun ardından gelen krizler, piyasalarda yaşanan yapısal değişimler ve risk yönetimi uygulamalarında kaydedilen gelişmeler, mevcut sermaye yeterliliği düzenlemesinin, bankaların risk yönetimi sistemlerini gelişmeler paralelinde iyileştirmelerini özendirecek ve taşıdıkları riskle tutarlı

⁴⁰ TUNCER, Ebru. a.g.m.,s.1-4.

⁴¹ TUNCER, Ebru. a.g.m.,s.1-4.

sermaye bulundurmalarını teşvik edecek şekilde yeniden düzenlenmesi ile sonuçlanmıştır⁴².

1.3. BASEL II

1.3.1. Basel II'nin Amaç, Kapsam Ve Hedefleri

Basel II, bankalarda etkin risk yönetimi, denetim ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam bir bankacılık sistemi oluşturmak ve dolayısı ile finansal istikrara katkıda bulunmak için oluşturulmuş bir düzenlemedir. Amaçlanan, bankanın bilanço içindeki ve dışındaki risk doğuran her kalemi için belli bir sermaye ayırmasıdır. Bu zorunluluğun altında yatan temel neden, ilgili bilanço kaleminden kaynaklanan riskin gerçekleşmesi durumunda bankanın yapısının bozulmaması ve bu durumdan sektörün olumsuz etkilenmemesidir⁴³. Dolayısıyla Basel II'de Basel I'e ek olarak bankanın iç kontrol ve yönetimine, denetleme fonksiyonlarına ve piyasa disiplinine çok daha fazla önem verilmekte ve beklenen risklerin yanında beklenmeyen riskler için de asgari bir sermaye bulundurulması sağlanmaktadır.

Basel II ile risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncuları arasındaki asimetrik bilginin minimize edilmesi ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesi hedeflenmektedir⁴⁴.

Düzenlemenin yoğunlaştığı kesim özellikle uluslararası piyasalarda faaliyet gösteren bankalar olmakla beraber, içerdği öneri ve ilkelerin her ölçekteki bankalara uygulanabilir özellikte olması (hem kredi riski hem de operasyonel risk için basit düzeyden çok daha kapsamlı düzeye kadar geniş bir risk ölçme esnekliği sunması) nedeniyle, düzenlemenin uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalarla finans

⁴² TUNCER, Ebru. a.g.m.,s.1-4.

⁴³ BABUŞÇU, Şenol. "Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri ", **Ankara Sanayi Odası –Aylık Yayın Organı: ASOMEDYA**, s.46-47.

⁴⁴ YAYLA ,Münir; KAYA, Türker Yasemin. a.g.r.,s.43.

ilişkisi içerisinde bulunan diğer bankaları da etkileyeceği ve uygulamanın yaygınlaşacağı beklenmektedir⁴⁵.

Yukarıda değinilen Basel II Düzenlemesi'nin getirmiş olduğu yenilikler, Basel I Düzenlemesi kapsamı ile karşılaştırılarak Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1: Basel I Düzenlemesi Ardından Basel II'nin Getirdiği Yenilikler

Basel I	Basel II
Tek bir risk ölçüsüne odaklanmaktadır.	Bankaların kendilerine uygun içsel risk yöntemlerini geliştirmeleri, gözeticilerin bu yöntemlerin etkinliğini değerlendirmeleri ve bu sayede piyasa disiplininin sağlanması üzerinde durulmaktadır.
Tek bir metodun tüm bankalara uygun olduğu kabul edilmektedir.	Metodolojide esneklik getirerek ve çeşitli yaklaşımlar sunarak daha iyi risk yönetimi için bankaların inisiyatif kullanabilmelerine olanak tanımaktadır.
Geniş çerçeveye belirlenmiş bir yapıya sahiptir.	Riske daha duyarlı olarak belirlenmiş bir yapıya sahiptir.

Kaynak: BIS. "The New Capital Accord :An Explanatory Note"

<http://www.bis.org/publ/bsbs107.pdf>. (12.12.2006).

1.3.2. Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması

Görülüyor ki yeni çerçeve ile eskisi arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Yeni sermaye yeterliliği düzenlemesi eksikliklerin giderilmesi için, bir önceki tasarımın geliştirilmesi suretiyle oluşturulmuştur. Zaman içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmiştir. Bu bağlamda var olan Basel I Standardı ile Basel II'nin karşılaştırılması yararlı olacaktır.

⁴⁵ BEŞİNCİ, Murat. a.g.m.,s.22-32.

Tablo 2: Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması

Varolan Basel Standardı	Yeni Standardın Taslağı
Sadece kredi ve piyasa risklerinin dikkate alınması	Kredi riskinin daha kapsamlı ele alınmasının yanında operasyonel riskin de dikkate alınması. SYR'nin riske daha duyarlı hale getirilmesi
Kredi riskine ilişkin katsayıların belirlenmesinde OECD üyesi olan ve OECD üyesi olmayan ülke ayrımı	OECD üyesi olan ve olmayan ülke ayrımının (Klüp kuralının) ortadan kaldırılması. Kredi riskinin ölçülmesinde kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke ve kuruluş için verdiği derecelerinin kullanılması
Tek bir risk ölçüm yönteminin kullanılması	Her bir risk kategorisi için alternatif yöntemlerin varlığı nedeniyle sağlanan esneklik yanında bankaların iç risk ölçüm yöntemlerinin kullanılmasının özendirilmesi
Tüm finansal kuruluşlara aynı yaklaşım	Risk yönetiminin önemine yapılan vurgu ve banka yetkililerinin risk yönetiminden sorumlu tutulması
Sadece minimum SYR'ye yapılan vurgu	Üçlü yapı. SYR'nin yanında, gözetim ve denetimin önemi ile piyasa disiplininin gerekliliğine yapılan vurgu ve ilgili düzenlemeler

Kaynak: BIS. Comparison Between the 1999 and 2006 versions of the Core Principles Methodology- Basel Committee, Basel 2006

Basel I ve Basel II'nin karşılaştırılmasından sonra yeni düzenlemenin beklenen etkileri ile getireceği maliyetlerin incelenmesi, yeni düzenleme ile ilgili daha ayrıntılı bilgi edinilmesine olanak tanıyacaktır. Yeni sermaye düzenlemesi ile bankalara yeni maliyetler yüklenmekle birlikte daha etkin risk yönetimi ve uluslararası piyasalarda daha güvenli ve etkin bankacılık faaliyetlerinin sürdürülmesi amaçlanmaktadır.

Tablo 3: Yeni Sermaye Düzenlemesinin Beklenen Etkileri ve Getireceği Maliyetler

Yeni Sermaye Düzenlemesinin	
Beklenen Etkileri	Getireceği Maliyetler
Sermaye ihtiyacı azalacaktır.	Kamuoyuna bilgilendirme ihtiyacı ve maliyeti artacaktır.
Risk yönetimi daha iyi olacaktır.	Gerekli sistemlerin kurulması ve işlevi için bir maliyet söz konusu olacaktır.
Düzenleyici otorite ile daha iyi ilişkiler geliştirilecektir.	Gerekli verilerin toplanmasının maliyeti devam edecektir.
Piyasa ve kredi kurumları arasındaki ilişki iyileşecektir.	Sistemlerin ve personelin çalışması için gerekli maliyetler devam edecektir.

Kaynak: TBB. “Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi”,
<http://www.tbb.org.tr/.../Basel%20Komite%20Yeni%20Sermaye%20Yeterliliği%20D%20düzenlemesi>
(02.06.2006)

İKİNCİ BÖLÜM

KOBİ'LER VE BASEL II DÜZENLEMESİ'NDE KREDİLENDİRME KRİTERLERİ

2.1. KOBİ TANIMLAMALARI, TÜRKİYE'DEKİ KOBİ'LERİN GENEL YAPISI VE SORUNLARI

2.1.1. Türkiye'de KOBİ Tanımlamaları

Ülkemizde Küçük ve Orta Büyüklükteki işletme tanımı kurumlara göre farklılıklar göstermektedir. Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), KOSGEB, Türk Eximbank, Türkiye Halk Bankası ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın kullandıkları ayrı KOBİ tanımları mevcuttur.

Hazine Müsteşarlığı'nın tanımına göre; imalat sanayi, turizm, tarımsal sanayi, eğitim, sağlık, madencilik, yazılım geliştirme alanlarında faaliyette bulunan ve yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamının net tutarı 400 bin Yeni Türk Lirasını aşmayan;

- 1-9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli,
- 10-49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli,
- 50-250 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir.

En fazla 400 bin YTL tutarında sabit yatırım harcaması yapan işletmelerin tüm yatırımları KOBİ kapsamında değerlendirilir.

Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın tanımında KOBİ'ler, Hazine Müsteşarlığı'nın tanımındaki gibi çalışan kişi sayısı bakımından sınıflandırılmamıştır. Bu tanıma göre KOBİ'ler; imalat sanayinde faaliyet gösteren, 1 ila 200 arasında işçi çalıştıran, bağlı olduğu meslek kuruluşunca teşvik edilen, gerçek usulde defter tutan, arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı bilanço net değeri itibariyle 2 milyon ABD doları

karşılığı YTL'yi aşmayan işletmelerdir. Bu tanım, 29 Ocak 2000 tarihli ve 23948 sayılı Resmi Gazetenin 45. sayfasında yayımlanan Tebliğe göre yapılmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) KOBİ tanımı diğer kurumların yaptıkları tanımlara göre oldukça kısadır. İmalat sanayinde KOBİ'ler şu şekilde 3 grupta sınıflandırılmıştır:

- 1-9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli,
- 10-49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli,
- 50-99 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir.

Bir başka KOBİ tanımı Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından yapılmıştır. Küçük ve orta ölçekli işletme kavramının tanımı KOSGEB'in kurulması hakkındaki kanunda yer almaktadır. KOSGEB hakkındaki kanun 12.04.1990 tarihinde 3624 Sayılı yasa ile yürürlüğe girmiştir. KOSGEB hakkındaki kanunun 2. maddesinde KOBİ tanımına yer verilmiştir. İmalat sanayi sektöründe 1-50 kişi arasında işçi çalıştıran imalat sanayi işletmeleri küçük sanayi işletmeleri, 51-150 kişi arasında işçi çalıştıran imalat sanayi işletmeleri orta ölçekli sanayi işletmelerini ifade etmektedir.

Türk Eximbank'ın da kullandığı KOBİ tanımı vardır. Türk Eximbank nezdinde

- 1 ila 200 arasında işçi istihdam ettiğini SSK kayıtları ile belgeleyen (SSK son 3 aylık bildirimler ile),
- İmalat sanayi alanında faaliyette bulunan,

- Arsa ve bina hariç, mevcut sabit sermaye tutarı, son takvim yılı bilanço net değeri itibarıyla 2 milyon ABD Doları karşılığı YTL'yi aşmayan, firmalar Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ) olarak nitelendirilir⁴⁶.

Ülkemizde küçük ve orta boy işletmelere finansal kaynak sağlayan en önemli kurumlardan biri olan Türkiye Halk Bankası A.Ş.'nin KOBİ tanımı ise işyerinde en çok 250 işçi (250 dahil) çalıştıran, kanuni defter kayıtlarındaki arsa ve bina hariç sabit yatırım (makine, tesis ve cihazları, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları ile diğerleri toplamı) net tutarı 950 Bin YTL'ye kadar olan üretim ve onarım faaliyetlerinde bulunan işletmeler şeklindedir. Adı geçen kuruluşların yaptığı tanımlamalar dikkate alınarak Tablo 4 oluşturulmuştur.

Tablo 4: Türkiye'de Kuruluşlara Göre KOBİ Tanımları

KURULUŞ	TANIM KAPSAMI	TANIM KRİTERİ	MİKRO ÖLÇEKLİ İŞLETME	KÜÇÜK ÖLÇEKLİ İŞLETME	ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME
HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI	İmalat Sanayi, Turizm, Tarımsal Sanayi, Eğitim, Sağlık, Madencilik, Yazılım Geliştirme	İşçi Sayısı	1-9 işçi	10-49 işçi	50-250 işçi
		Sabit Yatırım tutarı(YTL)	400 bin YTL	400 bin YTL	400 bin YTL
DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	-	-	1-200 işçi
		Sabit Yatırım tutarı (ABD Doları)	-	-	2 milyon \$
TÜİK ve DPT	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	1-9 işçi	10-49 işçi	50-250 işçi
KOSGEB	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	-	1-50 işçi	51-150 işçi
TÜRK EXİMBANK	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	-	-	1-200 işçi
		Sabit Yatırım tutarı (ABD Doları)	-	-	2 milyon \$
TÜRKİYE HALK BANKASI	İmalat Sanayi, Turizm, Tarımsal Sanayi, Eğitim, Sağlık, Madencilik, Yazılım Geliştirme	İşçi Sayısı	-	-	1-250 işçi
		Sabit Yatırım tutarı(YTL)	950 bin YTL	950 bin YTL	950 bin YTL

Kaynak: Türkiye Halk Bankası, A.Ş. <http://www.halkbank.com.tr/pb/engine/0,1065,23,7,00.htm> (23.07.2006).

⁴⁶ Türk Eximbank A.Ş. "Türk Eximbank Kobi Tanımına İlişkin Açıklamalar", <http://www.eximbank.gov.tr/duyurular/kobiack.doc> (13.05.2007)

KOBİ'lere hizmet veren her kurum ayrı bir KOBİ tanımından hareket etmektedir. Farklı tanımlar KOBİ'lere yönelik istatistiklerin de farklı sonuçlar vermesine yol açmaktadır. KOBİ tanımında uzlaşya kavuşulması amacıyla, bu konuya mevzuatta yer verilmiş ve aşağıda yer alan yönetmelikle beraber tanımda bir standart sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yönetmeliğin amacı Avrupa Birliği (AB) mevzuatına uyumlu tek bir Küçük ve Orta Büyüklükteki terimleri geçen tüm kurum ve kuruluşların işletme (KOBİ) tanımını ve programlarında yaparak, bu tanımın içinde “KOBİ”, “Orta Büyüklükteki İşletme” veya “Mikro İşletme” mevzuat KOBİ uygulanmasını sağlamaktır. Gerçekleştirilecek ortak tanımıyla birlikte, firmaların, yarattığı katma değer, istihdam, ihracat ve ithalat gibi göstergeler açısından yapılacak uluslararası değerlendirmelerde de karşılaştırılabilir bir ölçüt elde edilecektir.

Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, TÜİK, DPT ve KOSGEB, kamu hukuk kişisi olduklarından dolayı yönetmelikte yer alan tanımları kullanacaklar ve her bir kurumun kullanmış olduğu KOBİ tanımları ise bu yönetmelikten sonra geçerliliğini yitirecektir. Ancak yukarıda kendi tanımları verilmiş olan Türk Eximbank ve Türkiye Halk Bankası A.Ş. için aynı durum söz konusu olmayacaktır. Bu iki banka müşterilerine kredi verirken koşulları kendileri belirledikleri ve özel hukuk kişisi oldukları için, müşterileri olan KOBİ'lerin tanımlarını da kendileri yapmaktadırlar.

KOBİ tanımlarının kurumlar arasında ne şekilde kabul edileceği ve kullanımına nasıl devam edileceği ile ilgili konu irdelendikten sonra, söz konusu yönetmeliği incelemek faydalı olacaktır. Yukarıda da belirtildiği gibi kamu hukuk kişilerinin kullanacakları KOBİ tanımı bu yönetmelikte detaylıca anlatılmıştır.

Karar sayısı 2005/9617 olan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”in yürürlüğe konulması, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın 28.07.2005 tarihli ve 5674 sayılı yazısı üzerine, 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un Ek 1’inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu’nca 19.10.2005 tarihinde kararlaştırılmıştır. Yönetmelik, yayımı tarihinden itibaren altı ay sonra yürürlüğe girecektir. 18.11.2005 tarihli resmi gazetede yayımlanan bu yönetmelik ile KOBİ

tanımına bir standart getirilmiştir. Bu standart, KOBİ'lere yönelik destek sağlayan kuruluşlara, bu yönetmelikte yer alan sınırları aşmamak kaydıyla kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebilme imkanı da sunmaktadır.

Bu yönetmeliğe göre Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme tanımı, bir yıl içerisinde iki yüz elli kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı⁴⁷ ya da finansal bilançosu yirmi beş milyon YTL'yi aşmayan işletmeler olarak belirlenmiştir.

Bu genel tanım kendi içerisinde detaylandırıldığında KOBİ'ler şu şekilde sınıflandırılacaktır:

- Mikro işletme: Bir yılda on kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da finansal bilançosu bir milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler,
- Küçük işletme: Bir yılda elli kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da finansal bilançosu beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler,
- Orta büyüklükteki işletme: Bir yılda iki yüz elli kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da finansal bilançosu yirmi beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmelerdir.

KOBİ'lerin tanımı ve yukarıda sayılan sınıflandırma belirlenirken, KOBİ'lerin dikkate alınan kıstaslardan herhangi birini, hesapların kapanış tarihinde ve birbirini takip eden iki hesap döneminde kaybeder ya da aşarsa işletmeler sınıf değiştirir ya da KOBİ niteliğini kaybeder.

Yukarıda sözü edilen sınıflandırmanın dışında, yönetmeliğin 7. maddesine göre çalışan sayıları veya finansal bilgilerinin tespitine yönelik olarak; diğer işletmeler ile olan sermaye veya oy hakkı ilişkilerine göre KOBİ'ler bağımsız işletmeler, ortak işletmeler ve bağlı işletmeler olmak üzere üçe ayrılır.

⁴⁷ Bu belirlemede yer alan “net satış hasılatı” ibaresi bir işletmenin brüt satışlarından satış iskontoları ve iadeleri ile diğer indirimlerin düşülmesi sonucu bulunan tutarı ifade etmektedir.

Bağımsız İşletme: Gerçek veya tüzel kişilerin sahip olduğu ve bu Yönetmeliğe göre ortak veya bağlı işletme sayılmayan bir işletme;

- Başka bir işletmenin % 25 veya daha fazlasına sahip değilse,
- Herhangi bir tüzel kişi, kamu kurum ve kuruluşu veya birkaç bağlı işletme tek başına veya müştereken bu işletmenin % 25 veya daha fazla hissesine sahip değilse,
- Konsolide edilmiş hesaplar düzenlemiyorsa ve konsolide hesaplar düzenleyen başka bir işletmenin hesaplarında yer almıyorsa ve bu nedenle bağlı bir işletme değilse, bağımsız işletme kabul edilir.

Ortak İşletme: Bir işletmenin tek başına veya bağlı işletmeleriyle birlikte hâkim etki yaratmayacak şekilde, başka bir işletmenin oy hakları veya sermayesinin % 25'inden fazlasına ve % 50'sinden azına sahip olması yahut kendisinin oy hakları veya sermayesinin % 25'inden fazlasına ve % 50'sinden azına başka bir işletmenin hâkim etki yaratmayacak şekilde sahip olması durumunda bunlar ortak işletme sayılır. Sermaye ve oy hakları payından yüksek olan esas alınır.

Yukarıda belirtilen % 25 oranı;

- Kamu yatırım şirketleri, girişim sermayesi yatırım ortaklıkları ve bir işletmedeki toplam yatırımları iki milyon YTL'yi aşmamak şartıyla kendi fonlarını borsaya kote edilmemiş işletmelere yatıran ve düzenli olarak risk sermayesi yatırımlarında bulunan gerçek kişiler veya kişi grupları,
- Üniversiteler, üniversitelerin kurduğu vakıflar ve kâr amacı gütmeyen araştırma merkezleri,
- Bölgesel kalkınma fonları da dâhil kurumsal yatırımcılar,
- Yıllık bütçesi on sekiz milyon YTL'den az olan veya nüfusu beş binden az olan yerlerdeki; belde belediyeleri dâhil belediyeler ve köy tüzel

kişilikleri, tarafından aşılsa bile bu işletme bağlı işletme ilişkilerine sahip olmaması şartıyla bağımsız işletme sayılır.

Bağlı İşletme: Bir işletmenin bağlı işletme sayılabilmesi için aşağıdaki şartlardan en az birisini taşıması gerekmektedir.

- Başka bir işletmenin sermaye veya oy haklarının çoğunluğuna sahip olma,
- Başka bir işletmenin yönetim, yürütme veya denetim kurulu üyelerinin çoğunluğunu atama veya azletme yetkisine sahip olma,
- Başka bir işletmenin hissedarı veya ortağı olup, bu işletmenin diğer hissedarları veya ortaklarıyla yaptığı anlaşma ile bunların oy haklarının çoğunluğunu tek başına kontrol etme hakkına sahip olma.

Müşterek hareket eden gerçek kişi veya gerçek kişi grupları yoluyla bağlı işletme ilişkilerinden bir veya birkaçına sahip olan işletmeler, faaliyetlerinin bir kısmını veya tamamını aynı piyasa veya yakın piyasalarda gerçekleştiriyorlarsa bağlı işletme sayılırlar.

Sözü edilen yönetmeliğin 11. maddesinde KOBİ sayılmayan işletme tanımına da yer verilmiştir. Bu yönetmeliğe göre bir işletmenin, sermayesinin veya oy haklarının % 25'inden fazlasının doğrudan veya dolaylı olarak, müştereken veya tek başına, 9 uncu maddenin ikinci fıkrasında sayılan yatırımcılar dışında bir veya birden fazla kamu kurum veya kuruluşunun kontrolünde olması halinde bu işletme KOBİ sayılmaz.

2.1.2. Avrupa Birliğinin (AB) KOBİ Tanımı

Türkiye'deki kurumların KOBİ tanımları incelendikten sonra, Avrupa Birliği (AB)'nin tanımını incelemek faydalı olacaktır. KOBİ'ler tüm AB işletmelerinin % 99,8'ini oluşturmaktadır. 74 milyondan daha fazla kişiye istihdam sağlamaktadır. Bu veriler KOBİ'lerin Avrupa Birliği için önemini ortaya koymaktadır. Ulusal KOBİ tanımındaki farklılıkların ve Birlik bazında oluşabilecek karışıklıkların önüne

geçmek için Avrupa Birliği yeni bir KOBİ tanımı ortaya koymuştur. AB işletmeleri içinde büyük paya sahip olan KOBİ'leri mikro ölçekli, küçük ölçekli ve orta ölçekli işletme şeklinde üç sınıfa ayırabiliriz. AB'ye göre tanımlanmış olan bu üç işletme grubu için öncelikli olarak bağımsızlık kriterini ele almak gerekmektedir. KOBİ tanımları bağımsızlık kriterine uymalıdır. Bu kritere göre bağımsız işletmeler aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

Bağımsız işletmeler, sermayesinin ya da hisse senetlerinin %25 veya daha fazlası bir işletme tarafından üstlenilmemiş olan veya sermayesi, "küçük ve orta büyüklükteki işletme" tanımı dışındaki işletmelerden karşılanmamış olan işletmelerdir. Ancak bu şart şu üç durumda aşılabilecektir:

- Eğer işletmenin sermaye sahipleri, kamu yatırım ortaklıkları, risk sermayesi şirketleri veya kurumsal yatırımcılar ise,
- Eğer işletme sermayesi, hisselerinin kime ait olduğunun belirlenemeyeceği kadar küçük hisselerle bölünmüş ise,
- Eğer işletme sermayesinin % 25 veya daha fazlasının tek bir işletme tarafından üstlenilmemiş olduğunu veya sermayesinin küçük ve orta büyüklükteki işletme tanımı dışındaki işletmelerden meydana gelmemiş olduğunu yasal olarak belirtirse.

AB'nin KOBİ tanımında yer alan işletme tanımlarından birisi olan orta ölçekli işletmeler:

- 250 kişiden az işçi çalıştıran,
- Yıllık satış cirosu 50 milyon EURO'yu geçmeyen veya arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı, bilanço net değeri itibariyle 43 milyon EURO'yu geçmeyen,
- Yukarıda tanımlanmış olan bağımsızlık kriterine uygun olan, işletmelerdir.

Küçük ölçekli işletmeler ise,

- 50 kişiden az işçi çalıştıran,
- Yıllık satış cirosu 10 milyon EURO'yu geçmeyen veya arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı, bilanço net değeri itibariyle 10 milyon EURO'yu geçmeyen,
- Yukarıda tanımlanmış olan bağımsızlık kriterine uygun olan, işletmelerdir.

Mikro ölçekli işletmeler ise,

- 10 kişiden az işçi çalıştıran,
- Yıllık satış cirosu 2 milyon EURO'yu geçmeyen veya arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı, bilanço net değeri itibariyle 2 milyon EURO'yu geçmeyen,
- Yukarıda tanımlanmış olan bağımsızlık kriterine uygun olan, işletmelerdir.

AB'nin yapmış olduğu KOBİ tanımında yer alan sınıflandırmada, kıyaslamayı daha rahat bir şekilde yapabilmek için, bu tanımları bir tabloda toplulaştırmak faydalı olacaktır.

Tablo 5: AB'ye Göre KOBİ'lerin Sınıflandırılması

KOBİ Tanımı	Çalışan Sayısı	Yıllık Ciro		Bilanço
Mikro Ölçekli İşletme	10'dan az	2 milyon Euro 'ya kadar	veya	2 milyon Euro'yakadar
Küçük Ölçekli İşletme	50'den az	10 milyon Euro'ya kadar		10 milyon Euro'ya kadar
Orta Ölçekli İşletme	250'den az	50 milyon Euro'ya kadar		43 milyon Euro'ya kadar

Kaynak: European Commission. "SME Definition",

http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm (02.06.2006)

Dönem sonu bilançosunda bir işletme, takip eden iki yıl içinde, üst üste; işçi sayısı ya da finansal kıstasları aştığı veya bu sınırların altına düşmesi durumunda o işletme, "KOBİ", "Orta ölçekli işletme", "Küçük ölçekli işletme" veya "Mikro ölçekli işletme" statüsünü kaybedecek veya kazanacaktır.

Yıllık satış cirosu ile bilanço net değerleri rakamları, son 12 aylık onaylanmış hesap dönemine ilişkin olmalıdır. Henüz hesapları onaylanmamış yeni işletmeler söz konusu olduğunda, o mali yılın gidişatına göre yapılacak gerçekçi tahminlerden çıkartılacak rakamlar dikkate alınacaktır.

Komisyon, AB'deki ekonomik düzenlemeleri dikkate alarak, normal olarak her 4 yılda bir veya gereksinim oldukça bilanço net değeri ve yıllık satış cirosu ile ilgili rakamları değiştirebilir⁴⁸. AB Komisyonu, içinde 'KOBİ', "Orta Büyüklükteki İşletme", "Küçük İşletme" veya "Mikro İşletme" terimleri geçen tüm AB mevzuatını bu tanımlara göre revize etmiştir.

⁴⁸ ÇOLAKOĞLU, H.Mustafa. **KOBİ Rehberi**, KOSGEB ve TOBB, Ankara, 2002, s.4.

2.1.3. Basel II Hükümleri Çerçevesinde KOBİ Tanımları ve Portföy Sınıflandırması

Kurumlara göre ayrı ayrı yapılmış KOBİ tanımları ve daha sonra yönetmelikte yer alan, kamu hukuk kişisi niteliği taşıyan kurumların kullanacakları ortak bir KOBİ tanımı ile özel hukuk kişisi olan kurumların yapmış oldukları kendi KOBİ tanımları açıklandıktan sonra bu başlıkta da Basel II hükümlerine göre KOBİ olma kriterleri açıklanacaktır.

Basel II’de yer alan KOBİ tanımında temel kriter 50 milyon Euro’luk ciro kriteridir. Bu kritere göre bir şirketin dahil olduğu konsolide şirketler grubunun yıllık cirosu 50 milyon Euro’dan daha az ise, söz konusu şirket KOBİ olarak nitelendirilmektedir. Bunun yanında, yıllık cironun firma büyüklüğünü ifade etmede anlamlı olmadığı durumlarda, denetim otoriteleri, bankaların yıllık ciro yerine toplam bilanço büyüklüğünü dikkate almalarına izin verebilmektedir⁴⁹.

50 milyon Euro’luk ciro kriterinin yanında KOBİ’ler kredilerinin sınıflandırılacağı portföye göre iki gruba ayrılmıştır. Bu portföyler perakende portföy ve kurumsal portföydür. Perakende portföyde yer alan krediler; rotatif krediler, vadeli bireysel krediler ve bireysel nitelikli finansal kiralama işlemleri (taksitli krediler, otomobil kredileri ve finansal kiralamaları, öğrenci ve eğitim kredileri, ihtiyaç kredileri) ve küçük işletmelere kullandırılan krediler ve lehlerine verilen taahhütler biçiminde kullandırılmış olmalıdır. Borsaya kote edilmiş olsun ya da olmasın menkul kıymetler özellikle bu kategorinin dışında tutulmuştur⁵⁰. Kurumsal portföy ise konsolide satış tutarı 50 milyon Euro’dan büyük şirketlere verilen krediler ile KOBİ’lere verilen kredilerden perakende portföy içerisinde sınıflandırılmayanları kapsamaktadır. Basel II çerçevesine göre sınıflandırma aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

⁴⁹ BIS. “International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards”, <http://www.bis.org/pub/bkbs107.pdf> (22.04.2007).

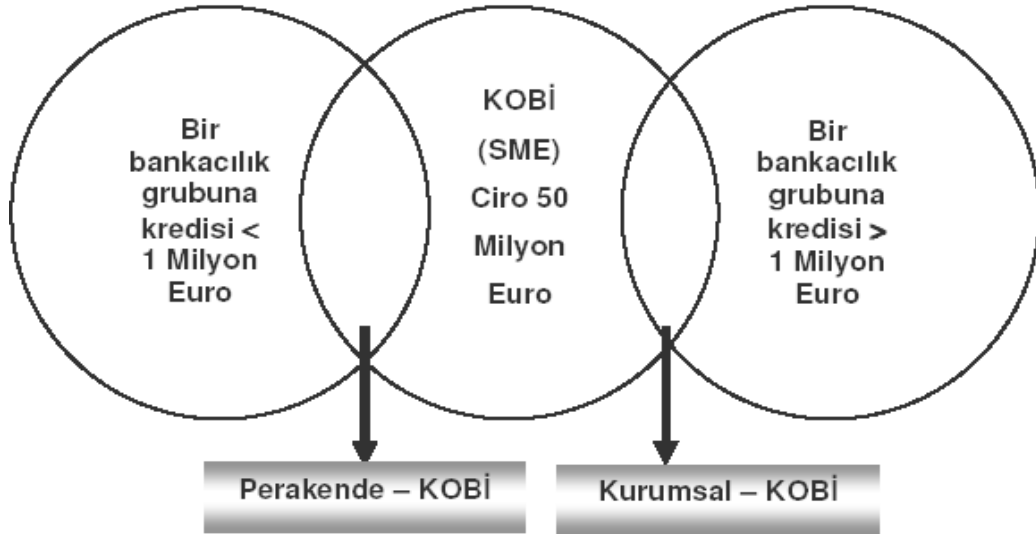
⁵⁰ TBB. “Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri”, Eylül, s.6, http://www.tbb.org.tr/turkce/yayin/konferans_KOBİ_Kitapçigi.pdf (24.05.2007).

Tablo 6: Basel II Çerçevesine Göre Sınıflandırma (Portföy)

Kredi Tutarı (K)	Satış Cirosu (S)	Sınıflandırma
K < 1 Milyon Euro	S < 50 Milyon Euro	Perakende-(KOBİ)
K < 1 Milyon Euro	S > 50 Milyon Euro	Kurumsal
K > 1 Milyon Euro	S < 50 Milyon Euro	Kurumsal-(KOBİ)
K > 1 Milyon Euro	S > 50 Milyon Euro	Kurumsal

Kaynak: TBB. Risk Yönetimi ve... a.g.e.,s.6.

Daha basit olarak şekillendirilirse, perakende ve kurumsal KOBİ kavramı daha net bir şekilde görülebilecektir⁵¹:

⁵¹ TBB. Risk Yönetimi ve...a.g.e.,s.6.

KOBİ kredilerinin perakende portföyde sınıflandırılabilmesi için söz konusu KOBİ'nin yer aldığı konsolide şirketler grubuna kullandırılan toplam kredi tutarının 1 milyon Euro'dan az olması gerekmektedir. Herhangi bir borçluya kullandırılan kredi tutarı toplamının yasal perakende portföy toplamının % 0,2'sini aşamayacağını öngören sayısal bir limit söz konusudur. Tek bir borçluya açılan krediler, tek lehdar olarak kabul edilebilecek bir veya birkaç kuruluşa açılan krediler anlamına gelir. Yani başka bir küçük işletmeye bağlı olan bir küçük işletme söz konusu ise bu limit, bankanın her iki işletmeye açtığı toplam kredi tutarına uygulanacaktır⁵².

İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımları kullanan bankalar, kurumsal portföyde yer alan krediler içerisinde “özel amaçlı kredilendirme” faaliyetlerini ayrı sınıflandırmak zorundadırlar. Bu kategori içerisinde proje finansmanı, duran varlık finansmanı, mal/emtia finansmanı, gelir getiren gayrimenkul finansmanı ve yüksek volatiliteye sahip ticari amaçlı gayrimenkul finansmanı faaliyetleri yer almaktadır. Bu kategoride yer alan kredilendirme faaliyetlerinin temel özelliği, kredi geri ödemelerinin, kredi kullanan tarafın ödeme kapasitesinden ziyade, krediye konu mal ve projeden sağlanacak gelirler ile yapılacağıdır⁵³.

Bir firma kullandığı kredi miktarlarına göre bir bankada “Perakende – KOBİ” olarak değerlendirilebilecekken, bir diğer bankada “Kurumsal – KOBİ” olarak değerlendirilebilecektir. Basel II'ye göre KOBİ olarak nitelendirilen satış cirosu 50 milyon Euro'nun altında olan bir firma, bir bankadan 1 milyon Euro'nun altında kredi kullanırsa perakende portföy içinde değerlendirilecektir. Böylece o portföyün risk ağırlığına tabi olacaktır. Bu firma başka bir bankadan 1 milyon Euro'nun üzerinde kredi kullanırsa, kurumsal portföyde değerlendirilecek ve o portföyün risk ağırlığına tabi olacaktır. Kredinin alındığı iki ayrı bankanın sermaye yeterliliği için kullandığı yöntemle göre kullanılacak risk ağırlıkları farklılık gösterecektir.

Basel II standart yöntemi uygulayan bir bankanın verdiği kredinin 1 milyon Euro'nun üzerinde olması halinde kurumsal portföy içerisinde değerlendirilecektir.

⁵² BCBS.“Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)-Türkçe Çeviri ”,

http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Basel%20II%20Cevirisi-14102005-16_19.pdf (15.03.2006)

⁵³ YÜKSEL, Ayhan. a.g.e.,s.16.

Banka, dış derecelendirme kuruluşları tarafından verilecek olan derecelendirme notu esas alacaktır. Derecelendirme sistemi ile kredi maliyetleri artacak ve bu durum da yüksek tutarlı kredileri kullanan firmaları olumsuz etkileyecektir.

Yukarıda açıklanan olumsuz durumun yanı sıra, risk ağırlıklarının farklı olduğu bankalardan kullanılan krediler, standart yöntemde firmaları olumlu etkileyecek bir yapı ortaya koyabilmektedir. Bunu kısa bir örnekle açıklamak faydalı olacaktır.

Örneğin Basel II tanımına göre KOBİ olan 50 milyon Euro'nun altında cirosu bulunan bir şirket ele alalım. Bu firmanın 5 milyon Euro kredi kullanacağı varsayalım. Söz konusu firmanın derecelendirme notu yoksa ya da derecelendirme notu % 100 veya daha yüksek bir risk ağırlığına denk geliyorsa, gereksinimi olan 5 milyon Euro'luk krediyi çeşitli bankalara bölerek 1 milyon Euro'nun altında kullanmak isteyebilir. Bu firmanın kullanmak istediği krediyi 5 bankadan alması durumunda, her bir bankadan 950.000 Euro'luk kredi kullanacaktır. Sözü edilen firma satış cirosu 50 milyon Euro'nun altında ve kullandığı kredi 1 milyon Euro'nun altında olması ile bankalar için perakende portföyde değerlendirilecektir. Bu durumda % 75 risk ağırlığında kullanılacaktır. % 75 risk ağırlığı ile değerlendirildiği bu durum % 100 ya da daha yüksek orandaki risk ağırlığına göre daha düşük fiyatlarla borçlanma olanağı sağlamaktadır. Basel II'nin uygulanması sürecinde öncelikli olarak standart yöntem kullanılmaktadır. Daha ileri yöntemlere geçilmeden önce yukarıda verilen örnekteki gibi farklı bankalar kullanılarak alınan krediler ile KOBİ'ler fon maliyetlerini düşürebilmektedirler.

Ancak BDDK'nın gözetiminin olacağı ve perakende portföyde yer alan firmaların geçmişteki temerrüt durumlarının incelenerek bu firmalara uygulanan standart risk ağırlığının artırılabilmesi unutulmamalıdır. Ayrıca Basel II'de bankaların içsel derecelendirme (Internal Rating) yöntemini kullanmaya teşvik edildikleri ve geçiş aşamasından sonra bu yöntemin bankalarca kullanılmasının daha hassas risk ölçümüne olanak tanıyacağı gerçeği de göz ardı edilmemelidir⁵⁴.

⁵⁴ TBB. Risk Yönetimi ve...a.g.e., s.9.

Kurumsal portföyde değerlendirilen KOBİ'ler dışsal derecelendirme notuna sahip değilse % 100 risk ağırlığına tabi olacaktır. Risk ağırlığı ülke risk ağırlığından daha iyi olamayacaktır. Firmanın derecelendirme notunun olması durumunda risk ağırlığı, ülkenin risk ağırlığından daha iyi bir dereceye sahip olabilecektir. Basel II'ye uyum sürecinde firmalar dışsal derecelendirmeye tabi olacaktır. Dışsal derecelendirme firmaları şeffaf kılacaktır. Bunun sayesinde yabancı sermayenin güveni artacak ve yabancı sermaye girişi ile ülkemizin yurtdışı borçlanma maliyeti düşecektir. Ülke notumuzun iyileşmesini sağlayan bu durum sonucunda, ülkemizin risk ağırlığı % 100'ün altına inebilecektir. Ülke risk ağırlığının düşmesi ile kurumsal portföyde yer alan firmalara uygulanacak risk ağırlığının düşüşü bankalara daha az sermaye tutma olanağı tanımaktadır. Daha az sermaye tutma olanağı kredi faiz oranlarında düşüşler yaratacak ve böylece kredi kullanan firmalar için kredi maliyetleri ucuzlayacaktır.

Firmalar için Basel II, yukarıda belirtilen zincirleme gelişmeler sonucu düşük kredi maliyeti sağlamaktadır. Bu durum, Basel II'ye uyum sürecinde bankalar kadar firmaların da kendilerini hazırlamaları gerektiğini göstermektedir.

2.2. Kobilere Ülke Ekonomileri İçindeki Yerleri

Ülkemizde KOBİ olarak sınıflandırılan işletmelerin toplam işletmeler içerisindeki payı sayısal olarak % 99'dan daha fazladır. Bu orandan anlaşılacağı üzere KOBİ'ler istihdam ve katma değer üretiminde de önemli bir paya sahiptir. Türkiye İstatistik Enstitüsü'nün (TÜİK) yayımlamış olduğu 2002 yılı verileri itibarıyla 250 kişiden daha az çalışanı olan işletmelerin toplam işletmeler içerisindeki payı, mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelere göre aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 7: İş Yeri Büyüklük Gruplarına Göre İşletme Sayıları

	Çalışan Sayısına Göre İş Yeri Büyüklük Grupları	Dağılım (%)
Mikro Ölçekli İşletmeler	0	1,38
Mikro Ölçekli İşletmeler	1–9	94,94
Küçük Ölçekli İşletmeler	10 – 49	3,09
Orta Ölçekli İşletmeler	50 – 99	0,30
Orta Ölçekli İşletmeler	100 – 150	0,10
Orta Ölçekli İşletmeler	151 – 250	0,08
KOBİ TOPLAMI	1-250	99,89
Büyük Ölçekli İşletmeler	251+	0,11
GENEL TOPLAM	–	100

Kaynak: DİE. 2002 Genel Sanayi ve İş Yerleri Sayımı, Ankara, 2003.

Tablodan görüleceği üzere Türkiye’deki işletmeler çoğunlukla mikro ölçeklidir. 10 kişiden daha fazlasını istihdam eden işletmeler, tüm işletmeler içerisinde sadece % 3,68’lik bir paya sahiptir. KOBİ olarak nitelendirdiğimiz 250 kişiden daha az çalışanı olan işletmelerin sahip olduğu % 99,89’luk oran ise, KOBİ’lerin ülke ekonomisi içindeki önemini vurgulamaktadır.

Ülke ekonomisi içerisinde KOBİ’lerin yüksek orandaki payı sadece Türkiye’ye özgü bir durum değildir. Birçok ülke ekonomisi için KOBİ’ler büyük önem taşımaktadır. Ülke ekonomilerindeki KOBİ’leri karşılaştırmalı olarak görebilmek için aşağıdaki tablo faydalı olacaktır.

Tablo 8: Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ'lerin Payları (%)

KOBİ'lerin	A.B.D	Almanya	Japonya	Fransa	İngiltere	G.Kore	Türkiye
Tüm İşletmeler İçindeki Payı	97,2	99,8	99,4	99,9	96,0	97,8	99,89
Toplam İstihdam İçindeki Payı	50,4	64,0	81,4	49,4	36,0	61,9	61,1
Toplam Yatırım İçindeki payı	38,0	44,0	40,0	45,0	29,5	35,7	56,5
Toplam Üretim İçindeki Payı	36,2	49,0	52,0	54,0	25,1	34,5	37,7
Toplam İhracat İçindeki Payı	32,0	31,1	38,0	23,0	22,2	20,2	8,0
Toplam Krediler İçindeki Payı	42,7	35,0	50,0	48,0	27,2	46,8	4,0

Kaynak: KOSGEB. “Dünyada KOBİ'ler”, <http://www.kosgeb.gov.tr/KOSGEB/KOSIsletmeler.asp> (07.04.2006).

Tabloda görüldüğü üzere KOBİ'ler, diğer ülke ekonomilerinde de işletmeler içerisinde sayısal olarak oldukça büyük bir yere sahiptir. Tabloda yer alan verilerden görüldüğü üzere 2003 yılı itibariyle dünyanın gelişmiş ekonomilerinde de toplam iş yerlerinin en az % 96'sı KOBİ'dir. Ekonomiler içinde sayısal anlamda bu kadar çok yer işgal eden KOBİ'lerin toplam istihdam içindeki payları ise sınırlıdır. KOBİ'lerin istihdama sağladığı katkı ülkeden ülkeye değişse de Japonya hariç % 65'i aşmamaktadır. KOBİ'lerin ülkelerin gayrisafi milli hasıllarına (GSMH) yaptığı katkı da aynı şekilde sınırlı kalmaktadır. En çok % 55'ler seviyesinde kalan bu katkı, ekonomilerdeki toplam işletmelerin en az % 96'sını oluşturan bir grup için oldukça düşük seviyededir. Ülkelerde yapılan her 100 birimlik yatırımın ancak yarısı KOBİ'lere aktarılmaktadır. Bunun yanında KOBİ'lerin toplam ihracata katkıları ile bankaların toplam plasmanları içinden aldıkları pay da özellikle ülkemiz için düşük kalmaktadır.

Kısaca, KOBİ'ler ekonomilerde sayısal anlamda büyük miktarda yer tutsa da istihdama olan katkıları, yatırımlardan aldıkları pay, ihracat ve GSMH'ye olan katkıları oldukça düşüktür.

Ülkemizde KOBİ'lerin toplam işletmeler içindeki payının % 99,89 olduğu göz önüne alındığında toplam işletmelerin faaliyet kollarına göre yüzdesel dağılımı KOBİ'ler için de geçerli olan bir tablo olacaktır. Tablo 9'da KOBİ'ler için işletme sayısı ve çalışan sayısına göre rakamsal ve yüzdesel olarak sektör bazında kıyaslama yapmak mümkündür.

Tablo 9: Toplam İşletmelerin Faaliyet Kollarına Göre Dağılım (2002)

Faaliyet Kolları	İŞLETME		ÇALIŞAN		İşletmelerin Ortalama Ölçek Büyüklükleri*
	Sayı	Pay(%)	Sayı	Pay(%)	
Toptan ve Perakende Ticaret, Komisyonculuk, Tamirat	672.155	46.40	2.057.683	31.70	2.36
Ulaştırma, Depolama, Haberleşme	267.729	14.20	505.475	7.80	1.89
İmalat Sanayi	267.184	14.20	2.110.277	32.70	7.90
Otel ve Lokantalar	175.604	9.30	550.376	8.50	3.13
Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	101.340	5.40	222.482	3.40	2.20
Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	94.883	5.00	327.263	5.00	3.45
İnşaat	35.782	1.90	219.702	3.40	6.14
Diğer	66.756	3.60	490.910.00	7.50	7.35
GENEL TOPLAM	1.881.433	100	6.484.168	100	3.45

Kaynak: DİE. 2002 Genel Sanayi ve İş Yerleri Sayımı*, Ankara,2003.

Tablo 9'dan da görüleceği üzere toplam 1.881.433 işletme faaliyet göstermektedir. Bu işletmelerde istihdam edilen toplam kişi sayısı 6.484.168'dir. İşletmelerin yoğunlaştığı sektörler sırasıyla ticaret, komisyonculuk, tamirat;

ulaştırma, depolama, haberleşme; imalat sanayi; otel ve lokantalar; diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri ile gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleridir.

Ortalama lek büyüklüğü, bir şirketin faaliyetlerini yürütürken istihdama yaptığı katkı oranını göstermesi açısından önemlidir. Bir şirketin ortalama ölçek büyüklüğü ne kadar yüksekse bir birimlik iş için o kadar çok çalışan istihdam etmektedir. Tabloda yer alan işletmelerin ortalama ölçek bykleklerinden görüleceği üzere hizmet sektöründe faaliyet gösteren şirketler ile imalat yapan şirketlerin istihdam yapıları birbirinden farklıdır. İmalat ve inşaat sektöründe bu rakam yaklaşık olarak 6 ila 8 arasında değişiklik gösterirken hizmet sektörü şirketleri için 2 ila 4 arasında değişmektedir.

KOBİ'ler, toplam firma sayısı içerisinde, ülkemiz dışında diğer ülkelerde de oldukça yüksek paya sahiptir. Ülkemizde, yapılan son genel sanayi ve işyerleri sayımına göre, KOBİ'lerin ağırlıklı olarak yer aldığı faaliyet kolları tablo yardımıyla açıklanmıştır. KOBİ'lerin ülkemizde ve diğer ülkelerdeki son durumları incelendikten sonra, ülkemizdeki gelişim sürecini ele almak faydalı olacaktır.

2.3. Kobilerin Türkiye'deki Gelişme Süreci

KOBİ'lerin ülkemizdeki geçmişi 13. yüzyıla kadar gitmektedir. 13. yüzyılda, esnafın mesleki eğitim ve sosyal güvenlik hizmetlerini yerine getiren ve esnafı sağlam duygularla birbirine bağlayan mesleki ve insani ahlak kurallarına dayanan manevi birliği temsil eden bir sistem mevcuttu. Zamanla meydana gelen değişiklikler neticesinde bu birlik, yerini Lonca Sistemi'ne bırakmıştır. Her iş kolunda kurulmuş birlik manasına gelen Lonca, günümüzdeki kooperatiflere benzer bir yapıya sahipti ve en önemli fonksiyonu, malın kalitesini yüksek tutmak ve standart üretimi gerçekleştirmekti. Ayrıca usta işçinin yetişmesi, iş ve ticaret ahlakının korunması, işçinin elinden tutulması, belirli zamanda bağımsız sermaye sahibi olması, elde edilen malın müşterinin eline en kısa yoldan geçmesi, malın değerlendirilmesi, değerini koruması loncaların gördüğü işlerdendi. Loncalar, esnafı ve sanat sahiplerini sıkı bir disiplin içinde tutan kuruluşlardı. 18. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesiyle Avrupa'ya ayak uydurmakta geciken Osmanlı İmparatorluğu'nda

tarımsal düzenin bozulması ve buna bağlı olarak tarımsal vergilerdeki artışlar neticesinde köyden kente göç akımı, ipek yolunun kontrolden çıkması ve Akdeniz'in önemini yitirmesi gibi olaylar, Lonca Sistemi'ni olumsuz yönde etkilemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun küçük sanayi alanındaki üstünlüğünün 18. yüzyıldan itibaren yavaş yavaş gerilemeye başlamasının nedeni, bu yüzyıl içerisinde batı ülkelerinin Sanayi Devrimi ile Fabrika Sanayi adı verilen modern makineli bir üretime başlaması, küçük sanayinin gelişmelere dayanamayarak Avrupa ürünlerini satan bir aracı haline gelmek zorunda kalmalarıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda küçük sanayinin çöküşünü hızlandıran unsurların etkisini gidermek ve sanayi sektörüne bir atılım kazandırmak üzere 1863 yılında bir "İslahı Sanayi Komisyonu" kurulmuştur. Komisyonca öngörülen yeni tedbirlerden olumlu sonuçlar elde edilememiştir. Bu amaçla 1879 yılında "İstanbul Ticaret Odası" kurularak esnaf, sanatkar ve sanayicinin bir çatı altında toplanması sağlanmıştır⁵⁵.

İzmir İktisat Kongresi, Türkiye ekonomisinin gelişimi anlamında önemli bir adımdır. Lozan Konferansına ara verildiği sırada, İzmir İktisat Kongresi 1135 delege ile 17 Şubat - 4 Mart 1923'de toplandı. İzmir İktisat Kongresinde, Yeni Türkiye'nin ekonomik sorunları tartışıldı. Ayrıca, Lozan'da devamı istenen kapitülasyonlar ve diğer ayrıcalıkların kabul edilmeyeceği ifade ediliyordu. Bu kritik devrede, ekonomik sorunları düzenlemek için kararlar alan İzmir İktisat Kongresinde savaşlardan yorgun çıkan halka, ekonomik yön vermek ve harap olan ülkeyi kaldırmak için yapılması gerekenleri tespit etmek amaçlanıyordu. Kongrede; hammadde yurt içinde olan sanayi kollarının kurulmasına, özel girişimcilerin desteklenmesine, yatırımcılara kredi sağlayacak bankaların kurulmasına, günlük tüketim mallarına öncelik verilmesine, önemli kuruluşların millileştirilmesine, sanayi teşvik edici yasaların çıkarılması, özellikle gümrük tarifelerinin milli sanayinin kalkınma gereksinimlerine göre değiştirilmesi, yerli malların karada ve denizde ucuz tarife ile taşınması gibi ana başlıklar gündemi oluşturmuştur⁵⁶.

⁵⁵ KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü. **KOBİ Ekonomisi Tarihi Gelişimi**, Ankara, 2003, s.3.

⁵⁶ Türkiye İktisat Kongresi. "KOBİ Çalışma Grubu", <http://www.tik2004.org.tr/birincikongre.php> (11.03.2006).

KOBİ'ler konusunda ilk yaklaşımlar, İzmir İktisat Kongresi'nde yapılanmaya başlamıştır. 1 Haziran 1942'ye kadar yürürlükte kalan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 28 Mayıs 1927'de kabul edilen "Endüstriyi Teşvik Kanunu"nın ilk kez küçük ve orta ölçekli işletmeler konusunda tanımlama yaptığı görülmektedir⁵⁷.

1960 yılından sonra beş yıllık kalkınma planları uygulanmaya başlanmıştır. Bu süreçte Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Beş yıllık kalkınma planlarından birincisi 1963 ile 1967 yıllarını kapsamaktadır. Bu yıllarda özel teşebbüs ve özel yabancı sermaye teşvik edilmiştir. Her ikisi de kâr, fiyat ve kullanılan yerli girdi oranı açısından denetlenmektedir. Yatırımlar yapılırken tarım ya da sanayi sektörü arasında bir tercih yapılmamıştır. Yatırımların hangi sektöre yönlendirileceği verimlilik ilkesine göre belirlenmiştir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda küçük sanayicinin, esnaf ve sanatkarların sorunları ile ilgilenecek ve çözüm önerileri üretecek merkezi bir örgütün kurulması öngörülmüştür. 1964 yılında Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu çıkarılmıştır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968 ile 1972 yılları arasını kapsamaktadır. İkinci planda özel teşebbüslerin teşvik edilmesi hususunda daha köklü öneriler sunulmuştur. Sanayinin geliştirilmesi ayrı bir önem kazanmıştır. Bu dönemin başlarında "Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi" (KÜSGEM) Gaziantep'te faaliyete geçmiştir. Küçük sanayi ile esnaf ve sanatkarın örgütlenmesi hususuna ağırlık verilmiştir. Bu konularda tedbirler öngörülmüştür. Küçük sanayiye teknik destekler götürülerek büyük sanayi ile işbirliği yapması teşvik edilmiştir. Bu dönemde, küçük sanayi siteleri ya da çarşıların kurulması için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na bağlı Küçük Sanayi Geliştirme Şubesi görevli kılınmış olup, 17 adet küçük sanayi sitesi tamamlanarak hizmete açılmış, 35'inin de yapımına devam edilmiştir⁵⁸.

1973 ile 1977 yılları arasında uygulanan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, önceki kalkınma planlarında alınan önlemlere rağmen küçük sanayi sorunlarının devam ettiği görülmüştür. Küçük sanayi ve el sanatları üretiminin

⁵⁷ KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü. a.g.e., s.4.

⁵⁸ BAĞRIAÇIK, Atilla. **Dışa Açılma Sürecinde Küçük ve Orta Boy Firmalar (Dünyada ve Türkiye'de)**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1989, s.84.

geliştirilmesi için; dış pazarlara açılışın teşvik edilmesi, dış talebin karşılanması için gerekli organizasyonların gerçekleştirilmesi, finansman sorununun çözümlenmesi, eğitim, teknik ve danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması çalışmaları öngörülmüştür. 1977 yılında küçük sanayi, sanatkâr ve esnafın çalışmakta olduğu işyerlerinin şehirlerde dağınık halde bulunmasından doğan zararlar nedeniyle küçük sanayi sitelerinin kuruluşuna ağırlık verilmiştir⁵⁹.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1982 yılları arasında uygulanmıştır. Bu planda ilk kez küçük sanayi ile esnaf ve sanatkârlar ayrımı yapılarak her iki kesim tanımlanmıştır. Plan'da “Küçük Sanayi”, bir dereceye kadar makineleşmiş veya modern araç-gereçlere ve makinelere sahip küçük imalât birimleri olarak tanımlanmıştır. “Esnaf”, ticaret ve diğer hizmet dalında çalışanları; “Sanatkar” ise imalât alanında ve henüz küçük sanayi kapsamına giremeyen iş sahiplerini kapsamaktadır. Küçük sanayi açısından önemli bir gelişme de 1983 yılında “Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı”nın (KÜSGET) faaliyete geçmesidir. Bu kurum vasıtasıyla küçük sanayi kesimine Türkiye genelinde teknolojik, mali ve idari danışmanlık hizmetleri götürülmesi amaçlanmıştır.

1983 ile 1984 yılları arasında uygulanan Geçiş Kalkınma Planı'ndan sonra, 1986 ile 1990 yılları arasında geçerli olan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulanmıştır. Ekonomide devlet müdahalesini en aza indirmek, kaynakları özel kesim kanalıyla kullanmak, ekonomiyi dış rekabete açmak ve piyasaları serbestleştirmek ile ilgili olarak 24 Ocak 1980 kararları alınmıştır. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda esnaf, sanatkâr ve küçük sanayicinin ürünlerinin yurt içi ve yurt dışı pazarlaması ile ilgili gerekli desteklerin sağlanmasına yönelik tedbirlere öncelik verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca bunlara teknik danışmanlık hizmetlerinin sağlanması gerektiğine dikkat çekilmiş ve ihracat için özel teşvik sistemi geliştirileceği konusuna işaret edilmiştir. Bu kesimlere devlet desteği ile sağlanan ucuz tesis ve işletme kredisi olanaklarının artırılması kararlaştırılmıştır. Ancak, küçük sanayinin az gelişmiş bölgelerde yoğunlaştığı dikkate alınarak buralarda yer alacak imalat sanayi birimlerine işletme kredisi sağlanacağı, bu kredilere birtakım

⁵⁹ YALÇIN, F. Asuman. **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin İhracatında Örgütsel Yapının Rolü**, İstanbul, 1989, s.109.

istisna ve muafiyetler getirilerek düşük maliyetli kredilendirmeye gidileceği ilave edilmiştir.⁶⁰

Görülüyor ki liberalleşme ile KOBİ'lere verilen önem de artmıştır. Bu planda, daha önceki planlara göre KOBİ'ler açısından daha çok gelişmeler yaşanmıştır. 1990 ile 1994 yılları arasında uygulanan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın hedefi küçük ve orta ölçekli sanayinin güçlendirilmesidir. Küçük ölçekli sanayilerin kurumsallaşmalarının kademeli olarak gerçekleşmesi, uzmanlaşmaları, büyük sanayiye entegrasyonunun özendirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca mevzuatta, küçük sanayinin mamullerinin iç ve dış piyasada rekabet edebilecek güce kavuşturulması yönünde düzenlemelerin yapılması hedeflenmektedir. Potansiyelin olduğu bölgelerde sanayi sitelerinin yapımının yoğunlaştırılması kararlaştırılmıştır. Finans yönetimi ve müteşebbislik ile ilgili eğitimler verilerek kurumsallaşmanın ve uzmanlaşmanın artırılması artması hedefine yaklaşılmaya çalışılmıştır. KOBİ'lerin geliştirilmesine yönelik yapılan bu değişikliklere ilave olarak kredi olanaklarının artırılması yönünde çalışmalar sürdürülmüş ve yabancı kaynaklı fonların kullanılmasına ilişkin işlemler Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda tamamlanmıştır.

1996 ile 2000 yıllarında uygulanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Avrupa modeli esas alınarak oluşturulan bir sanayileşme stratejisi mevcuttur. Bu strateji, daha çok KOBİ'lerin yer aldığı bir strateji olup bu işletmelerin dış piyasalara açılabilmesi için yeni teknolojilere açık, pazar uyumlu, ihracata dönük bir yapıya kavuşturulmasını öngörmektedir. Tabii KOBİ'lerin bir stratejide faal bir konuma sahip olabilmesi için patent yasası, kalite ve ölçü sisteminin yeniden oluşturulmasına ve teşvik sisteminin değiştirilmesi ile ilgili hukuki temelin oluşturulmasına ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Bunun için de örgütsel bir çözüm olarak; “Teşvik İdaresi Başkanlığı” ve “Teşvik Üst Kurulu”nun kurulması, teşviklerin ekonomik yönden değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁶¹. Bu planda KOBİ'lerin finansman kaynaklarından birisi olan banka kredilerinin, tüm bankacılık sisteminde yaygınlaştırılması da hedeflenmiştir.

⁶⁰ DPT. **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, DPT Yayını, Ankara, 2000, s.157.

⁶¹ KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırma Merkez Müdürlüğü. a.g.e.,s.14.

2001 ile 2005 yılları arasında uygulanan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda KOBİ'lere verilen yer önemlidir. Bu durum KOBİ'lerin ayrı bir başlık altında ele alınmasından anlaşılmaktadır. “Türkiye'nin Bölge Ülkeleri ve Diğer Ülkelerle Ekonomik İlişkileri” başlığı altında Orta Asya Cumhuriyetleri ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) ülkeleri ile ilgili bazı hedefler belirlenmiştir. Söz konusu ülkelerle ticari alandaki işbirliğinde yoğunlaşmaya önem verilmesi gerektiği belirtilmekte ve bu çerçevede KOBİ'lerin desteklenmesi ve bu ülkelerde teşebbüslerde bulunabilmeleri için uygun ortamın hazırlanması hedeflenmektedir. “Sosyal ve Ekonomik Sektörlerle İlgili Gelişme Hedef ve Politikaları”nın ele alındığı “Turizm ve Tanıtma” başlığı altında şu maddeye rastlanmaktadır: “Talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilecek ve bunların KOBİ statüsünde değerlendirilmeleri sağlanacaktır”.⁶² Böylece KOBİ tanımı ve yeri ile ilgili önemli bir gelişme sağlanmış olmaktadır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda KOBİ'lerin Geliştirilmesi başlığı altında, KOBİ'lerle ilgili hedef, ilke ve düzenlemeler yer almaktadır. Bunları maddeler şeklinde sıralamak faydalı olacaktır:⁶³

- KOBİ'lerin verimliliklerinin, katma değer içindeki paylarının ve uluslar arası rekabet güçlerinin artırılması gerekmektedir.
- KOBİ'lere bankacılık sisteminin toplam kredi hacmi içinde, payının artırılması için gerekli olanaklar sağlanacaktır.
- Küçük sanayi siteleri inşaatlarının kredilendirilmesi ve kredi geri ödeme sistemi ile ilgili mevzuat gözden geçirilecek ve inşaatların zamanında tamamlanması sağlanacaktır.
- Küçük Sanayi İhtisas Siteleri kurulması özendirilecek, bu sitelerde sektörel dış ticaret şirketleri kurulması desteklenecektir.

⁶² DPT. **Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, Ankara, DPT Yayını, 2000, s.167.

⁶³ DPT. a.g.e., s.124-125.

- KOBİ'ler sermaye piyasası ve mali piyasalarla düzenli çalışan bir ortamda modern finansman araçları ve kurumları ile desteklenecektir.
- KOSGEB hizmet merkezlerinin sayısı artırılacak, fon kaynaklarının kullanımı etkinleştirilecek, üretici ilişkileri güçlendirilecek ve ürün yelpazesinin sanayi politikası ile uyumlu bir şekilde genişletilmesi sağlanacaktır.
- KOBİ'lerde, teknoloji düzeyinin ve ürün kalitesinin yükseltilmesi, verimliliğin artırılması, bilgiye erişimin kolaylaştırılması, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması, ana-yan sanayi bütünleşmesi, işletmeler arası işbirliği ve elektronik ticaret olanaklarının artırılması desteklenecektir.
- KOBİ'lerin çağdaş işletmecilik anlayışıyla yönetilmeleri ve yerel kaynakların harekete geçirilmesine öncülük etmeleri sağlanacaktır.
- KOBİ'lerin ihracata yönlendirilmesi için bilgilendirilmesi sağlanacak, aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin ihracata dönük Örgütlenmeleri yaygınlaştırılacak ve yabancı firmalarla ortaklıklar kurmaları teşvik edilecektir.
- KOBİ'ler Ar-Ge çalışmalarına yöneltilecek ve üniversitelerle teknoparklar içinde kesişmeleri sağlanacaktır.
- KOBİ'lerin sermaye piyasasında menkul kıymet ihraç edebilmelerini sağlayacak mevzuat düzenlemesi gerçekleştirilecektir.
- Kredi garanti fonu sisteminin güçlendirilmesini ve yaygınlaştırılmasını, devletin katkısının artırılmasını sağlamak üzere gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.
- KOBİ'lerin kamu alımları içindeki payının artırılmasına dönük çalışmalar yapılacaktır.

- Risk sermayesi sisteminin gelişmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.
- KOBİ'lerle ilgili mevzuat AB standartları ile uyumlu hale getirilecektir.

2.2. KOBİlerin Avantaj Ve Dezavantajları

Türkiye’de, KOBİ’lerin tüm işletmeler içerisindeki payının % 99,89 olduğu göz önüne alındığında, KOBİ’lerin bütün olumlu ve olumsuz yanlarının sektörlerin de olumlu ve olumsuz yanlarını oluşturacağı açıktır. Yani KOBİ’leri etkileyen tüm etmenler sektörleri de etkileyecektir.

KOBİ’lerin etkileri sadece ekonomik hayatta değil sosyal hayatta da görünmektedir. Türkiye’de yer alan işletmelerin neredeyse tamamının KOBİ olduğu göz önüne alınırsa, KOBİ’lerin geniş bir alana yayıldıklarını söylemek doğru olacaktır. Dolayısıyla KOBİ’ler bölgeler arası gelişmişlik düzeyleri arasındaki farkı azaltmakta ve dengeli kalkınmayı sağlamaktadırlar. Her bölgede istihdam olanağı yaratmaktadırlar. KOBİ’lerin istihdam yaratmadaki en önemli etkisi emek yoğun teknoloji kullanıyor olmalarıdır. Her bölgede yer alan KOBİ’lerin başarıları, potansiyel girişimcileri tetikleyecek ve yeni işletmeler ekonomiye kazandırılmış olacaktır. Bu girişimler sonucu ayrıca yeni sektörlerde de gelişme sağlanacaktır. Üretim ve sanayileşme tüm ülkeye yayılacaktır.

KOBİ’lerin geniş alana yayılması istihdam yaratmanın yanında göçleri de engelleyecektir. Daha az gelişmiş olan bölgelerde yaşayan kişiler, çalışmak için gelişmiş bölgelere göç etmek yerine, yeni işletmelerin kurulmasıyla yaşadıkları bölgelerdeki istihdam olanaklarından yararlanabileceklerdir. Daha az gelişmiş olan bölgelerde yaratılan istihdam ile o bölgelerdeki gelir düzeyi de artacak ve bölgeler arası gelir düzeyi farklılıkları azalacaktır. Göçün engellenmesi bölgelerin kendi potansiyelleri içinde kalkınmalarına olanak sağlayacaktır.

KOBİ’lerin büyük işletmelere karşı avantajı, personeliyle daha yakın ilişki içerisinde olmaları ve müşteriye de yakınlığından dolayı, gereksinimlerini daha iyi bilmeleridir. Müşteriyle olan yakın ilişki KOBİ’lere büyük işletmeler karşısında

önemli ölçüde üstünlük yaratmaktadır. Bu sayede KOBİ'ler, müşterilerden gelecek taleplere daha kısa bir sürede cevap verebileceklerdir. KOBİ'ler müşterilerinin isteklerini yerine getirmelerinden dolayı, büyük işletmelere kıyasla daha esnektirler. Küçüklük ve esneklik sayesinde yeniliklere daha hızlı bir şekilde uyum sağlamaktadırlar. Müşteri talepleri doğrultusunda gerçekleştirilen üretim, yeni fikirleri ve buluşları dolayısıyla markalaşmayı yaratacak ve böylece uzmanlaşmayı sağlayarak üretimin yapıldığı sektörde derinlik sağlayacaktır. Taleplere karşılık verme isteği aynı zamanda ürün çeşitliliği de sağlayacaktır. Faaliyette bulundukları pazarı daha iyi tanıyan, pazarın özelliklerini ve gereksinimlerini daha iyi görebilen, müşterileriyle daha yakın ilişkiler içerisinde olabilen KOBİ'ler, büyük işletmelerin elde edemeyeceği bir üstünlüğe sahiptirler. Aynı zamanda personele yakın olunması da karşılıklı güveni arttıracak ve çalışanların motivasyonunu olumlu yönde etkileyecektir. Hem müşteriye hem de personele gösterilen yakın ilgi ve yüksek motivasyon, karşılığında kalite ve verimliliği getirecektir.

Tüketicilerin günlük, sürekli ihtiyaçlarını karşılamaları, toplumun tüm kesimleri ile doğrudan ilişki kurabilmeleri, tüketici isteklerine ve yeniliklere hızla uyum sağlayabilmeleri KOBİ'lerin ekonomik ve sosyal hayatta istikrar unsuru olmalarının göstergeleridir. Gelişmiş ülke ekonomilerinde büyük bir pay sahibi olan KOBİ'ler, yerine getirdikleri işlevler nedeniyle ekonomik sistemin önemli ve vazgeçilmez bölümünü meydana getirmektedirler.⁶⁴

KOBİ'lerin sayılarının artması rekabetin yoğunlaşmasını sağlar. Bu durum büyük ölçekli firmalar için tehdit unsuru olmaktadır. Yoğun rekabet ortamı, kalite ve verimliliği yükseltecek, teknik yenilikler hızlanacak ve kaynaklar etkin kullanılacaktır.

KOBİ'ler kaynak temininde büyük ölçekli firmalara nazaran, yabancı kaynak yerine öz sermayeye başvurmaktadırlar. KOBİ'ler büyüebilmek için öz sermayelerini arttırma durumundadırlar. Dolayısıyla üretim sonucu elde edilen kâr, tüketim harcamalarına değil yatırım harcamalarına gitmektedir.

⁶⁴ AKGEMCİ, Tahir. **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı KOSGEB Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, 2001, s.18.

Ekonomik hayatta bütün firmalar arasında bağımlılık vardır. KOBİ'ler de büyük ölçekli firmaların destekleyicisi ve tamamlayıcısı konumundadırlar. KOBİ'lerin, büyük ölçekli firmaların yan sanayisi ya da taşıeronu olmaları ülke ekonomisi içerisindeki önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

KOBİ'lerin tüm olumlu yanlarının dışında eksik kaldığı ve olumsuz olduğu yönleri de mevcuttur. Bazı durumlarda avantaj olarak görülen bir özellik farklı durumlar karşısında dezavantaja dönüşebilmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi KOBİ'lerin yabancı kaynak yerine özkaynağa yönelmeleri, kârın tüketim harcamalarına değil yatırım harcamalarına gitmesini sağlamaktadır. Özkaynağa yönelmiş olmaları bu anlamda KOBİ'lerin avantajlarından biridir. Aynı durum KOBİ'ler için dezavantaja da dönüşebilmektedir. Genellikle KOBİ'lerin özkaynağı teminat vermeye yetmediği için gerek bankalardan gerekse sermaye piyasasından dış kaynak bulmaları oldukça sınırlı düzeyde olmaktadır. KOBİ'lerin yatırım harcamaları yapacakları ve teknik anlamda gelişmeleri için yapacakları harcamalarda özkaynakları yeterli olmadığı takdirde kaynak bulma sorunu yaşayacaklardır. Belli bir fona sahip olmamaları etkinliklerini azaltacaktır. KOBİ'lerin sahip oldukları kaynak yapısı avantaj yaratırken, finansman anlamında ise dezavantaja dönüşmektedir.

KOBİ'lerin dezavantajlarından bir tanesi ise uzman personel eksikliğidir. Az önce bahsedildiği gibi kaynak yapısının fon bulmadaki olumsuz etkisinin yanında uzman finansman bölümünün eksikliği de bu olumsuz durumu tetikleyecektir. KOBİ'lerde çalışanların tek bir işte yoğunlaşmaları yerine birçok işle uğraşmaları uzmanlaşmayı engellemektedir. Personel uzmanlaşmadığı için bilgi eksikliği işletmeyi olumsuz etkileyecektir. Rekabetçi piyasa koşullarında, pazar içinde kalmak için uzmanlaşma çok önemlidir. Uzmanlaşma eksikliğinin yanı sıra stratejik kararlarda işletme sahiplerinin ya da ortaklarının karar alması işletmeyi profesyonellikten uzaklaştıracak ve hataya sürükleyebilecektir. KOBİ sahipleri teknik ve mesleki bilgi ve tecrübeye sahip olsalar da ticari ve pazarlama bilgisine sahip değildirler. Rekabetçi piyasa, tüketici taleplerinin sürekli olarak araştırılıp yerine getirilmesi temeline dayanmaktadır. Taleplere doğru bir şekilde karşılık

verebilmenin temeli üretim, finansman, yönetim ve muhasebe bölümlerinde yeterli bilgiye sahip olmaya dayanır. Bu durumu kavrayamayan KOBİ'lerin sonu piyasadan çekilmek olacaktır.

KOBİ'lerin üretim anlamında da eksik yönleri bulunmaktadır. Yabancı kaynak sağlamakta güçlük yaşayan KOBİ'ler öz sermayelerinin de yetersiz kalması sonucu piyasadan yüksek fiyatla girdi temin etmektedirler. Bu durum KOBİ'lerin üretim maliyetlerini yükseltmektedir. Hammadde ve yardımcı madde stoklarının yüksek enflasyon dönemlerinde hedeflenen üretim hacmini sağlayamaması durumunda, yabancı kaynak da bulamayan KOBİ'ler satış gelirlerinin düşüklüğü sonucu oldukça güç durumda kalabilmektedir. Üretim maliyetinin yüksekliği, hammaddeye ulaşmadaki zorluklar, kalifiye eleman ve alt yapı yetersizliği üretimin kalitesini ve verimliliğini düşürmektedir.

KOBİ'lerin sağlıklı muhasebe ve hesap işlerine sahip olmamaları diğer eksik yönlerinden birisidir. Muhasebe verilerinin incelenmesi ile firmayla için ilgili değerlendirme yapılamamaktadır. Muhasebe firmaları verileri sadece ipuçları sağlayabilmektedir. Ayrıca vergi ve diğer mevzuatların yeterli düzeyde takibinin yapılmaması da KOBİ'leri kimi zaman olmaması gereken vergi yükü altına sokabilecektir. Bilginin önemli bir üretim girdisi olarak değerlendirilmemesi KOBİ'ler için oldukça büyük bir dezavantaj yaratmaktadır.

KOBİ'ler için avantaj ve dezavantaj yaratan unsurlar açıklandıktan sonra finansman kaynakları ele alınacaktır. KOBİ'ler çoğunlukla özkaynakları ile kendilerini finanse etmektedir. Bu durumun KOBİ'ler için hem avantaj hem de dezavantaj yarattığı çalışmanın bu kısmında belirtilmişti. Çalışmanın, KOBİ'lerin finansman kaynakları kısmında özkaynaklarının yanı sıra kullandıkları diğer araçlar da ele alınacaktır.

2.5. KOBİlerin Finansman Kaynakları

KOBİ'ler, ticari faaliyet gösteren her kurum gibi finansman ihtiyacı duymaktadırlar. KOBİ'ler için hem avantaj hem de dezavantaj yaratan en önemli finansman kaynağının özkaynakları olduğu çalışmanın bir önceki bölümünde

belirtildi. Özkaynaklarının dışında diğer finansman kaynakları finansal sistemden sağlanan fonlar, ticari borçlar, ortak ve iştiraklere olan borçlar ve kamu destekleridir. Burada sözü edilen, finansal sistemden sağlanan fonlar, banka kredileri, finansal kiralama, factoring şirketlerinden sağlanan krediler şeklinde sıralanabilir.

Ölçekler itibariyle firmaların bilanço yapılarını incelemek küçük, orta ve büyük ölçekli firmalar arasındaki farkların daha iyi görünmesini sağlayacaktır. Merkez Bankası 2004 Reel Sektör Bilançoları baz alınarak hazırlanmış olan tabloda, firmaların kaynak kullanımının bilanço içerisindeki dağılımı incelenmiştir.

Tablo 10: Ölçekler İtibariyle Firmaların Bilanço Yapısı

ORANLAR%	Küçük	Orta	Büyük
Özkaynak / Toplam Pasifler	51,3	51,5	53,4
Banka Kredileri / Toplam Pasifler	18,9	20,0	17,1
Ticari Borçlar/ Toplam Pasifler	13,4	15,1	15,1
Cari Oran*	128,9	141,9	162,3
Alacak Devir Süresi (gün)**	76	67	52
Ner Kâr / Net Satışlar	-1,3	2,8	5,6
Ner Kâr / Toplam Aktifler	-0,5	2,4	6,3

Kaynak: TBB. “Basel II Çalışma Raporları”, Bankacılar Dergisi, Sayı:58, 2006.

Cari Oran = Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Borçlar.

Alacak Devir Süresi = (Ortalama Ticari Alacak / Net Satışlar) x 365

Tablo 10’nun yardımıyla firmaların kaynak kullanımının, firma ölçekleri itibariyle kıyaslamasını yapmak mümkündür. Küçük, orta ve büyük ölçekli firmalarda, özkaynak, banka kredileri ve ticari borçların kullanımı büyük farklılıklar göstermemektedir. Cari oran açısından bakıldığında büyük ölçekli firmanın likidite durumunun daha iyi olduğu görülmektedir. Firmaların kısa süreli borçlarını ödeyebilme gücü, firma ölçekleri büyüdükçe artmaktadır. Ölçek büyüklüğü arttıkça ticari alacaklarını nakde çevirme süresi kısalmaktadır. Bu durumda ölçek büyüklüğü arttıkça firmanın likiditesi yükselecektir. Kârlılık açısından ele alındığında ise yine

ölçek küçüldükçe durum daha kötüye gitmektedir. Kârlılık azalmakta, hatta zarar durumu ortaya çıkmaktadır.

2.5.1. Finansman Kaynağı Olarak Özkaynak

Sayılan finansman kaynakları içerisinde daha önce de belirtildiği gibi KOBİ'lerin en çok tercih ettikleri özkaynaklarıdır. Özkaynakların KOBİ'lerce en önemli finansman kaynağı olarak kabul edilmesinin sebebi hiç şüphesiz ki maliyetidir. Sermaye piyasalarından kredibilite sorunları sebebiyle düşük maliyetlerle borçlanma olanağı bulunmayan KOBİ'ler, yatırımlarını sıfır maliyetli özkaynakları aracılığıyla gerçekleştirme eğilimindedirler.

KOBİ'lerin kuruluş aşamasında tesis, ekipman, makine, teçhizat temininde ve faaliyete başlama aşamasında faydalandıkları özkaynaklar, daha sonraki aşamalarda yeni yatırımlara girilmesinde ve büyüme amacıyla kullanılmaktadır. Şirketin kuruluşundan sonra elde edeceği kâr ve maruz kalacağı zarar özkaynakların artışı ve azalışındaki temel unsurdur. Sermaye birikiminin düşüklüğü, şirket özkaynaklarının seviyesinin de düşük olmasını etkileyecektir. Kâr marjlarının düşük olması da özkaynakların artırılmamasına ve düşük seviyede kalmasına sebep olacaktır.

Finansman kaynağı olarak özkaynaklarını kullanıp sermaye piyasası araçlarından uzak durmaları KOBİ'leri bazı konularda sıkıntıya sokabilmektedir. KOBİ'lerin hesap-kayıt düzeni, mali yükümlülükler gibi eksiklikleri sermaye piyasalarında hisse senedi ihracı yoluyla kaynak sağlayabilmelerini önemli ölçüde engellemektedir. KOBİ'lerin sermaye piyasası gereklerini yerine getirmede karşılaştıkları güçlükler, kamuyu bilgilendirme ve düzenli rapor hazırlama konusunda yeterli ve sağlam bir kurumsal yapı ve donanımına sahip olmamaları ve ülke ya da bölge ölçeğinde tanınma sorunları sebebiyle, sermaye piyasalarında hisse senedi ihracı yoluyla kaynak sağlayabilmeleri de büyük ölçekli şirketlere kıyasla daha zordur. Ayrıca bazı durumlarda KOBİ'lerin kamu düzenlemelerinden kaçınmak amacıyla küçük ölçekte kalmayı tercih etmeleri ve şirket yönetimini kaybetme, hesap verme ve kâr paylaşma endişeleri de bu şirketlerin sermaye piyasalarından yeterince

faaydalanmaması sonucunu doğurmaktaadır.⁶⁵ Bunların yanı sıra KOBİ hisselerinin taşıdığı yüksek risk, KOBİ'lerin genelde yatırım aşamasında ya da kâr dağıtamayacak durumda olması gibi sebepler dolayısıyla yatırımcıların bu hisselerle olan talepleri düşük kalabilmektedir.

Ülkemizde KOBİ'lerin özkaynak ihtiyacının giderilmesi ve sermaye piyasası olanaklarından azami ölçüde faydalanabilmesine yönelik olarak ilgili kurumlarca çeşitli çalışmalar yürütölmektedir. Bu kapsamda, 1998'de kurulan ve büyüme ve ihracat potansiyeline sahip olduğu halde finansman yetersizliği nedeniyle gelişme gösteremeyen KOBİ'lere ortak olmak suretiyle finansal destek sağlamayı amaçlayan KOBİ A.Ş.'nin faaliyetleri, MKB'de mevcut olan Bölgesel Pazar ve Yeni Şirketler Pazarına ilave olarak ayrı bir KOBİ piyasasının oluşturulması projesi, risk sermayesi şirketlerine ilişkin çalışmalar gibi hususlar sayılabilir.⁶⁶

2.5.2. Finansman Kaynağı Olarak Banka Kredileri

KOBİ'lerin finansman kaynağı olarak sermaye piyasası araçlarından uzak durmasının temel sebepleri belirtildikten sonra KOBİ'ler için önem arz eden bir başka finansman kaynağı olan banka kredileri incelenecektir. Ülkemizde finansal kiralama ve faktoring şirketleri gibi banka dışı finansal kurumların finansal sistemde küçük bir yere sahip olması, bankacılık sektöründen alınan kredilerin KOBİ'ler açısından önemini ortaya koymaktadır. Ancak KOBİ'lerin bazı konulardaki yetersizliklerinden dolayı finansal sistemde büyük yer taşıyan banka kredilerini finansman kaynağı olarak kullanmalarını büyük ölçüde engellemektedir.

Yönetim ve örgüt yapılarındaki eksiklikler, finansal yönetimdeki zayıflıklar, muhasebe normlarına uygun mali tablolar üretememeleri, özkaynak yetersizliği, kredi istihbarat faaliyetlerinin daha pahalı olması gibi sebepler ile bankalar KOBİ'lere kredi verirken çekimser davranmaktadır. KOBİ'lerin bu yetersizliklerinden dolayı banka kredilerinde kredi maliyeti yükselmektedir. KOBİ'ler miktar, vade, faiz oranı ve teminat açısından bankacılık sektöründen alınan kredilerde zorlu koşullara maruz kalmaktadır. Bankaların kaynaklarını kamu

⁶⁵ YÜKSEL, Ayhan. a.g.e. s.9.

⁶⁶ YÜKSEL, Ayhan. a.g.e. s.10.

borçlanma araçlarına ve grup firmalarına plase etmeleri ile bu kesimler dışında kalanlara aktarılabacak kaynaklar kısıtlı kalmaktadır. Bu iki kesim dışında kalan kaynaklarda ise bankaların tercihi yüksek riskli olan KOBİ'ler yerine riski daha düşük olan büyük ölçekli şirketler olacaktır. KOBİ'ler bankacılık kesiminden kullanacakları kredilerde daha çok kamu bankalarını kullanacaklardır.

2.5.3. Alternatif Finansman Yöntemleri

KOBİ'ler özkaynakları ve banka kredileri ile kendilerini finanse etmenin yanı sıra alternatif finansman yöntemlerini de kullanmaktadır. Alternatif finansman yöntemlerinin başında ülkemizde büyük bir hızla yaygınlaşan finansal kiralama gelmektedir. İşleyiş sistemi itibarıyla da KOBİ'ler için çok uygun olan finansal kiralama ile finansman yöntemi KOBİ'ler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. KOBİ'ler, örneğin üretim kapasitesini arttırmak istediğinde duran varlıkların finansmanında kullanacağı banka kredisinin maliyeti, finansal kiralamaya göre daha yüksek olacaktır. Böylece banka kredisi yerine finansal kiralamayı tercih edebileceklerdir.

Bir diğer alternatif finansman yöntemi kredili satışlardan doğan alacak hakkını satın alan factoring şirketleridir.⁶⁷ Finansal kiralamada olduğu gibi, banka kredilerinin maliyetinin yüksek oluşu KOBİ'leri factoring yöntemine yönlendirebilir. Basel II standart yaklaşımında, gerçek müşteri çek ve senetlerinin risk azaltıcı etkisinin bulunmaması, bankalarca bu tür kıymetli evraklar karşılığı kullandırılan iskonto ve diğer türden kredi plasmanlarının daralmasına, bununla birlikte factoring şirketlerinin işlem hacimlerinde artışlar yaşanmasına neden olabilecektir. Özellikle bilançolarında alacak kalemleri önemli yer tutan firmalarda factoring ile banka kredileri arasındaki maliyet farklılıklarının daha hassas bir şekilde hesaplanması gerekebilecektir.

KOBİ'lerin sermaye piyasası gereklerini yerine getirmede karşılaştıkları güçlükler (hesap-kayıt düzeni, finansal yükümlülükler, vb.), kamuyu bilgilendirme ve düzenli rapor hazırlama konusunda yeterli ve sağlam bir kurumsal yapı ve donanımına sahip olmamaları ve ülke ya da bölge ölçeğinde imaj/tanınma sorunları

⁶⁷ KONDAK, Nuray. **İşletmelerde Finansman Sorunu ve Çözüm Yolları (Alternatif Finansman Teknikleri)**, Der Yayınları, İstanbul, 2002, s.33.

sebebiyle, sermaye piyasalarında hisse senedi ihracı yoluyla kaynak sağlayabilmeleri büyük ölçekli şirketlere kıyasla daha zordur. Ayrıca bazı durumlarda KOBİ'lerin kamu düzenlemelerinden kaçınmak amacıyla küçük ölçekte kalmayı tercih etmeleri ve şirket yönetimini kaybetme, hesap verme ve kâr paylaşma endişeleri de bu şirketlerin sermaye piyasalarından yeterince faydalanmaması sonucunu doğurmaktadır. Arz yönlü bu sebeplerin yanı sıra, talep yönünde de sermaye piyasalarının ülkemizde yeterli finansal derinliğe sahip olmaması ve bu nedenle spekülasyona açık yapısı, KOBİ hisselerinin yüksek risk taşıması, bu şirketlerin genelde kâr dağıtamayacak durumda olması, hisse senetlerinin likiditesinin düşük olması gibi sebepler dolayısıyla yatırımcıların bu hisselerle olan talepleri düşük kalabilmektedir. Günümüzde, ulusal firmalar arası yaşanan yoğun rekabet karşısında bir çok küçük işletme yerini global pazarda rekabet edebilme gücüne sahip çok büyük işletmelere bırakmaktadır. Dolayısıyla, kendini mevcut şartlara adapte edemeyen, tedarikçi firma zincirinin bir halkası olmayı başaramamış KOBİ'ler yok olma riski taşımaktadır. Bu kapsamda, uluslararası rekabet olanağına sahip işletme olma yolundaki KOBİ'lerin sermaye piyasalarından sağlayacakları uygun maliyetli fonlar, varlıklarının devamı açısından çok büyük bir öneme sahiptir.

Piyasa koşullarının oluşturduğu alternatif finansman yöntemi olan satıcı kredisinin temelinde vadeli satış yer almaktadır. Vadeli ya da taksitli satış olarak adlandırılan bu yöntemde, malın alıcısı ödemeyi malın teslim tarihinden sonra yapabilmektedir. Basel II hükümlerince derecelendirilen KOBİ'ler karşılaştıkları yüksek maliyetli krediler karşısında, ürettikleri malların talebini arttırabilmek için bu yöntemi kullanmaktadırlar.

KOBİ'lerin kullanabileceği bir başka finansman yöntemi ise şirket birleşmeleridir. KOBİ'ler hisse devirleri ile maliyetli bir şekilde finansman kaynağı yaratabilmektedirler. Ayrıca kurulan ortaklık da, KOBİ'nin finansal yapısını oldukça güçlendirmektedir. Ancak ülkemizde firmalar genelde aile firması yapısında olduğundan şirket birleşmelerine az sayıda rastlanılmaktadır. Basel II hükümleri

çerçevesinde KOBİ'lerin kaynak arayışında, şirket birleşmelerinin sayısının artacağı beklenmektedir.⁶⁸

2.6. BASEL II'NİN ÜLKE EKONOMİLERİ VE KOBİ KREDİLERİNE ETKİLERİ

Çalışmanın bu bölümünde KOBİ'lerin tanımları, ülke ekonomileri ve Türkiye ekonomisindeki yeri ve gelişme süreçleri incelenmiştir. Ardından avantajları ve dezavantajları kıyaslanarak, diğer firmalara nazaran kendilerini nasıl finanse ettiklerinin üzerinde durulmuştur. KOBİ'ler açısından yapılan bu incelemelerin ardından, bir de Basel II hükümleri açısından bakmak faydalı olacaktır. KOBİ'lerin ülke ekonomilerine etkileri incelendikten sonra, Basel II'nin ülke ekonomilerine ve KOBİ kredilerine etkileri üzerinde durularak, Basel II makro açıdan incelenmiş olacaktır.

KOBİ'lerin ülkemiz ekonomisi içindeki hacmi ve ekonomik büyümeye olan katkıları göz önüne alındığında, yapılarının sağlıklı olmasının ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada, bankalarca KOBİ'lere aktarılabilecek olan krediler de önem kazanmaktadır.

KOBİ'ler, bankalardan gerek gündelik faaliyetlerini sürdürmek için kısa vadeli (işletme sermayesi) kredileri gerekse de uzun vadeli yatırım ve büyüme hedefleri için talep edilen uzun vadeli krediler talep etmektedirler. Basel II'nin geliştiği banka-KOBİ ilişkilerini, bağımsız derecelendirme notlarına veya bankalar tarafından verilen içsel derecelendirme notlarına göre belirlenmesi aracılığıyla etkileyecektir, çünkü Basel II ile birlikte sadece firmanın değil kredinin de riskliliği değerlendirilmektedir.⁶⁹

Bankalarca sektörlere aktarılabilecek olan fon miktarı, risk değerlendirme sistemindeki değişimden ziyade ekonominin genel gidişatına bağlıdır. Buradan hareketle, Basel II'nin uygulanmaya başlanmasının bankalarca KOBİ'lere

⁶⁸ TBB.Basel II Çalışma Raporları, a.g.m., s.52.

⁶⁹ BDDK , (2006), “Basel II'nin KOBİ'lere Muhtemel Etkileri ”, <http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/riskbasel/bddkdoc> (24.05.2006)

aktarılan fon miktarında azalmaya yol açacağını düşünmek yanlış olacaktır. Makro ekonomik gelişme ve beklentiler önümüzdeki yıllarda faiz oranlarının düşeceği ve büyümenin süreceği yönündedir. Yani, önümüzdeki dönemde KOBİ'lerin bankalardan kullanacağı ya da bankaların KOBİ'lere kullandıracağı kredi miktarı artacaktır.

KOBİ'ler, karşılaştıkları muhtemel sorunları ortadan kaldırmak ya da azaltmak ve yeni sisteme uymak için öncelikle Basel II'yi tanımalıdır. Hangi bankanın asgari sermaye gereksinimi hesaplamasında hangi yaklaşımı (içsel derecelendirme ya da standart yaklaşım) kullandığını bilmek ve kendilerinin hangi sistemde daha büyük bir avantaja sahip olduklarının farkında olmak KOBİ'lere büyük kolaylık sağlayacaktır.

Basel II'nin yeni risk değerlendirme ve derecelendirme sistemi KOBİ'leri, borçlanma faaliyetlerini eskisi gibi sürdürebilmesi için bazı değişikliklere gitmeye zorlayacaktır. Bunlardan en önemlisi teminatların etkilerinin değişmesi olacaktır. Ülkemizde yaygın olarak kullanılan teminatlar Basel II'nin uygulamaya geçmesiyle birlikte birer risk azaltıcı unsur olmaktan çıkacaktır. Örneğin, halihazırda her 10 teminattan 4'ü olarak gösterilen ipotekler ile taşıt ve ticari işletme rehinleri Basel II sistemi çerçevesinde risk azaltıcı unsur olmaktan çıkmaktadır. Bu da bankaların KOBİ'lerden talep edeceği teminatların artmasına sebep olabilecektir. Teminatların risk azaltmada kullanılma alanı uygulanan yöntemle göre de değişmektedir. Bir teminat standart yaklaşımda risk azaltma özelliği taşımasa da, gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda risk azaltıcı unsur olarak kullanılabilir. Kullanılan yöntemin gelişmişlik düzeyi arttıkça, teminatların risk azaltıcı etkisinin alanı da genişlemektedir.

Basel II'nin uygulanmaya başlaması ile birlikte KOBİ'lerin kredi maliyetlerinde değişimler yaşanması olasıdır. Derecelendirme sistemlerinin uygulanmaya başlanması, KOBİ'lerin zayıf yönlerinin kredi maliyetlerine olumsuz etki etmesine sebep olacaktır. Bu yüzden KOBİ'ler derecelendirme notlarını iyileştirecek önlemler almalıdır. Bunların başında kurumsal yapıya geçiş gelmektedir. Bunun yanında sermaye yapısının güçlendirilmesi ve faaliyetlerine

ilişkin risklerinin iyi yönetilebileceği sistemlerin oturtulması gerekmektedir. Hepsinin ötesinde, Bankaların, KOBİ'leri onlardan gelen bilgiler çerçevesinde değerlendirdiği ve kredi fiyatlamalarını bu çerçevede yaptıkları göz önüne alınırsa, gereksinim duydukları bilgileri zamanında ve eksiksiz bir biçimde almaları son derece önemlidir. KOBİ'lerin derecelendirme kuruluşları ve bankalara söz konusu bilgileri aktarma konusunda daha hassas olmaları gerekecektir.

Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı bir nevi terazi görevini üstlenmektedir. Yani KOBİ'ler vergi yükümlülüğünden kurtulmak adına gerçek cirolarını bilançoya yansıtmamaktadırlar. Basel II ile birlikte şirketlerce vergi avantajı olarak değerlendirilen bu durum, bilançoda ciroyu düşük göstereceğinden firmanın derecelendirme notunu düşürecektir. Yani ya gerçek değerlerini bilançoda göstererek daha fazla vergi ödeyecek ama derecelendirme notu da artacak; ya da gerçek cirosunu bilançoda göstermeyerek daha az vergi ödeyecek ve notu düşecektir. Düşük olan derecelendirme notu ile alacağı kredilerin maliyeti de yükselecek. Terazi işlevi vergi ve kredi maliyeti arasında görülmektedir. Yani daha az vergi ödemenin alternatif maliyeti daha düşük bir derecelendirme notu ve dolayısıyla daha yüksek maliyetli bir kredi olmaktadır.

Bankalar da Basel II'nin uygulanmaya başlaması ile bazı düzenlemelere gidecektir. Bunların başında mevcut teknik altyapılarının iyileştirilmesi, konuya hakim kalifiye eleman istihdam edilmesi ve verilerin daha iyi değerlendirilmesini sağlayacak tarihsel veritabanlarının oluşturulması gelmektedir.

Kısaca, Basel II'nin uygulanmaya başlaması hem KOBİ'lerin hem de bankaların bazı düzenlemelere gitmesini sağlayacaktır. KOBİ'lerin mevcut borçlanma yapılarını koruyabilmeleri için daha kurumsal bir yapıya bürünmeleri ve daha güçlü bir mali altyapı oluşturmaları gerekmektedir. Aynı şekilde bankalar da daha teknik kredi değerlendirme sistemlerini oturtmak için çaba sarf edecektir. Ayrıca Basel II, uluslararası finansal piyasalarda şeffaflığı arttıracaktır. Bunlar, mevcut sistemi daha sağlıklı bir hale götürecek adımlardır.

2.7. KOBİ KREDİLERİNE İLİŞKİN BASEL II KRİTERLERİ

2.7.1. Basel II’de Yer Alan Kredi Risk Ölçüm Yaklaşımları

Bankalarda, kredilendirmede Basel II öncesi genel kabul görmüş “geleneksel” yaklaşımda amaç “iyi kredi” vermektir.⁷⁰ Bu çerçevede bankalar KOBİ’lere kredi kullanırken, kredi talebinde bulunan işletme, piyasa konusunda tecrübeli uzmanlar tarafından incelenmekte, işletmenin istihbarat araştırması yapılmakta, yapılan inceleme ve araştırmalar sonucunda durumları iyi çıkan işletmelere kredi tahsis edilmekte, kredileri güvence altına almak üzere işletmeden teminatlar alınmakta ve geri ödemeler takip edilmektedir. Bu yöntemde krediyi kullandırmanın riski bilinmediğinden kredi fiyatlaması, bankanın maliyetleri üzerine bir kar payı koyması yoluyla ve riske göre farklılaşma sağlanmadan yapılmaktadır⁷¹. Kredilendirmede söz konusu yaklaşımın önemli sakıncaları olup, bu sakıncaları aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür⁷²:

- Kredilendirme uzman görüşleri ile yapıldığından sonuçlar objektif olmamakta ve bir uzman tarafından iyi bulunan bir işletme; diğer bir uzman tarafından kötü bulunabilmekte,
- Bankanın kredilendirme işlemi, taşınan risklerin sayısallaştırılmasına dayanmadığı için riskler fiyatlanamamakta ve risk yönetimi konusunda deneyimli olan işletmeler bunun avantajlarından yararlanamamakta,
- Farklı bankalar tarafından yapılan farklı değerlendirmeler, bankacılık sektöründe ortak bir fiyatlamanın oluşmasını engellemektedir.

Basel II ile birlikte, “iyi kredi”nin subjektif yöntemlerle belirlenmesi sürecinden, kredinin çeşitli unsurları ile ne kadar riskli olduğunun belirlenmesi sürecine ve buna göre fiyatlama yapılmasına doğru bir geçiş yaşanmaya başlanmıştır. Yeni yaklaşımda “iyi” veya “kötü” kredi değil, “riskli” veya “az riskli” kredi vardır

⁷⁰ TBB. Risk Yönetimi ve... a.g.m. s.6.

⁷¹ BABUŞÇU, Şenol. a.g.m.,s.46-47.

⁷² ATA, Ali; UĞURLU, Mustafa. **Küresel Rekabet Ortamında Basel II’nin KOBİ’lere Etkilerinin Analizi**, 5. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi Bildirileri, Gaziosmanpaşa Üniversitesi s.384-392.

ve bir kredinin riskli olması onun “kötü” olduğu anlamına gelmemektedir. Önemli olan kredinin riskinin iyi analiz edilmesi ve doğru fiyatlanmasıdır⁷³.

Basel II Düzenlemesi’yle birlikte gerek kredi kullananın gerekse kredi işleminin riskliliği kredi kullandırmada büyük önem kazanmış ve söz konusu parametreler doğrudan KOBİ’lerin kredi maliyetini etkileyen unsurlar olmuştur. Bu açıdan bakıldığında Basel II, bankalar için sadece sermaye yeterliliğinin hesaplandığı bir hesaplama süreci değil; aynı zamanda riske odaklı fiyatlama yaklaşımlarının söz konusu olduğu bir standartlar bütünü olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla Basel II’de risk ölçümü büyük önem arz etmektedir⁷⁴. Bu bağlamda Basel II Düzenlemesi’nde, kredi risk ölçümüne ilişkin, Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım, Standart Yaklaşım ve İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlardan ilerleyen bölümlerde söz edilecektir.

Basel II Düzenlemesi’nde, sermaye yükümlülüğü hesaplamaları iki temel bileşenden oluşmaktadır. Birinci bileşen, krediler için alınan teminat, garanti gibi kredi risk azaltım araçları dikkate alınmadan, sadece kredinin türü ve/veya borçlunun kredi değerliliği ve diğer özellikleri dikkate alınarak yapılan hesaplamalardır. İkinci bileşen ise, kredi risk azaltım tekniklerinin etkisinin dikkate alındığı kısımdır⁷⁵.

Ölçüm yaklaşımları ilk bileşen açısından incelendiğinde, basitleştirilmiş standart yaklaşımda sermaye yükümlülüklerinin genel olarak ihracat kredi kuruluşlarınca ülkelere verilen derecelendirme notlarına göre, standart yaklaşımda ise, bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarınca ülkelere ve işletmelere verilen derecelendirme notlarına göre belirlendiği görülmektedir. Ayrıca her iki yaklaşımda da bazı portföyler için derecelendirme notları dikkate alınmamakta ve bu portföylerde yer alan krediler standart katsayılar kullanılarak hesaplama dahil edilmektedir. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda ise sermaye

⁷³ TBB Risk Yönetimi ve...a.g.m.,s.6.

⁷⁴ ATA, Ali; UĞURLU, Mustafa. a.g.e.,s.384-392.

⁷⁵ YÜKSEL, Ayhan. a.g.r.,s.14-20.

yükümlülükleri, bankalar tarafından bireysel ve kurumsal müşterilerine verilen derecelendirme notları dikkate alınarak hesaplanmaktadır⁷⁶.

Bu ölçüm yaklaşımları kredi risk azaltım tekniklerinin dikkate alınması açısından değerlendirildiğinde ise, ölçüm yaklaşımlarında gelişmişlik seviyesi arttıkça, dikkate alınan kredi riski azaltım tekniklerinin kapsamı genişlemekte ve hesaplamalarda bankanın kendi tahminlerine daha fazla yer verilmekte, ancak bununla birlikte, gelişmiş yöntemleri kullanan bankalar risk yönetimine ilişkin daha sıkı kriterlere tabi olmaktadır⁷⁷.

2.7.2. KOBİ Kredilerine İlişkin Sermaye Yükümlülüklerinin Belirlenmesi

Basel II Düzenlemesi'nde, sermaye yükümlülüğü hesaplamalarının iki bileşenden oluştuğu daha önce belirtilmişti. Bu başlık altında birinci bileşene göre, sermaye yükümlülüğü hesaplamaları dikkate alınacak ve bu kapsamda halen Türk Bankacılık Mevzuatında da uygulamada olan Basel I hesaplama sistemine öncelikle yer verilerek, Basel II Düzenlemesi ile sermaye yeterliliği belirleme ölçütlerinde ne gibi değişiklikler olduğu görülebilecektir.

Şu an Türkiye'de yürürlükte olan bankacılık mevzuatı içerisinde yer alan hesaplama sistemi, Base II'e dayanmakta olup, bu sistem içerisinde perakende ve kurumsal portföy ayrımı bulunmamaktadır. Bu çerçevede, tüm KOBİ kredileri (teminatsız veya garantisiz olanlar) % 100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Ayrıca temerrüde düşen KOBİ kredileri de % 100 risk ağırlığına tabi tutulmaya devam edilmektedir⁷⁸.

Basel II Düzenlemesi kapsamında sınıflandırılmış olan perakende ve kurumsal portföylerin basitten gelişmişe doğru sıralanan kredi riski ölçüm yaklaşımlarında sermaye yeterliliği belirleme ölçütleri ise aşağıda incelenmiştir.

⁷⁶ YÜKSEL, Ayhan. a.g.r.,s.14-20.

⁷⁷ YÜKSEL, Ayhan. a.g.r.,s.14-20

⁷⁸ YÜKSEL, Ayhan. a.g.r.,s.14-20

2.7.2.1. Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım

Basitleştirilmiş standart yaklaşımda, KOBİ kredilerinin tabi olacağı sermaye yükümlülüğü herhangi bir derecelendirme notu ile ilişkilendirilmemiş olup, aynı portföyde yer alan tüm KOBİ kredileri aynı sermaye yükümlülüğüne tabi tutulmaktadır. Bu çerçevede perakende portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri % 75, kurumsal portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri ise % 100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Ayrıca temerrüde düşen KOBİ kredilerinin risk ağırlıkları aşağıdaki kriterler dahilinde belirlenmektedir⁷⁹:

- Özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının % 20'den az olduğu durumlarda % 150 risk ağırlığı uygulanmaktadır.
- Özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının % 20'den fazla olduğu durumlarda % 100 risk ağırlığı uygulanmaktadır.
- Denetim otoriteleri, özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %50'den fazla olduğu durumlarda % 50 risk ağırlığı uygulanmasına izin verebilmektedir.
- Özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının % 15'ten fazla olduğu ve kredinin tamamının Basel II kapsamında dikkate alınmayan bir teminat ile koruma altına alınmış olduğu durumlarda % 100 risk ağırlığı uygulanmaktadır.

2.7.2.2. Standart Yaklaşım

Standart yaklaşımda KOBİ kredilerinin tabi olacağı sermaye yükümlülüğü, kurumsal portföy için bağımsız kredi değerlendirme kuruluşlarınca verilen derecelendirme notlarına göre belirlenirken, perakende portföyde yer alan KOBİ kredileri % 75'lik standart risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Ayrıca standart

⁷⁹ YÜKSEL, Ayhan. a.g.r.,s.14.20.

yaklaşımında temerrüde düşen KOBİ kredileri, basitleştirilmiş standart yaklaşımda kullanılan kriterler dahilinde risk ağırlıklandırmaya tabi tutulmaktadır⁸⁰.

Kurumsal portföyde yer alan KOBİ kredilerinin tabi olacakları risk ağırlıkları Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11: Standart Yaklaşım Dayalı Kredi Risk Ağırlıkları

Derecelendirme Notu	Risk Ağırlığı (Perakende)	Risk Ağırlığı (Diğer)
AAA’ dan AA-’ye kadar	% 75	% 20
A+’dan A-’ye kadar		% 50
BBB+’dan BB-’ye kadar		% 100
BB-’den düşük		% 150
Derecelendirilmemiş		% 100

Kaynak: YÜKSEL Özer. TAŞKAN, Seçil Ebru. “Basel II Kriterleri ve KOBİ’lerin Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesine Etkileri”,

<http://www.ebsa.org.tr/tr/enformasyon/duyuru/Basel%20.ppt> (29.09.2006)

2.7.2.3. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlar bankalara, kredi derecelendirme modellerini kullanabilme olanağını tanımakta ve bu sayede temerrüt olasılıklarını (Probability of Default-PD) belirlemeleri mümkün olduğundan, önemli bir manevra alanı sağlamakta ve yaklaşımın uygulanmasında özerklik vermektedir. Buna karşın resmi otorite, bankanın içsel derecelendirme yöntemini gözden geçirmek ve uygulanabilirliğine onay vermek durumunda olduğundan çok önemli bir sorumluluk üstlenmektedir⁸¹. Bu kapsamda, sorumluluk yüklenen bir diğer taraf da bankaların üst düzey yönetimleridir. Banka yönetimi, bankalarının uygulamakta oldukları içsel kredi derecelendirme sistemlerinden sorumlu tutulmuşlardır. Uygulama kapsamında bankalarının derecelendirme ve risk tahmin modellerinin anlamlı sonuçlar verdiğini düzenleyici otoriteye kanıtlamakla yükümlü tutulan banka yönetimi, sistemlerinin

⁸⁰ YÜKSEL, Ayhan. a.g.r.,s.14-20.

⁸¹ Yayla, Münir; KAYA, Türker Yasemin. a.g.e. s.8.

dışarıdan incelenmesine hazırlıklı olmalıdır⁸².

2.7.3. Derecelendirme (Rating) Kavramı

Derecelendirmeyi en basit anlamıyla, borçlunun anapara ve faiz yükümlülüklerini ödeme isteği ve kabiliyetinin zamanında ve tam olarak yerine getirilip getirilememesini ölçen bir araç olarak tanımlayabiliriz. Başka deyişle derecelendirme bir ekonomik birimin kredi geçmişi ve kullandığı kredileri geri ödeme kapasitesinin saptanması için yapılan ölçme işlemidir.

19. yüzyılda, Amerika Birleşik Devletleri'nde borç talebinde bulunanlar ile bu kişilere fon temin edenler arasındaki ilişkilerin resmi bazda gelişmesini sağlamak amacıyla ortaya konulan bir enstrüman olan derecelendirme, iç piyasaların gelişmesine ve zamanla uluslararası alanda da sermaye piyasalarının hızlı bir büyüme trendine girmesine imkan tanımıştır. Piyasalarda ortaya çıkan çeşitlenme de derecelendirme işleminin giderek daha fazla kullanılmasına neden olmuştur.

Literatürde birçok derecelendirme tanımı bulunmaktadır. Bunlardan başlıcalarına değinmek gerekirse;

Uluslararası derecelendirme firması Standard&Poor's'a göre; “Derecelendirme; bir borçlunun genel güvenilirliğinin veya belirli bir borç veya finansal yükümlülüğe sahip borçlunun ilgili risk faktörlerine bağlı güvenilirliğinin değerlendirilmesidir. Bu değerlendirme, garantörün, sigortacının veya borcun kredi değerliliğini artıran diğer tarafların kredi değerliliğini de göz önünde bulundurur.”⁸³

Diğer uluslararası derecelendirme firmalarından biri olan Moody's'e göre; “Derecelendirme; menkul kıymet ihraç eden firmaların ihraç ettikleri menkul kıymetlerin itfa süresince anapara ve faiz ödemelerini zamanında yerine getirebilme kabiliyetleri hakkında varılan bir yargı olarak tanımlamaktadır. Derecelendirme aynı zamanda, ihraç edilen menkul kıymetin ve menkul kıymeti ihraç eden kuruluşun

⁸² ÇAĞIL, Gülcan; ÇITMACI, Barbaros. **Basel II Düzenlemeleri Işığında Bankalarda Risk Yönetimi**, VII. Ulusal Finans Sempozyumu Bildirileri, 2003, s. 267-292.

⁸³ Standart & Poor's Credit Week. (Çev.Berco KILIÇ), **Derecelendirme İşlemi ve A.B.D. Tahvil Derecelendirme Süreci**, SPK Araştırma Raporu, Ankara, 1989, s-1.

riskinin belirli bir mantık çerçevesinde diğer firma ve kuruluşların risklerine göre sınıflandırılmasını da kapsamaktadır.

Derecelendirme süreci içerisinde bünyelerinde risk analizinde uzman, mali analist ve ekonomistleri çalıştıran bağımsız derecelendirme firmaları, borçlu şirketlerin ödünç aldıkları fonların, anapara ve faizini vadesinde ödeme yeterliliğine ne ölçüde sahip bulunduklarını göstermek amacıyla, belirli kriterler aracılığıyla şirketlerin finansal tablolarını incelemekte ve bir sıralamaya tabi tutmaktadırlar. İşlem sonucunda elde edilen veriler, anlaşılması kolay ve kısa bir takım sembollere dönüştürülmekte ve yatırımcıya o şirket hakkında daha rantabl kararlar almasına imkan tanıyacak bir yorum sağlamaktadır.⁸⁴

Bir başka tanımlamaya göre; "Rating (derecelendirme); bir ekonomik birimin, bir kuruluşun (firma, kamu kuruluşu, yerel yönetimler) ve/veya bir ülkenin kredi geçmiş ve kullandığı kredileri geri ödeme kapasitesinin saptanmasına yönelik yapılan ölçme işlemidir."⁸⁵

Fitch-IBCA firmasına göre; "Derecelendirme; bir kurumun veya bir kurumun ihraç ettiği menkul kıymetin taşıdığı anapara ve/veya faiz gibi finansal yükümlülüklerinin zamanında karşılanabilme yeteneğinin değerlendirilmesidir."⁸⁶

SPK tarafından 6 Mart 1997 tarih ve 22925 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğe göre derecelendirme;

i. Ortaklıkların ve sermaye piyasası kurumlarının risk durumları ve ödenebilirliklerinin,

ii. Borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilme riskinin, derecelendirme kuruluşları tarafından değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir." Yine tebliğde; "Derecelendirme faaliyeti, bu tebliğ hükümlerine uygun olarak ortaklıkların

⁸⁴ Moody's Investors Service. "Moody's Roting Process, A Publication of Moody's Corporate Department", A.B.D. , 1995, s.3

⁸⁵ UZUNOĞLU, Sadi. "Derecelendirme ve Ülke Riskleri" , **Para ve Finans Ansiklopedisi**, s.396.

⁸⁶ FitchIBCA. Fitch Rating Definitions, s.1, www.fitchratings.com

veya sermaye piyasası kurumlarının organizasyonunun, likiditesinin, mali yükümlülüklerini karşılama gücünün, karlılığının ve mali yapısının sektörel, ekonomik, politik ve sosyal koşullar dikkate alınarak incelenmesi, değerlendirilmesi ve sınıflandırılması suretiyle yapılır" şeklinde belirtilmektedir⁸⁷.

2.7.3.1. Derecelendirmenin Tarihi

ABD'de 1837 yılında ortaya çıkan büyük ekonomik çöküşün ardından, şirketler taahhütlerini yerine getiremediler ve birçok yatırımcıyı mağdur durumda bıraktılar. Bu ekonomik çöküşten etkilenen yatırımcılardan biri olan Lewis Tapan, birçok yatırımcı adına şirketleri izlemek ve değerlendirmek amacıyla Mercantile Agency şirketini kurarak faaliyete başlamıştır⁸⁸.

Derecelendirme işlemlerinin önem kazanması 1908 yılında John Moody adlı kişinin ABD Demiryolları tahvillerini derecelendirmeye başlaması ile gerçekleşmiştir. Bir yıl sonra Moody derecelendirme işlemini, hizmet ve sanayi tahvillerini kapsayacak şekilde genişletmiştir⁸⁹.

Bu gelişmeleri takiben ilk rating notunu Poor's Yayıncılık Şirketi 1916 yılında vermiştir. Bu şirketten sonra Standart Statics Şirketi 1922'de ve Fitch Yayıncılık Şirketi de 1924 yılında bazı şirketleri derecelendirerek verdikleri notları yayımlamışlardır⁹⁰.

Derecelendirme ortaya çıktığı 1920'lerin ortalarında günümüzdeki kadar olmamakla birlikte belli bir kullanım alanı bulmuştur. 1922'lerde Amerika mahkemeleri, fonların yatırımlara yönlendirilmesinde, yatırımcıların güvenine ilişkin davalarda dereceleri önemli kanıtlar olarak kabul etmişlerdir. Diğer taraftan önde gelen yatırım dergileri yatırımcıların dikkatlerini derecelendirmeye çekmiş ve derecelendirmenin yaygın kabul görmesini sağlamışlardır.

⁸⁷ Resmi Gazete. 06.03.1997, Sayı :22925

⁸⁸ USMAN, Ediz. "Rotig: Yatırımcılar ve İhracatçılar Açısından Önemi", **Aktivite Finans Dergisi**, Sayı: 19, 1998, s.80.

⁸⁹ BABUŞÇU, Şenol. **Bankacılıkta Risk Derecelendirilmesi ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulaması**, SPK Yayınları, Sayı: 94, 1997, s.24.

⁹⁰ BABUŞÇU, Şenol. a.g.e., s.24.

Derecelendirmenin finansal bir düzenleme aracı olarak kullanımı, 1929 ekonomik bunalımından sonra 1930'ların ortalarında başlamıştır. Bu konudaki düzenlemeler 1936 tarihli A.B.D. Bankacılık Yasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra başlamıştır. Söz konusu yasaya göre yatırım yapılabilir dereceli tahvilleri en az “Baa” derecesine sahip; spekülatif dereceli tahviller ise “BB” ve daha düşük dereceli tahviller olarak kabul edilmiştir.

1938'den sonraki gelişmeler, derecelerin finansal düzenleme aracı olarak kullanımını arttırmıştır. 1949'da “Eyalet Bankaları Deneticileri Ulusal Birliği”ni temsil eden bir komite, 3 federal kanun koyucu komite ile birlikte 1938 düzenlemesinin yeni bir versiyonunu geliştirmiştir. 1951'de, Sigorta Komisyoncuları Ulusal Birliği, “Baa” ve daha iyi derecelere sahip tahvilleri niteleyen bir terim olarak “yatırım derecesi” terimini kullanmaya başlamıştır⁹¹.

Derecelendirme firmalarının ilk kuruluşu ve gelişimi A.B.D. olmakla birlikte sermaye piyasasının gelişmesine bağlı olarak özellikle 1970'li yıllardan sonra diğer ülkelerde de hızla derecelendirme firmaları kurulmaya başlanmıştır. Özellikle 1980'lerin ikinci yarısından itibaren kurulan birçok derecelendirme şirketi hali hazırda ulusal düzeyde şirket tahvil ve finansman bonolarını derecelendirmektedir.

2.7.3.2. Derecelendirme İhtiyacının Nedenleri

Gelişen piyasalar karşısında menkul kıymet arz edenlerin sermaye ihtiyaçlarının artması, zaman içinde gelişen piyasalarda daha az bilinen ve daha küçük kuruluşların da piyasaya girme taleplerinde ortaya çıkan artış, piyasaların genişlemesiyle birlikte, hızlı ve kültürel bilgi gereksiniminin de ortaya çıkması, bütünleşen bir piyasada bir şirketin değerlendirilmesinin anında aktarılabilmesi için hızlı ve geniş kapsamlı göstergelere ihtiyaç duyulması, derecelendirme işleminin öneminin giderek artmasına neden olmuştur.

Günümüzde finans sektöründe faaliyet gösteren birçok kuruluş uluslararası piyasalardan borçlanmak suretiyle finansman ihtiyaçlarını karşılamaktadır. 90'lı

⁹¹ YILMAZ, Yaşar. **Derecelendirme ve Derecelendirme Faktörünün Kredi Taleplerinin Değerlendirmesinde Uygulanabilirliği**, Yayınlanmamış Uzmanlık tezi, İstanbul, s.43.

yıllarda yaşanan banka kredi faizlerindeki istikrarsızlık, şirketler arası rekabet ve birleşmelerin artması, toptancı para ve sermaye piyasalarındaki gerek menkul kıymet ihracı gerekse diğer yöntemlerle borçlananların sayısının artması ile birlikte yatırımcı yelpazesinin genişlemesi, kredi değerliliğine duyulan ihtiyacı arttırmıştır. Derecelendirmeye duyulan ihtiyacın küreselleşen dünya ekonomisinde daha da önem kazanacağı açıktır.

2.7.3.3. Derecelendirmenin Amaçları ve Önemi

Derecelendirme, tüm şirketleri analiz etmeye yardımcı olan bir işlemdir. Derecelendirme sonucu elde edilen yoğunlaştırılmış bilgiler yatırımcıya aktarılmakta, günümüzde gittikçe yoğunlaşan ve artan işler karşısında zaman kısıtının önemi de göz önüne alındığında, değerlendirme ile ilgili bilgilere kısa sürede ulaşmanın önemi ortaya çıkmaktadır.

Derecelendirme işlemi güvenilirdir ve tarafsız bir yaklaşımla yapılır. Aksi takdirde elde edilen sonuçlar fazla bir değer ve inanılabilirlik ifade etmeyecektir. Risk dereceleri bir ülkenin veya kuruluşun borç ödeme gücünü ve pazar payını kaybetme olasılığını yansıttığından derecelendirme firmaları derecelendirme işlemlerinde oldukça tutucu ve tarafsız davranır.

Derecelendirmenin tam ve gerçekçi bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için karşılaştırmalı analiz yapılması gereklidir. Bu şekilde derecelendirme işleminde homojenliğin sağlanmasına imkan tanınacak; bu ise sektörde karışıklığın doğmasını engelleyecektir.

2.7.3.4 Derecelendirme Kuruluşları

2.7.3.4.1 Standard and Poors Derecelendirme Kuruluşu

Amerika Birleşik Devletleri'nin en büyük iki derecelendirme kuruluşundan birisi olan Standard and Poors (S&P), finansal kurumların piyasadaki değerlerini belirlemeye yardımcı olan ve onlara bağımsız görüş, analiz ve bilgi sağlayan bir şirkettir. Temelleri 1860 yılında atılan Standard and Poors ilk olarak Avrupalıların Amerika'da gelişmekte olan alt yapı sektörüne yönelik ilgilerine cevap vermek

amacıyla finansal veri sağlamak üzere Henry Varnum Poor, "Amerikan Demiryolları ve Kanalları Tarihi"ni yayımlamıştır. 1906 yılında Standard Statistics Bureau Amerikan şirketlerine ilişkin ulaşılamayan finansal bilgileri elde etmiştir. 1916'da kamu borçları ile birlikte şirket borçlarının derecelendirilmesine başlayan şirket ilk yerel yönetim (belediye tahvili) derecelendirilmesi 1940'da yapılmıştır. 1941 yılında Poor's Publishing ve Standard Statistics birleşerek Standard and Poor's Corporation adını alan şirket 1966 yılında güçlü bir yayın şirketi olan McGraw-Hill Company Inc. tarafından satın alınmıştır.⁹²

Standard and Poors (S&P), Tokyo, Londra, Paris, Melbourne, Toronto, Frankfurt, Stockholm, Mexico City vb. şehirlerde şubeler açmış ve İsveç, Avustralya, İspanya ve Meksika'daki yerel derecelendirme şirketlerini satın almıştır. Ülkesinde 21 ve diğer ülkelerde 40 ofisi ve iştiraki olan, yatırım ve finansal analiz konusunda deneyimli 5000' den fazla çalışanı bulunan Standard and Poors dünyanın en önemli derecelendirme şirketlerinden biridir.⁹³

Standart&Poors firmasında derecelendirme birimi ise beş ana bölüme ayrılmıştır. Her bölüm bir müdür tarafından yönetilirken, bu müdürler aynı zamanda derecelendirme birimi başkanına bağlı çalışmaktadır. Derecelendirme bölümünün yönetimi, bölüm başkanı ile bölüm müdürlerinin oluşturduğu yönetim kurulu tarafından yapılmaktadır.

Birimde çalışan uzmanların oluşturduğu değişik komiteler yönetim kuruluna periyodik olarak raporlar sunmaktadırlar. Ayrıca eğitim ve personel ile menkul kıymetlere yönelik yeni çalışmalar da komiteler tarafından incelenerek sonuçlandırılmaktadır. Derecelendirme kriterleri ve derecelendirme kararları Yönetim Kurulu'nca tartışılarak hayata geçirilmektedir. Risk derecelendirme bölümünde yer alan bölümlerde yardımcı personel ve uzmanlar olmak üzere yaklaşık 280 kişi çalışmaktadır.

92 Standard and Poor's Corporation. "History of Standard and Poors", www.standardandpoors.com (10.02.2006)

93 Standard and Poor's Corporation. a.g.e., www.standardandpoors.com

2.7.3.4.2. Moody's Derecelendirme Kuruluşu

Tamamen derecelendirme faaliyetlerinde yoğunlaşmış bağımsız bir şirket olan Moody's şirketi uluslararası finans piyasalarında en büyük derecelendirme şirketi olarak kabul edilmektedir.

1900 yılında John Moody tarafından kurulan Moody's ilk kez 1909 yılında 250 büyük Amerikan Demiryolu şirketinin 1500'ün üzerindeki tahvilini Aaa'dan C'ye kadar olan derecelendirme sembollerini kullanarak derecelendirmiştir. 1913 yılında çalışma alanını genişleterek endüstri şirketleri ve kamu kuruluşlarının da derecelendirmesini yapmıştır. Zamanla Moody's'in yaptığı derecelendirmelerin tahvil piyasasında önemi artmış ve Amerikan tahvil pazarının neredeyse % 100'nü kapsar hale gelmiştir. Moody's 1962'de Dun & Bradstreet şirketi tarafından satın alınmıştır.⁹⁴

1970'lerin başında Avrupa tahvil piyasasına da giren Moody's, 1972 yılında finansman bonolarını, 1980'lerin başında ilk defa varlığa dayalı menkul kıymet, ipoteğe dayalı menkul kıymet ve sigorta şirketlerini derecelendirmiştir. 1990'lı yılların başında büyüyen türev ürünleri piyasası için muadil taraf derecelendirmesi yapmış ve ayrıca yatırım fonlarını da derecelendirmiştir.⁹⁵

Dünyanın birçok ülkesinde çok uluslu şirketler, bankalar, sigorta şirketleri, sanayi şirketleri, kamu kuruluşları ve yatırım fonları olmak üzere çok sayıda ihraççıyı ve ihracı derecelendiren Moody's Investors Service 'in derecelendirme portföyünde 85.000 şirket ve hazine bonusu, 68.000 devlet tahvili ve 100 devlet bulunmaktadır.

Moody's bütün dünyada etkin bir konuma sahip bulunması sebebiyle dünyaya açılmak isteyen büyük şirketlerin kredi değerliliğini öğrenmek için başvurdukları başlıca şirket konumundadır. 100 ülkede faaliyet gösteren Moody's 1500 şirket ile ortaklaşa çalışmakta ve 700 uzman analisti bünyesinde barındırmaktadır.

Moody's firmasının derecelendirme bölümü iki ana servise ayrılmıştır. Birinci servis yerel yönetim kuruluşlarının ihraç ettikleri menkul kıymetleri

⁹⁴ Moody's Investor Service. " About Moody's", www.moodys.com (10.02.2006)

⁹⁵ Moody's Investor Service. a.g.e., www.moodys.com

derecelendirirken, ikinci servis ise şirketlerce ihraç edilen menkul kıymetleri değerlendirmektedir. Bu servis ayrıca kendi içinde beş alt departmandan oluşmaktadır. Moody's firmasının şirketleri değerlendirirken bu birimde analist ve diğer yardımcı unvanlarda yaklaşık 250 personel çalışmaktadır.⁹⁶

Gelişmiş 15 ülkede (Frankfurt. Londra. Paris. Madrid, Tokyo, Sidney vb.) ofisi bulunan şirket, ayrıca gelişmekte olan piyasalarda, Kore, Şili, Hindistan, Çin, Brezilya, Arjantin ve Çek Cumhuriyeti'nde yerel derecelendirme şirketleriyle işbirliğine giderek ortaklıkların sayısını artırmaktadır. Moody's şirketinin belli başlı iştirakleri arasında Humphreys Argentina S.A, İCRA Ltd, Korea Investor Service, Dagong Global Credit Rating Company ve Czech Rating Agency bulunmaktadır.⁹⁷

2.7.3.4.2. Fitch-IBCA Rating Kuruluşu

Moody's ve S&P's dan sonraki üçüncü önemli derecelendirme şirketi olan FitchIBCA rating şirketi 1978 yılında kurulmuş olup Amerika Birleşik Devletlerinde genel kabul görmüş ilk Avrupa kökenli derecelendirme kuruluşudur.

Başlangıçta bir yayın şirketi olan Fitch Publishing Company, 1989'da Fransız firması FIMALAC tarafından satın alınmıştır. İlk yıllarında çeşitli bankaları derecelendiren Fitch 1997'de bir İngiliz firması olan IBCA ile birleşerek FitchIBCA ünvanını almıştır. Haziran 2000'de Amerikan menşeli Duff & Phelps derecelendirme kuruluşunu satın alan FitchIBCA son olarak Aralık 2000 tarihinde Thomson Bank Watch'u da bünyesine katmıştır. Asıl merkezi Londra ve Newyork'ta olan diğer büyük şubeleri Tokyo, Paris ve Barcelona'da bulunan FitchIBCA şirketi 80'li yılların ortalarında bankacılık dışında diğer sektördeki işletmelerin derecelendirmesine de başlamıştır.

Bugüne kadar yaklaşık 1600 finans kurumunu, 1000 anonim şirketi, 700 sigorta şirketini derecelendiren ve halen 69 ülkenin derecelendirme sürecini sürdüren FitchIBCA şirketinin tüm dünyada 40 ofisi bulunmaktadır.

⁹⁶ Moody's Investor Service. a.g.e., www.moodys.com

⁹⁷ Moody's Investor Service. " About Moody's Partnerships and Alliances", www.moodys.com (10.02.2006)

2.7.3.5. Rating Kuruluşları Puanlama Sistemi

Rating (derecelendirme) kuruluşları; ülkelerin veya firmaların istekleri üzerine ya da kendi saptadıkları dönemlerde, ülkelerin veya firmaların borçlarını geri ödeme yetenekleri konusunda fikir veren kuruluşlardır. Rating kuruluşlarının başlıcaları Amerikan firması olan Standard and Poor's, Moody's, Duff and Phelps ve Fitch, Japon firması olan JCR, İngiltere firması IBCA'dır.

Rating firmaları verdikleri notları (+) veya (-) işaretleriyle ya da 1, 2, 3 şeklinde sayılarla belirtirler. Pozitif işaret ve en düşük sayı, ilgili kategorideki en iyi durumu yansıtır. Örneğin, Standard and Poor's için BBB- ve daha üstü dereceler ülkenin yatırım kategorisinde olduğunu ve BB+ ve daha altındaki dereceler ise spekülâtif kategoriye sokulduğunu ifade etmektedir.

Standard and Poor's Türkiye ile ilgili ilk değerlendirmesini 1990 yılında açıklamış ve buna göre Türkiye'nin uzun vadeli dış borç yükümlülüklerini zamanında yerine getirme konusunda tatmin edici olduğunu belirtmiştir. Adı geçen firma, Nisan 1994'de yaptığı değerlendirmede Türkiye'ye spekülâtif ülke, gözetim altında ülke anlamına gelen B+ notunu vermiş ve Türkiye bu değerlendirme sonucunda uluslararası piyasalardan borçlanamaz hale gelmiştir. Yine 1994 Haziran ayında, Moody's bu ülkeye yatırım yapılmamalı anlamına gelen BA3 notunu vermiştir.

O dönemde, Standard and Poor's firmasına göre, Türkiye'nin kredi notunun yükseltilebilmesi için yapılması gerekenler şunlardır:

- Vergi sisteminin daha etkin hale getirilmesi,
- Sosyal sigorta ve emeklilik sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması,
- KİT'lerin özelleştirilmesi,
- İstihdam fazlasının azaltılması,
- Merkez Bankası'nın bağımsız hale getirilmesi,
- Enflasyonun düşürülmesi.

Rating firmalarının puanlama sistemleri aşağıda detaylı olarak görülmektedir.

Tablo 12: Rating Kuruluşlarına Göre Kredi Notları

	Standard and Poor's	Moody's	Fitch	Duff and Phelps	
Yüksek derece	AAA	Aaa	AAA	1	Anapara ve faiz ödemelerinde çok güçlü bir kapasiteyi gösterir. Verilebilecek en yüksek nottur.
	AA	Aa	AA	2-4	Bu derece yüksek kaliteli tahvillere verilir. Anapara ve faiz ödemelerinde güçlü bir kapasiteyi belirtir.
Orta derece	A	A	A	5-7	Bu tahviller birçok lehte yatırım tutumuna sahiptir. Ancak olumsuz ekonomik değişikliklere karşı temkinli olunması gerektiğini gösterir.
	BBB	Baa	BBB	8-10	Bu nota sahip tahviller anapara ve faiz ödemelerinde uygun bir kapasiteye sahip olduğunu fakat olumsuz ekonomik koşullarda ödemelerde gecikme riskinin göz önüne alınması gerektiğini gösterir.
Spekülatif derece	BB	Ba	BB	11-13	Tahvillerin anapara ve faiz ödemelerinde sadece ılımlı bir korumaya sahip olduğunu gösterir.
	B	B	B	14	Genel olarak zayıf karakterli tahvillerdir. Geri ödemelerde riskin fazla olduğunu gösterir.
Taahhütleri karşılamama riskinin çok yüksek olduğu durumlar	CCC	Caa	CCC	15	Zayıf kalitedeki ihraçlardır. Risk yüksektir.
	CC	Ca	CC	16	Oldukça yüksek risk içerdiğini gösterir.
	-	C	-	17	En düşük tahvil kalitesine verilen nottur. Yatırımcıların üstlendiği riskin çok yüksek olacağını belirtir.
	C	-	C	-	İhraç edilen tahvillerin geri ödemelerinin yapılamayacağını gösterir.
	D	-	DDD	-	Verilebilecek en kötü nottur. geri ödemelerin olanaksız olduğunu gösterir.
	-	-	DD	-	“
	-	-	D	-	“

Kaynak: YÜKSEL, A.Şennur. Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü, “Rating Kuruluşları Ve Türkiye”,

www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/ratingsayi4.doc (18.01.2009)

Son olarak 1996 yılı Aralık ayında Standard and Poor's Türkiye'nin notunu B+'dan B'ye düşürmesine hükümet ve iş dünyasından yoğun tepkiler gelmiştir. Genel kanı notun düşmesinin Türkiye'yi çok etkilemeyeceği yönünde olsa da, siyasiler Standard and Poor's firmasının haksızlık yaptığını ifade ederken, iş dünyası ise notun düşmesinin kendilerini çok etkilemeyeceğini ancak hükümetin gerekli yapısal tedbirleri bir an önce alması gerektiğini savunmaktadırlar.

2.7.3.6. Ülkelerin Derecelendirilmesinde Dikkate Alınan Göstergeler

Kredi derecelendirmesi yapan kuruluşlar, ülkeleri değerlendirirken pek çok göstergeyi dikkate almaktadır. Bunların en önemlilerini;

- Bütçe açığı,
- Cari işlemler dengesi,
- Kamu kesimi borçlanma gereği,
- Büyüme oranı,
- İşsizlik oranı
- Olarak sayılabilir.

Bu ekonomik göstergelerin yanı sıra iktidar partisinin oy oranı, siyasal istikrar ve hatta seçim tarihinin yakınlık veya uzaklığı gibi siyasal göstergeler dikkate alınır. Bunlara ek olarak ülkenin dış siyaseti ve ilişkileri de değerlendirmelere dahil edilir.

Bir ülkenin kredi notu, o ülkenin uluslararası sermaye piyasalarından borçlanmasına temel teşkil eder. Kredi notu ne kadar yükseğe uluslararası sermaye piyasalarından borçlanmak o kadar uygun koşullarla yapılabilir.

Basel II Düzenlemelerinin 2009 yılından itibaren Ülkemizde de uygulanmaya başlayacak olması nedeniyle, derecelendirmeye ilişkin düzenlemeler de önemli ölçüde tamamlanmaktadır. Derecelendirme kuruluşlarının kurulması, faaliyete geçmesi ve faaliyetlerinin kapsamına ilişkin detaylı düzenlemeleri, Sermaye Piyasası

Kurumu Seri: VIII, No:40 sayılı "Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği" ile 04.12.2003 tarihinde, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ise “Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesine ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmeliği” ile 01.11.2006 tarihinde yayınlarak yürürlüğe koymuştur.

Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği yayınladıktan sonra Ülkemizde derecelendirme kuruluşları kurulmaya başlamış ve şu an bu alanda faaliyet göstermek amacıyla kurulan şirket sayısı 20’yi geçmiş bulunmaktadır. Bu şirketlerden Tablo 13’de yer alan şirketlere SPK tarafından yetkilendirme yapılmıştır.

Tablo 13: Türkiye’de Kurulan Yetkilendirme Derecelendirme Kuruluşları

	Türkiye’de Kurulan ve SPK Tarafından Yetkilendirilen Derecelendirme Kuruluşları	Türkiye’de derecelendirme Faaliyetinde Bulunması Kurulca Kabul Edilen Uluslararası Derecelendirme Kuruluşları
Kredi Derecelendirmesi	1- Fitch Ratings Finansal Derecelendirme Hizmetleri A.Ş. 2- Avrasya Derecelendirme A.Ş. 3- TCR Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme A.Ş. 4- Saha Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme Hizmetleri A.Ş.	1- Standards and Poor's Corp. 2- Moody's Investor Service Inc. 3- Fitch Ratings Ltd.
Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Derecelendirmesi	1- Saha Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme Hizmetleri A.Ş.	1- ISS Europe S.A.

Kaynak: BABUŞÇU, Şenol. “Yeni Bir Sektör Doğuyor”, Ekonomist Dergisi, Sayı:9, <http://www.senolbabuscu.com>.

SPK tarafından kredi derecelendirme alanında 7, kurumsal yönetim derecelendirme alanında ise 2 şirket yetkilendirilmiştir. BDDK tarafından yetkilendirilmeye ilişkin süreç başlamış bulunmakla birlikte, henüz yetkilendirilen şirket bulunmamaktadır.

Basel II Düzenlemelerinin uygulamaya girmesi ile birlikte 50 milyon €'nun üzerinde cirosu olan veya 1 milyon €'nun üzerinde bir bankada kredi limiti bulunan firmaların derecelendirme zorunluluğu başlayacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta da 1 milyon €'luk kredi limiti rakamına ait “kredi” kelimesinin geniş bir anlam ifade etmesidir. Nitekim nakdi kredilerin yanı sıra akreditif, kefalet, aval gibi gayri nakdi kredilere ait limitlerin tamamı bu kapsamda değerlendirilecektir. Derecelendirme işlemi yaptırma zorunluluğunda olan firma sayısının 2009 yılında 20-25 bin civarında olacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, SPK'nın da halka açık şirketlere ve menkul kıymet ihraç eden şirketlere derecelendirme yaptırma zorunluluğu getirmesi beklenmektedir. Derecelendirme şirketi sayısının önümüzdeki yıllarda 50'nin üzerinde çıkması ve bu kapsamda birkaç bin kişilik istihdam yaratması söz konusu olacaktır.

Sonuç olarak, derecelendirme işlemi finansal piyasaların önemli merkezlerinden olan bankalar ve benzeri mali kuruluşlar açısından da bir takım avantajlar getirmektedir. Bu kuruluşlar ellerinde bulundurdıkları portföylerinin risklerini derecelendirme ile ortaya koyarken aynı zamanda yaptıkları finansal analizleri bu işlem sayesinde güncelleştirmek ve desteklemek şansına sahip bulunmaktadırlar. Dolayısı ile bu alanda faaliyette bulunacak kuruluş sayısının artması, bir taraftan yeni bir piyasanın oluşmasını sağlarken, bir taraftan da yatırımcı ilişkilerinin gelişmesine yol açacaktır.

2.8. BASEL II DÜZENLEMESİ ÇERÇEVESİNDE KOBİ'LERİN YAŞAYACAĞI ZORLUKLAR VE GETİRİLEN ÖNERİLER

2.8.1. KOBİ'lerin Yaşayabileceği Zorluklar

Gerek G-10 ülkelerinde gerekse Türkiye'de Basel II Düzenlemesi kriterlerinin uygulamaya geçirilmesiyle birlikte Basel II'ye yönelik herhangi bir hazırlık yapmayan KOBİ'lerin ciddi birtakım sorunlarla karşılaşması kaçınılmaz olacaktır. Bu sorunları;

- Finansman sorunları
- Şeffaflık sorunları
- Riske dayalı kredi fiyatlamasına ve teminatlandırmaya ilişkin sorunlar alt başlıkları halinde incelemek mümkündür.

2.8.1.1. Finansman Sorunları

KOBİ'lerin kendi yapıları nedeniyle ortaya çıkan temel finansman sorunu özkaynak yaratamamalarıdır. Özellikle kuruluş aşamasında yeterli fon olanağının bulunmaması, girişimcilerin önündeki en büyük engel olarak ortaya çıkmaktadır. KOBİ'ler faaliyetlerini finanse ederken öncelikle özkaynaklarına başvurmakta, özkaynaklarının yetersiz olması durumunda ise banka kredilerine yönelmektedirler. Diğer alternatif finansman kaynaklarının kullanımı bu tür işletmelerde çok düşük düzeyde kalmaktadır. Basel II kriterleri çerçevesinde bağımsız derecelendirme kuruluşları ile bankalar KOBİ'leri değerlendirirken öncelikle KOBİ'lerin sermaye yapısına bakacaklardır. Dolayısıyla sermaye yapısı güçlü olan KOBİ'ler yüksek kredi notu alarak düşük maliyetle kredi kullanırken; sermaye yapısı zayıf olan KOBİ'ler düşük kredi notu ile yüksek maliyetle borçlanmak durumunda kalacaktır⁹⁸. Bu durum da doğal olarak güçlü sermaye yapısına sahip KOBİ'lere avantaj sağlayacaktır⁹⁹. Buna ilave olarak KOBİ'lerin büyük bir çoğunluğunun kurumsal yönetime sahip olmaması kredi maliyetlerini etkileyen bir diğer önemli parametre olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁰⁰.

2.8.1.2. Şeffaflık Sorunları

Basel II Düzenlemesi ile birlikte büyük önem kazanan şeffaflık, bankalar ile KOBİ'ler arasında sağlıklı bir işbirliğinin gerçekleşmesi için ön şart olarak görülmektedir¹⁰¹.

⁹⁸ ATA, Ali; UĞURLU, Mustafa. a.g.e.,s.391.

⁹⁹ TBB. Risk Yönetimi ve...a.g.m.,s.6.

¹⁰⁰ ATA, Ali; UĞURLU, Mustafa. a.g.e.,s.391.

¹⁰¹ Kobi Finans Bilgi Serisi II. "KOBİ'lerin Karşılaşabilecekleri Zorluklar Neler?", http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/02020503/9800 (12.10.2007).

Şeffaflık, gerek KOBİ gerekse kurumsal işletmelerin sağlıklı bir derecelendirme ve dolayısıyla verimli bir kredi süreci yaşayabilmesi için finansal ve niteliksel bilgilerden oluşan gerekli tüm bilgilerini bankalara ve bağımsız derecelendirme kuruluşlarına zamanında, güvenilir ve yeterli bir şekilde sunmasını öngörmektedir¹⁰².

Türkiye’de zaman zaman KOBİ’lerin farklı durumlar için farklı finansal raporlar üretmeleri söz konusu olabilmektedir. Bu çerçevede, özellikle kayıt dışı işlemlerin KOBİ’lerin gerçek bilançolarında büyük yer kaplaması, ancak resmi kayıtlarında görünmemesi derecelendirme aşamasında yaşayacağı zorlukların başında gelmektedir¹⁰³.

Özellikle Türkiye’deki kayıt dışı ekonominin % 50’ler civarında olduğu dikkate alındığında KOBİ’ler tarafından şeffaflığın gereklerinin yerine getirilmesi büyük önem arz etmektedir. KOBİ’lerin hazırlamış olduğu bilanço ve finansal raporların uluslararası standartlar bir tarafa, yerel ve yasal standartlarda dahi olmaması, bu raporlarda işletmelerin gerçek durumunun gözükmemesi, işletmelerin gücünün genel olarak bu finansal raporların üzerinde olması, kurduğu ilişkilerde de bu işletmelere güven duyulmaması sonucunu doğurabilmektedir¹⁰⁴. Kaldı ki Basel II ile birlikte bankaların KOBİ’leri kredilendirirken dikkate alacakları en önemli unsur, işletmenin finansal tabloları kullanılarak üretilen (likidite, karlılık, borç ödeme gücü, büyüme, devir hızları, finansal yapıya ilişkin oranlar vb. gibi) kantitatif veriler olacaktır. İşletmelerin finansal tablolarından elde edilen söz konusu kantitatif verileri ile niteliksel özelliklerinin bankalar ve bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca değerlendirilmesi sonucu kendilerine kredi derecelendirme notları verilecektir. Bu derecelendirme notları, KOBİ’lerin bankalardan kullanacakları kredilerin maliyetleri ile birebir ilişkilendirilmiş durumda olduğundan, derecesi düşük olan KOBİ’ler yüksek kredi fiyatlarıyla karşı karşıya kalacaklardır.

¹⁰² TBB. Risk Yönetimi ve...a.g.m.,s.6.

¹⁰³ BABUŞÇU, Şenol. a.g.m.,s.46-47.

¹⁰⁴ Kobi Finans Bilgi Serisi II.”Basel II Kapsamında Kabul Edilecek Teminatlar”,
http://www.kobifinans.com.tr/tr/icerik.php?Article=9802&Where=bilgi_merkezi(10.01.2006)

2.8.1.3. Riske Dayalı Kredi Fiyatlamasına ve Teminatlandırmaya İlişkin Sorunlar

Basel II Düzenlemesi ile birlikte kredilendirmede, mevcut durumdan farklı olarak riske dayalı fiyatlama söz konusu olacaktır. Bu nedenle risk değeri düşük olan KOBİ'ler daha düşük maliyetle kredi kullanırken; risk değeri yüksek olan KOBİ'ler daha yüksek maliyetten kredi kullanacaklardır¹⁰⁵.

Basel II'nin getirdiği önemli bir yenilik de kullanılacak krediler için işletmelerin verecekleri teminatlardır. Çünkü Basel II metni, bankaların sermaye yeterliliği hesaplamasında sermaye yükümlülüğünü azaltıcı bir araç olarak kabul edilebilecek teminat türlerini büyük ölçüde değiştirmiştir. Basel II kapsamında kabul edilmesi öngörülen teminatlar daha önce belirtildiği gibi nakit para, altın, ana endekste hisse senetleri, mevduat veya mevduat sertifikası, yatırım fonları, derecelendirme notu iyi olan işletmelerin borçlanma senetleri, ana endekste olmamakla birlikte düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetler, ana endekste olmamakla birlikte düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetleri barındıran fonlardır. Görüldüğü üzere Türkiye'de yoğun olarak kullanılan gerçek müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri risk azaltıcı özelliklere sahip teminatlar kapsamında bulunmamaktadır¹⁰⁶.

Ayrıca, Basel II uygulamaları kapsamında ticari emlak ipoteği karşılığı verilen kredilerin (fabrika, depo vb.) teminat olarak alınması özel ve oldukça zorlayıcı şartlara bağlanmıştır. Diğer yandan teminatına ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği alınan kredilerin % 35 risk ağırlığıyla değerlendirilmesi öngörülmüştür¹⁰⁷.

Teminatlardaki bu değişimlere bağlı olarak bankalar kredi kullanacakları işletmelerden öncelikle Basel II metninde belirtilen teminatlardan almak isteyeceklerdir. Bunun mümkün olmaması halinde ise, diğer teminatların sermaye yükümlülüğünü düşürücü bir etkisinin olmaması nedeniyle bankalar bunun

¹⁰⁵ ATA, Ali; UĞURLU, Mustafa. a.g.e.,s.3.

¹⁰⁶ BABUŞÇU, Şenol. a.g.m.,s.46-47.

¹⁰⁷ AKSOY, Tamer. "Basel II Temel Düzenlemelerinin Etkileri ve Ülkemize Yönelik Öneriler", **ASMMMO Bülten**, Sayı: 162, s.14-23.

maliyetini kredi faizine yansıtabacak ve işletmeler krediyi daha pahalı kullanacaklardır¹⁰⁸.

2.8.2. KOBİ'lerce Yapılması Gerekenler ve Getirilen Öneriler

Risk odaklı bir yaklaşımı hayata geçiren Basel II uygulamaları karşısında KOBİ'ler tarafından yapılması gerekenler aşağıda başlıklar altında incelenmiş ve bu konu kapsamında getirilen önerilere yer verilmiştir.

2.8.2.1. Muhasebe Kayıt Sisteminin Yenilenmesi ve Şeffaflığın Sağlanması

Basel II, finansal sektörde yer alan kuruluşların risk ölçümlerini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmelerini ve fiyatlandırmalarını bu risk ölçümlerine dayandırmalarını öngörmektedir. Söz konusu risklerin ölçülebilmesi için ise işletmelerin muhasebe kayıt sistemlerini sağlıklı bir şekilde oluşturmaları gerekmektedir.

Bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca derecelendirilmemiş, dolayısıyla derecelendirme notuna sahip olmayan veya bu notu düşük olan işletmelerin bankalardan kredi almakta zorlanacağı yeni sistemde, standart yöntemlerin bankalar tarafından uygulamaya sokulmasıyla birlikte bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarının faaliyetleri ön plana çıkacak ve bu değişim işletmelerin finansal kayıt sistemlerini düzelterek daha şeffaf olmaları sonucunu da beraberinde getirecektir. Kendi üzerine düşenleri yerine getirerek muhasebe kayıt sistemlerini yenileyen ve daha sağlıklı bir muhasebe kayıt sistemi kuran işletmeler, bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından yapılan değerlendirmenin sonucunda yüksek dışsal derecelendirme notlarına daha kolay ulaşabilecek ve bankalardan daha kolay kredi alabilecektir. Bu durum bankaların da kredi verirken daha az sermaye yükümlülüğü altına girmesini sağlayacak ve kredi portföy kalitelerini artıracaktır. Burada düşük derecelendirme notlarına sahip KOBİ'ler için ortaya çıkacak olan en büyük tehlike bankaların ek sermaye yükümlülüklerini karşılayacak bir risk primi ödemek zorunda

¹⁰⁸ BABUŞÇU, Şenol. a.g.m.,s.46-47.

kalacak olmalarıdır. Bu durum da, KOBİ'lerin borçlanma maliyetlerini artıracak ve doğrudan ürün fiyatlarına ve karlarına yansıtacaktır¹⁰⁹.

Türkiye'nin bugün en önemli sorunlarından birini üretim ve hizmetlerde yaşanan yüksek oranlı kayıt dışı işlemler oluşturmaktadır¹¹⁰. Bu durum, Basel II Düzenlemesi açısından değerlendirildiğinde, risklerin büyük bir bölümünün kayıt dışında kalması ve bankaların bu riskleri ölçememesi anlamını taşımaktadır. Bankalar doğal olarak ölçemedikleri, işletmelere ait bu riskleri ya üstlenmek istemeyecek ya da yüksek fiyatlarla üstleneceklerdir.

Türkiye'de risk odaklı yaklaşım hızla kabul görürken bu anlamda bir çözüm ancak bilinçlenme ile sağlanabilecektir. Esnek yapıları ve bankalarla yakın ilişkileri bu şeffaflık ve kayıt düzenindeki bilinçlenmenin, ekonomideki büyüklükleri de göz önüne alındığında, KOBİ'lerden başlaması gereğini ortaya koymaktadır¹¹¹. Uluslararası kabul görmüş standartlarda, güvenilir finansal tabloların üretilmesi KOBİ'lerce bir amaç haline getirilmelidir.

KOBİ'lerin hem fiyatlama avantajlarından yararlanabilmeleri hem de banka kaynaklı fonlara daha rahat ulaşabilmeleri için kayıt düzenlerinin geliştirerek işletme faaliyetlerini kayıt içine almaları ve bu kayıtları da eksiksiz bir şekilde bankalarla paylaşmaları gerekmektedir¹¹². Bu gereklilik KOBİ'lerin raporlama, veri tabanı konularında yeni teknolojik yatırımlar yapmaları sonucunu doğuracaktır. Bu amaçla yapılacak çalışmaların maliyetli olacağı ve belirli bir dönemi kapsayacağı dikkate alındığında, biran önce çalışmalara başlanması KOBİ'lere önümüzdeki dönemde rekabet avantajı sağlayacaktır. Bu çalışmaları yürütmeyen işletmelerin bir süre sonra kısa sürede uyum sağlama gibi bir zorunlulukla karşılaşmaları kaçınılmaz olacaktır¹¹³.

¹⁰⁹ USTA, Öcal;SEVİNÇ, Güler. **KOBİ'lerin Finansmanı Üzerinde Basel II Kriterlerinin Etkileri ve Değişen Koşullarda Kredi Sağlamaya Yönelik Önlemler**, İstanbul Kültür Üniversitesi, 3. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi Bildirileri, s. 225-236.

¹¹⁰ BABUŞCU, Şenol. a.g.m.,s.46-47.

¹¹¹ TBB. Risk Yönetimi ve...a.g.m.,s.6.

¹¹² TBB. Risk Yönetimi ve...a.g.m.,s.6.

¹¹³ TBB. Risk Yönetimi ve...a.g.m.,s.6.

2.8.2.2. Derecelendirmeye Yönelik Hazırlıklı Olunması

Derecelendirme, bir işletmenin finansal verilerinden yönetsel niteliklerine, geçmiş performanslarından gelecekteki projelerine kadar pek çok faktörün bir arada değerlendirilerek nihai bir nota ulaşılması anlamına gelmektedir¹¹⁴.

Basel II ile birlikte ön plana çıkacak olan derecelendirme konusunda KOBİ'lerin yapması gerekenlerden ilki, ilk maddede de belirtildiği gibi muhasebe sistemlerinde şeffaflığın sağlanmasıdır. Bunun dışında, sermaye yapılarının güçlendirilmesi yönündeki çalışmalara da KOBİ'lerce önem verilmelidir. Aynı zamanda finansal yönetimin profesyonelce yürütülebilmesi için nitelikli insan kaynağına yatırım yapılmalı, ayrıca kurumsal yönetim kültürünün tüm yönetici ve çalışanlarca benimsenmesi sağlanmalıdır.

Özetle, derecelendirme faaliyetleri kapsamında KOBİ'lerin hangi hususların dikkate alınacağını bilmeleri, derecelendirmeye tabi tutulmadan önce bu çerçevede kendilerini değerlendirmeleri, eksik ya da zayıf yönlerini belirlemeleri ve bu yönde önlemler almaları gerekmektedir.

2.8.2.3. Kredilendirmede Geçerli Teminatlar Konusunda Bilgi Sahibi Olunması

Basel II uygulamasında KOBİ'ler için önem arz eden bir diğer konu da teminatlardır. Mevcut uygulamada bankaların kabul ettikleri teminatların önemli bir bölümü (gerçek kişi çek ve senetleri, ortak ve grup şirketi kefaletleri vb. gibi) Basel II uygulamasında risk azaltıcı bir unsur olarak dikkate alınmamaktadır. Bu durum Basel II nedeniyle sermaye ihtiyacı yükselen bankaları KOBİ'lerden daha likit teminatlar talep etme yönünde harekete geçirmiştir. Dolayısıyla, ancak Basel II uygulamalarında kabul gören altın, nakit, mevduat ve belirli şartları taşıyan borçlanma senetleri gibi daha likit teminatları gösterebilen işletmeler uygun koşullarda kredi olanaklarına kavuşabileceklerdir.

¹¹⁴ TBB. Risk Yönetimi ve...a.g.m.,s.6.

Yukarıda sözü edilen nedenlerden ötürü, KOBİ'lerin bankalarla kredi ilişkisine girecekleri zaman, farklı teminat talepleriyle karşılaşabileceklerinin ya da söz konusu teminatları veremedikleri takdirde daha yüksek tutardaki kredi faizini ödemekle yükümlü tutulacaklarının farkında olmaları ve kendilerine bu çerçevede yön vermeleri gerekmektedir.

2.8.2.4. Kurumsal Yönetim Kültürünün Benimsenmesi

Kurumsallaşma kelime anlamıyla değerlendirildiğinde; kuruluşun kişilerden bağımsız olarak belirli amaç ve hedefler doğrultusunda, belirli ilke ve değerler çerçevesinde yönetilmesini ifade etmektedir. Günümüzde kurumsallaşma, kuruluşun tüm stratejik kararlarına ve faaliyetlerine yön veren vizyon, ana amacı ve üstlendiği ana görevini betimleyen misyon, faaliyetlerini yürütürken uyacağını beyan ettiği kavramları içeren ilke ve değerler, faaliyetini yürütürken izlediği yol ve yöntemleri yansıtan politikalar ve kısa dönemli hedeflerine ulaşmak için sürdürdüğü uygulamalar başlıkları altında toplanan beş temel kurumsallaşma faktörü açısından belirli bir niteliğe, sürekliliğe ve dinamiğe sahip olması şeklinde tanımlanmaktadır. Basel II sürecinde kurumsallaşmanın ön plana çıkmasının sebepleri, risk değerlemesi sürecinde kurumsal yönetimin önem kazanacak olması ve derecelendirmeye kalitatif bir faktör olarak etki edecek olmasıdır¹¹⁵.

Basel II ile birlikte bankalar kredi tahsis etmeden önce işletmelerin finansal performansı kadar kurumsal yönetim performansı ile da ilgileneceklerdir. Finansal performansları ve yönetim performansları yüksek olan KOBİ'ler, bağımsız derecelendirme kuruluşları ve bankalardan daha iyi derecelendirme notları alarak daha düşük maliyetli kredi imkanına sahip olacaklardır. Böylece bankalar iyi yönetim uygulamalarına ve finansal performansa sahip KOBİ'lere daha avantajlı kredi ve finansman olanakları sunacaklardır¹¹⁶.

Kurumsallaşmanın, gerek risk değerlemesi aşamasında gerekse derecelendirme faaliyetleri sırasında, sağlayacağı avantajlardan yararlanmak isteyen KOBİ'lerin öncelikle vizyon, misyon, ilke, değer, politika ve uygulamalarını gözden

¹¹⁵ USTA, Öcal; SEVİNÇ, Güler. a.g.e.,s.225-236.

¹¹⁶ TBB. Risk Yönetimi ve...s.6.

geçirmeleri gerekmektedir. Ayrıca KOBİ'lerin Basel II çerçevesinde öngörülen gelişimi ile paralellik arz eden kurumsal yönetim ilkelerinin de bu kapsamda tüm yönetici ve çalışanlarca benimsenmesi gerekmektedir. Söz konusu kurumsal yönetim ilkeleri şöyle ifade edilmiştir¹¹⁷:

- Eşitlik: Tüm faaliyetlerde pay ve menfaat sahiplerine eşit davranılması,
- Şeffaflık: Ticari sır dışında işletme ile ilgili finansal ve niteliksel bilgilerin, zamanında, doğru, eksiksiz ve tutarlı şekilde ilgili mercilere ve kamuoyuna duyurulması,
- Hesap verebilirlik: Yönetimlerin pay sahiplerine/hissedarlara hesap verme zorunluluğu,
- Sorumluluk: İşletme yönetiminin tüm faaliyetinin mevzuata, ana sözleşmeye ve işletme içi düzenlemelere uygunluğu ve bunun denetlenmesidir.

2.8.2.4. Alternatif Finansman Tekniklerinin Kullanılması

Basel II uygulaması çerçevesinde ortaya çıkabilecek banka kredisi kullanımını engelleyici, kredi maliyetlerini artırıcı ve diğer zorlayıcı faktörler, KOBİ'ler için alternatif finansman kaynakları yaratmayı ve bunlardan yararlanmayı şimdiye kadar olduğundan çok daha fazla önemli hale getirecektir. Aşağıda işletmelerin banka kredisi almak yerine başvurabilecekleri alternatif finansman yöntemlerine ve bu yöntemlerin Basel II süreci ile etkileşimlerine yer verilecektir.¹¹⁸

¹¹⁷ UYAR, Süleyman; AYGÖREN, Hakan. "Basel II İlkelerinin KOBİ'lere Olası Etkileri, Finansman Maliyeti, Finansal Raporları ve Muhasebe Açısından Değerlendirme", Mali Çözüm Dergisi (İSMMMO Yayın Organı), Sayı:77, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/77malicozum/03%20hakemli%20suleyman%20uyar.pdf> (13.12.2006)

¹¹⁸ TBB. Risk Yönetimi ve...a.g.m.,s.31-32.

2.8.2.4.1. Finansal Kiralama

Finansal kiralama (leasing), bir yatırım malının mülkiyeti finansal kiralama şirketinde kalarak, belirli bir kira karşılığında, kullanım hakkının kiracıya verilmesi ve yapılan sözleşmede belirlenen değer üzerinden sözleşme süresi sonunda mülkiyetin kiracıya geçmesini sağlayan çağdaş bir finansman yöntemidir. Türkiye’de son dönemlerde finansal kiralama yoluyla finansman olanağı sağlanması faaliyetlerinde önemli ölçüde artış kaydedilmiştir.

Bu finansman tekniğinin önümüzdeki dönemde yaşanacak global ekonomiye entegrasyon ile birlikte artması beklenmektedir. Ancak Basel II açısından düşünüldüğünde, banka kredilerinin kullanımının KOBİ’ler açısından daha maliyetli hale gelebileceği ve işlem prosedürlerinin daha uzun süreceği göz önünde bulundurulursa, örneğin üretim kapasitesinin artırılmasına yönelik ve mülkiyet hakkının işletme için önemli büyüklükte vergi vb. gibi maliyetleri beraberinde getirdiği duran varlıkların finansmanında, KOBİ’lerin bankalardan kredi almak yerine kiralama yoluna gitmek isteyeceği düşünülebilir.

2.8.2.4.2. Faktoring

Faktoring, büyük miktarlarda kredili satışlar yapan işletmelerin, bu satışlardan doğan alacak haklarının faktoring şirketi olarak adlandırılan finansal kuruluşlar tarafından satın alınması esasına dayanan bir finansal faaliyettir.

Basel II sürecinde banka kredilerinin fiyatlaması, söz konusu kredi için bulundurulması gereken sermaye tutarına bağlı olarak yapılacağından, yüksek sermaye bulundurma zorunluluğu getiren kredilerin kullanıcıya olan maliyeti de yükselecektir. Bu anlamda, KOBİ’lerin kendilerine yüksek maliyetler getirecek banka kredileri yerine faktoring yöntemi, kendilerine seçecekleri alternatif finansman kaynağı kalemlerinden biri olabilecektir. Bununla birlikte, Basel II standart yaklaşımında, gerçek müşteri çek ve senetlerinin risk azaltıcı etkisinin bulunmayışı, bankalarca bu tür kıymetli evraklar karşılığı kullandırılan iskonto ve diğer türden kredi plasmanlarının daralmasına, bununla birlikte faktoring şirketlerinin işlem hacimlerinde artışlar yaşanmasına neden olabilecektir.

2.8.2.4.3 Sermaye Piyasaları

KOBİ'lerin sermaye piyasası gereklerini yerine getirmede karşılaştıkları güçlükler (hesap-kayıt düzeni, finansal yükümlülükler, vb. gibi), kamuyu bilgilendirme ve düzenli rapor hazırlama konusunda yeterli ve sağlam bir kurumsal yapı ve donanımına sahip olmamaları ve ülke ya da bölge ölçeğinde imaj/tanınma sorunları sebebiyle, sermaye piyasalarında hisse senedi ihracı yoluyla kaynak sağlayabilmeleri büyük ölçekli işletmelere kıyasla daha zordur. Ayrıca bazı durumlarda KOBİ'lerin kamu düzenlemelerinden kaçınmak amacıyla küçük ölçekte kalmayı tercih etmeleri ve işletme yönetimini kaybetme, hesap verme ve kar paylaşma endişeleri de bu işletmelerin sermaye piyasalarından yeterince faydalanmaması sonucunu doğurmaktadır. Arz yönlü bu sebeplerin yanı sıra, talep yönünde de sermaye piyasalarının Türkiye'de yeterli finansal derinliğe sahip olmaması ve bu nedenle spekülasyona açık yapısı, KOBİ hisselerinin yüksek risk taşıması, bu işletmelerin genelde kar dağıtamayacak durumda olması, hisse senetlerinin likiditesinin düşük olması gibi sebepler dolayısıyla yatırımcıların bu hisselerle olan talepleri düşük kalabilmektedir.

Türkiye'de sermaye piyasalarının gelişimi adına son dönemde yaşanan en önemli gelişme, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin hisse senedi ve diğer menkul kıymetlerinin işlem göreceği "KOBİ Borsası" olarak da isimlendirilen "Gelişen İşletmeler Piyasası A.Ş.'nin, Sermaye Piyasası Kurulu'nun onayıyla Aralık 2005 tarihi itibarıyla kurulması olmuştur. KOBİ Borsası, başta KOBİ'ler olmak üzere, gelişme ve büyüme potansiyeline sahip işletmelerin kaynak ihtiyaçlarına çözüm bulabilmek için, faiz ve anapara geri ödeme maliyeti olmayan, sermaye piyasası aracılığı ile hisse senedi ihracını yaygınlaştırma amacına yönelik olarak faaliyet gösterecektir.

Günümüzde, ulusal işletmeler arası yaşanan yoğun rekabet karşısında birçok küçük işletme yerini global pazarda rekabet edebilme gücüne sahip çok büyük işletmelere bırakmaktadır. Dolayısıyla, kendini mevcut şartlara adapte edemeyen, tedarikçi işletme zincirinin bir halkası olmayı başaramamış KOBİ'ler yok olma riski taşımaktadır. Bu kapsamda, uluslararası rekabet olanağına sahip işletme olma

yolundaki KOBİ'lerin sermaye piyasalarından sağlayacakları uygun maliyetli fonlar, varlıklarının devamı açısından çok büyük bir öneme sahiptir.

Bununla birlikte, sermaye piyasalarının şeffaf finansal yapıyı zorunlu kılması, olumlu/olumsuz ekonomik koşulları anında yansıtır risk yönetimini öncelikli hale getirmesi ve aracılık maliyetlerini ortadan kaldırarak artı fon yaratması nedeniyle bu finansman yönteminin, Basel II kriterlerinin yaratacağı etkiler de dikkate alındığında, orta ve uzun vadede ciddi bir hacme ulaşması beklenmektedir.

2.8.2.4.4 Birleşmeler, Hisse Devirleri ve Ortaklıklar

Gelişmiş ülke piyasalarında KOBİ'lerin gerek KOBİ ortaklık hisselerinin işlem gördüğü borsalar aracılığı ile gerekse de birebir hisse devirleri yolu ile kolayca maliyetsiz kaynak sağlayabildikleri ve ortaklık kurmak yolu ile daha güçlü bir finansal yapıyı oluşturabildikleri bilinmektedir. Örneğin ABD'de bulunan KOBİ'lerde banka kredilerinin finansman kaynakları içerisindeki payı % 30'larda iken, bu oran Avrupa'da bulunan KOBİ'lerde % 70 düzeyindedir. Bunda Amerikan ticari hayatındaki ortaklık ruhunun ve mekanizmalarının gelişmiş olmasının büyük rol oynadığı söylenebilir.

Ortaklıklar oluşturmak hemen hemen her tür KOBİ için uygundur, tek önemli sorun, bu işletmelerin işletme yönetimlerini ortaklarına açma zorunluluğunun olmasıdır. Buna karşın, dış yatırımcılar bu işletmelerin sermaye yapısını güçlendirecek ve yönetimine bölgesel olmanın da ötesinde ülkesel veya global bir bakış kazandırabilecektir. Bu tarz ortaklıkların yayılması, ülkedeki kurumsal kültür ve şirketleşme düzeyi ile yakından ilişkilidir.

Türkiye'de KOBİ'ler için bu tarz bir yapının bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Bunun nedenleri arasında işletmelerin genelde aile işletmeleri şeklinde faaliyet göstermeleri, işletme sahiplerinin ortaklık kültürünü benimsememiş ve bağımsızlık eğilimi yüksek bir yapıda olmaları, ortaklıkların artmasını sağlayacak etkin piyasa mekanizmalarının bulunmaması gibi faktörler gösterilebilir. Ancak Basel II ile başlayan süreçte, KOBİ'lerin maliyetsiz kaynak olanağı yaratabilmek,

ticari faaliyetlerini sürdürebilmek ve rekabet olanağı sağlamak amacıyla ortaklık eğilimlerini artıracak beklenmektedir.

2.8.2.4.5. Kredi Garanti Fonu

1991 yılında kurulan Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. (KGF) KOBİ'ler için alternatif finansman seçeneklerinden biri haline gelmiştir. KGF uygulamasından KOBİ'ler ile esnaf ve sanatkarlar ve genç girişimciler faydalanabilmektedir. Böylece KOBİ'lerin banka kredileri kullanırken yaşayacakları teminat problemi KGF garanti/kefaleti ile giderilmekte, bu sayede KOBİ'lerin de banka kredileri kullanma olanağı artmaktadır.

Riskin paylaşımı ilkesine dayanan kredi garanti sistemi sayesinde daha geniş bir kesime, en düşük maliyetle, devamlı bir kredilendirme olanağı sağlanabilmektedir. Ayrıca KOBİ'lerin ihtiyacına göre, orta-uzun vadeli ve uygun koşullu kredi alabilmeleri kredi garantisi ile kolaylaşmaktadır.

İşletme ihtiyacına dönük her türlü kredi için kefalet verilmekte olup, kredi türü konusunda bir sınırlama bulunmamaktadır. Bu uzun vadeli bir yatırım kredisi olabileceği gibi, borçlu cari hesap şeklinde nakdi bir kredi ya da akreditif ve teminat mektubu gibi gayri nakdi bir kredi de olabilir.

Bu krediler; Yeni bir iş kurma, mevcut tesisin genişletilmesi, hammadde temini, yeni teknoloji kullanımı, yeni iş yerine taşınma, nakit sıkıntısını giderme, ihracatın finansmanı, ithalatın finansmanı, teminat mektubu amaçlı krediler, finansal kiralama, KOBİ'lerin kullandığı diğer nakdi ve garinakdi kredilerdir.

2.8.2.5. Diğer Konular

Yukarıda sözü edilen konular dışında KOBİ'lerin yerine getirmesi gereken diğer hususları ana başlıklar altında özetlersek;

- İşletmelerin ana faaliyet kollarında çalışmaları,

- Faaliyetlerinden doğan risklerini başkalarına devredecek finansal araçların kullanılması,
- Risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlamak üzere özellikle muhasebe ve finansman konusunda nitelikli insan kaynağına yatırım yapmaları,
- Raporlama ve veri tabanı konularında yeni teknolojik yatırımların tamamlanması,
- Basel II ile öngörülen değişimlerin işletmelere olan etkilerinin tam olarak kavranarak eylem planı oluşturulması konuları ön plana çıkmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASEL II'YE UYUM SÜRECİNDE KIRŞEHİR İLİNDE FAALİYETTE BULUNAN KOBİ'LER ÜZERİNDE ANKET UYGULAMASI

3.1 UYGULAMANIN AMACI

Bu uygulamada, Türkiye'deki KOBİ'lerin mevcut durumunu temsil etme gücüne sahip Kırşehir ilinde faaliyet gösteren 33 işletme üzerinde anket uygulaması yapılarak, Basel II sürecinde getirilen standartlara uyum aşamasında teşvikler-yatırım indirimleri- sermaye- finans- istihdam- pazarlama- yönetim politikaları ve faaliyet alanları çerçevesinde karşılaşılabilecekleri muhtemel problemler araştırmanın temel amacını teşkil etmektedir.

3.2 UYGULAMANIN KAPSAMI

Uygulamada, Kırşehir ilinde faaliyet gösteren çeşitli işletmelerin yöneticileri ile yapılan görüşmede elde edilen bilgiler kullanılmıştır.

Bu bilgiler ışığında ilk olarak işletmelerin genel ve finansal durumuna ilişkin bilgilendirme yapılmıştır. Bu bilgilendirme sonrasında ise işletmelerin Basel II'ye uyum sürecinde Basel II hakkındaki bilgileri, beklentileri, getirilen standartlara uyum noktasındaki sıkıntıları incelenmiştir.

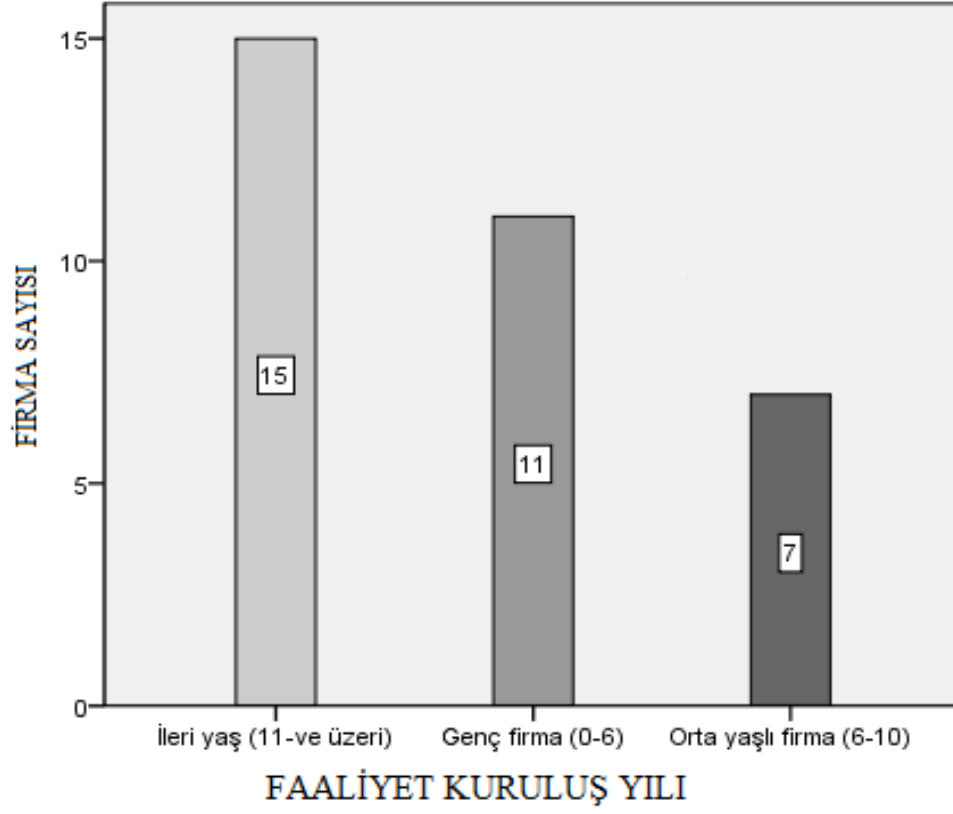
3.3 UYGULAMANIN YÖNTEMİ

Uygulamada SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) analizi yöntemi uygulanmıştır.

3.4 UYGULAMANIN SONUÇLARI

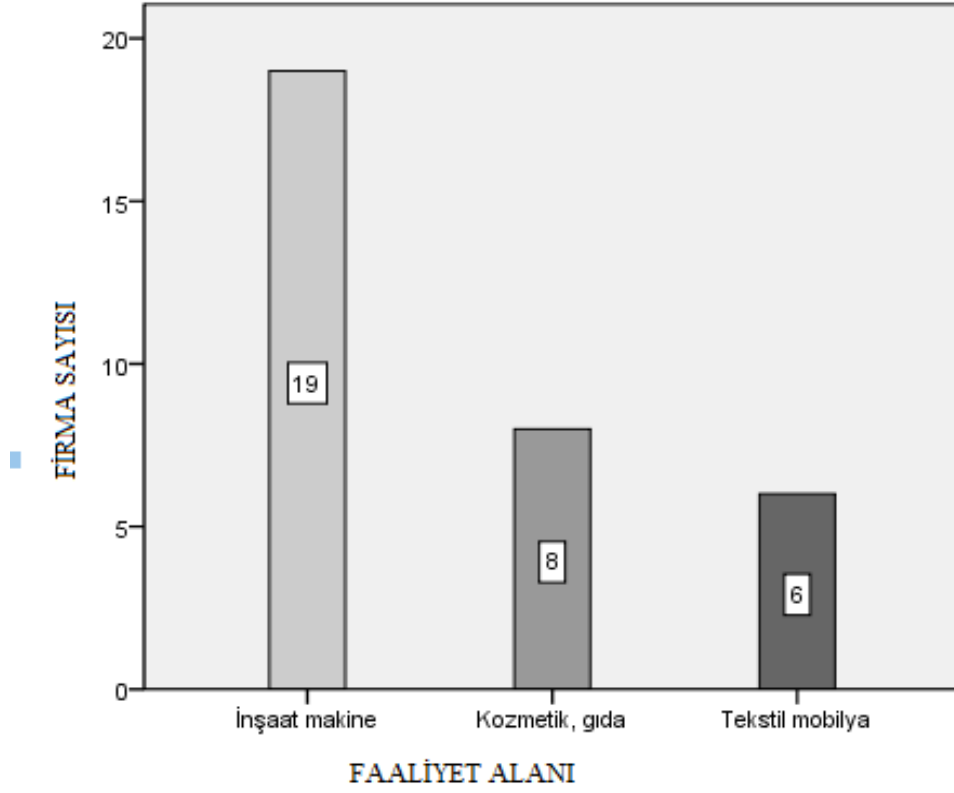
Aşağıda, elde edilen istatikselsel verilerle işletmelerin mevcut durumları, Basel II'nin getireceği standartlara işletmelerin muhtemel uyum problemleri ve firmaların konuya yaklaşımları gözlemlenmiştir.

Şekil 1:

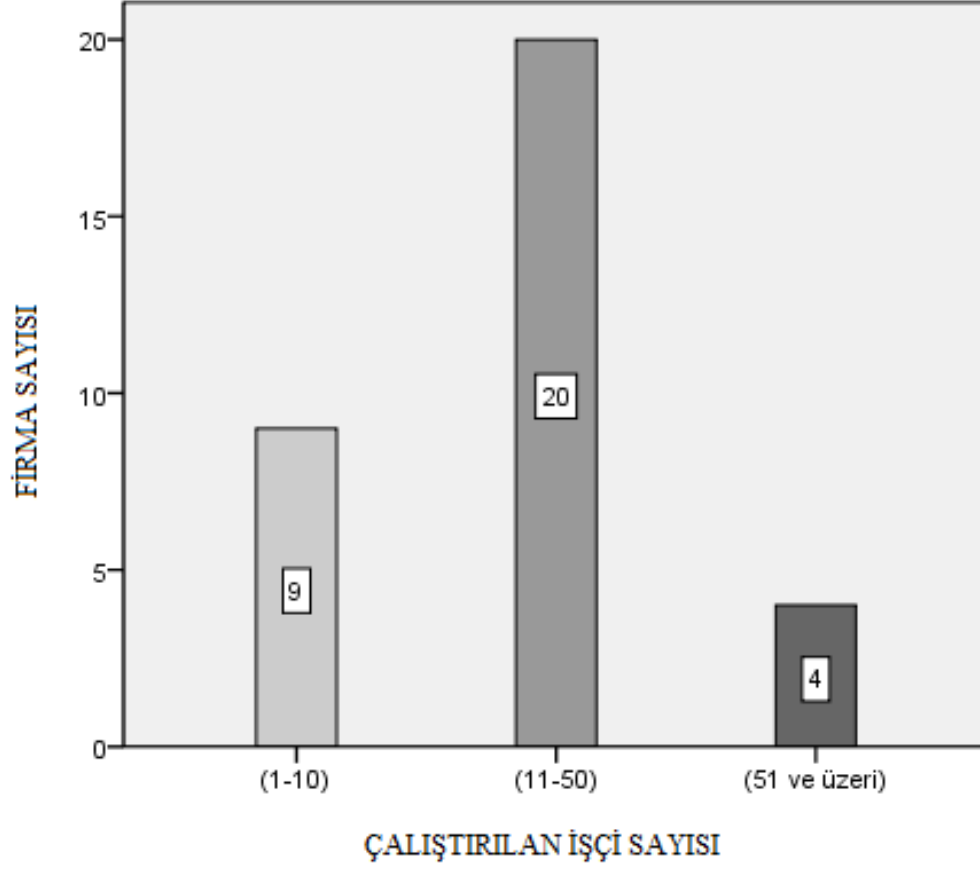
* Yapılan çalışmada Kırşehir Sanayi bölgesinde faaliyetlerini sürdüren, üzerinde anket uygulaması yapılan işletmelerin (33), % 46'sı ileri yaş grubunda, % 33'ü genç firma, % 21 i ise orta yaşlı firma durumunda olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 2:

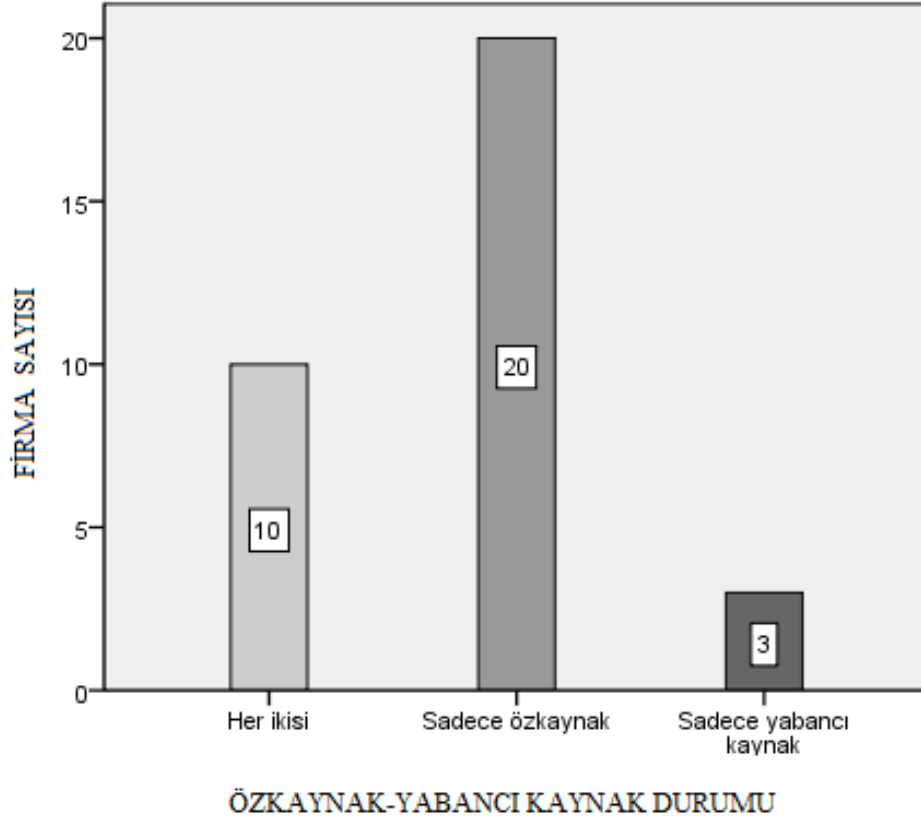
* Yapılan Anket çalışmasında firmalardan % 58'inin İnşaat-makine alanında % 24'ünün Kozmetik-gıda % 18'inin ise Tekstil-mobilya ile iştigal ettikleri görülmüştür.

Şekil 3:

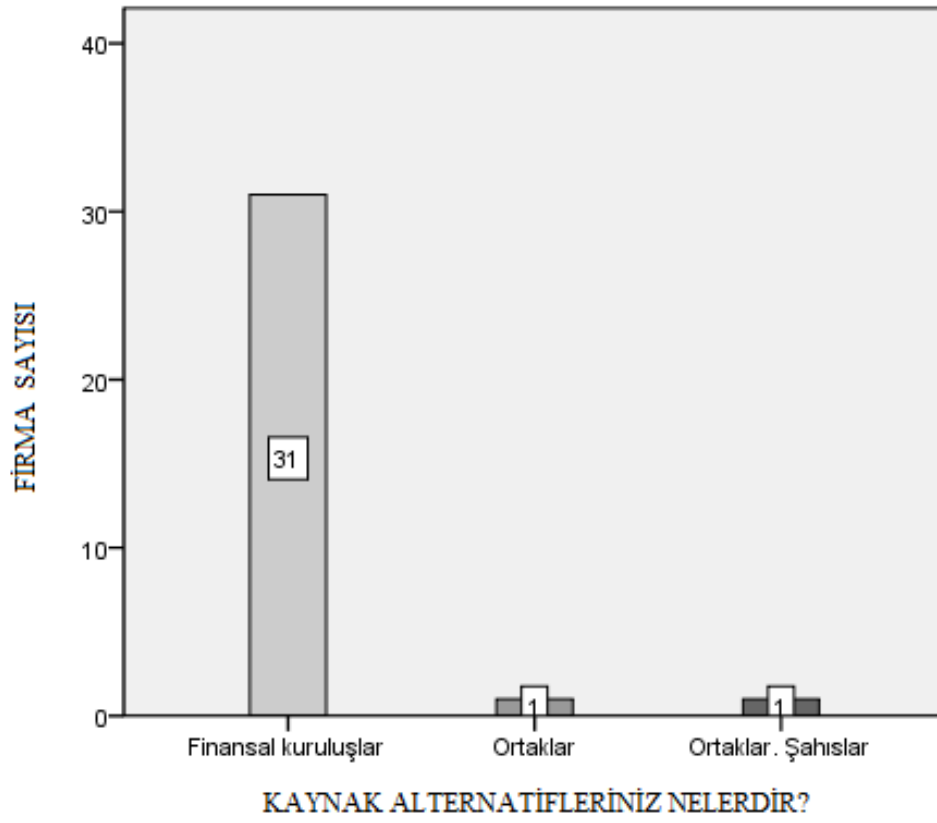
* Yine çalışmada yukarıda görüldüğü gibi istihdam açısından bakıldığında ankete konu olan yığının % 27'sinin (1-10) arasında, % 61'inin (11-50) arasında, % 12'sinin de (51-ve üzeri) işçi çalıştırdıkları tespit edilmiştir.

Şekil 4:

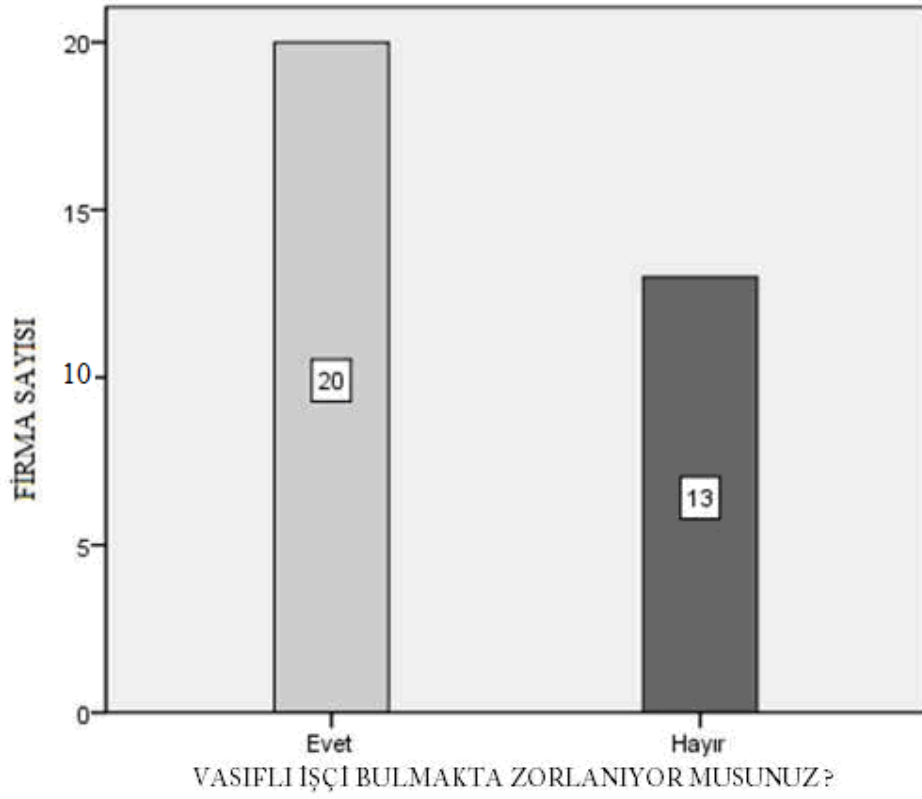
* Ankette yer alan önemli bir teknik analiz konusu olabilen öz kaynak- yabancı kaynak durumu araştırılmış ve işletmelerin % 30'unun kaynaklarını ortak oluştururken, % 61'inin sadece öz kaynak ağırlıklı çalıştıkları, % 9'unun da sadece yabancı kaynak ağırlıklı çalıştıkları tespit edilmiştir.

Şekil 5:

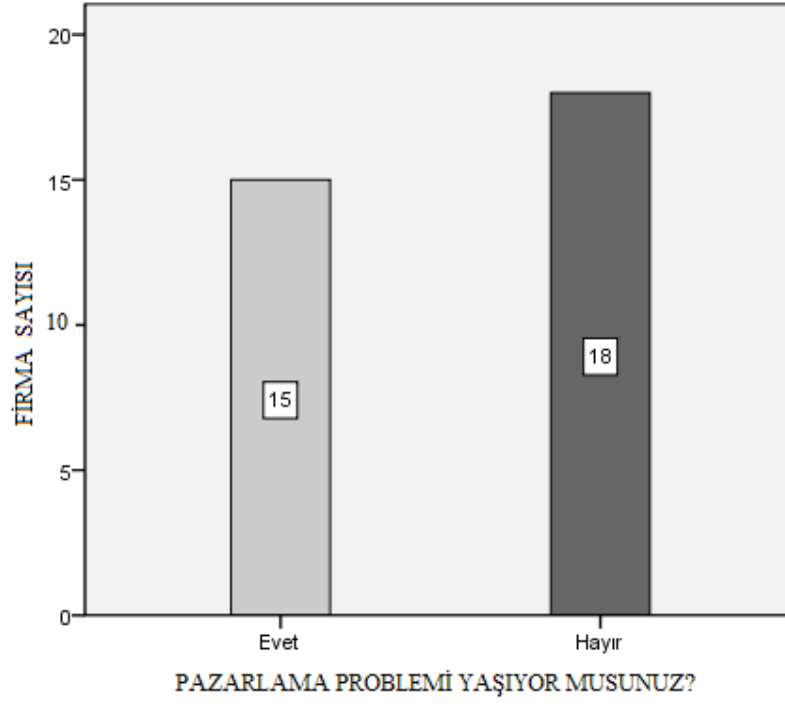
* Grafikte görüldüğü üzere % 94'ünün ortalamaya göre kaynakları olarak finansal kuruluşları gördükleri tespit edilmiştir. Görülmektedir ki işletmelerin % 6'sı bundan böyle artı öz kaynak şanslarının olamayabileceği izlenimini vermektedir.

Şekil 6:

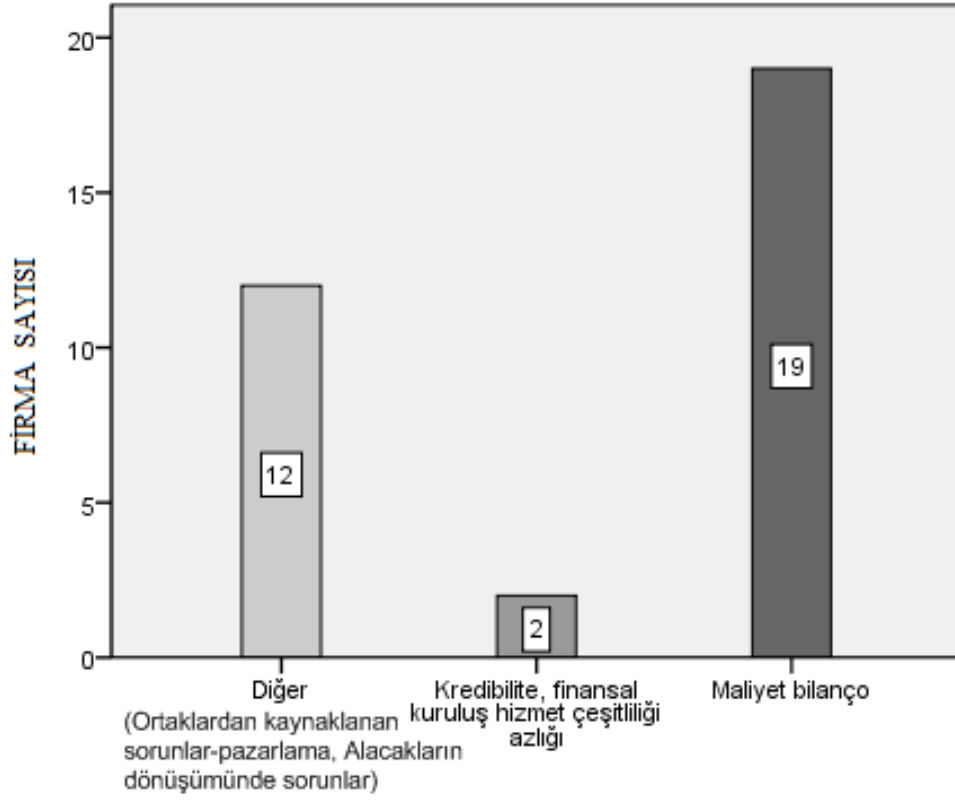
* İşletmelerin % 61'i istihdam'da zorlandıklarını, % 39'unun ise zorlanmadıkları tespit edilmiştir. (Bknz.Tablo 14)

Şekil 7:

* Pazarlama konusunda ise grafikte görüldüğü gibi % 50 oranında bir sorunun olduğunu bunun çok az mutlak bir rakamla sorun olmayanların lehine oluştuğu görülmektedir.

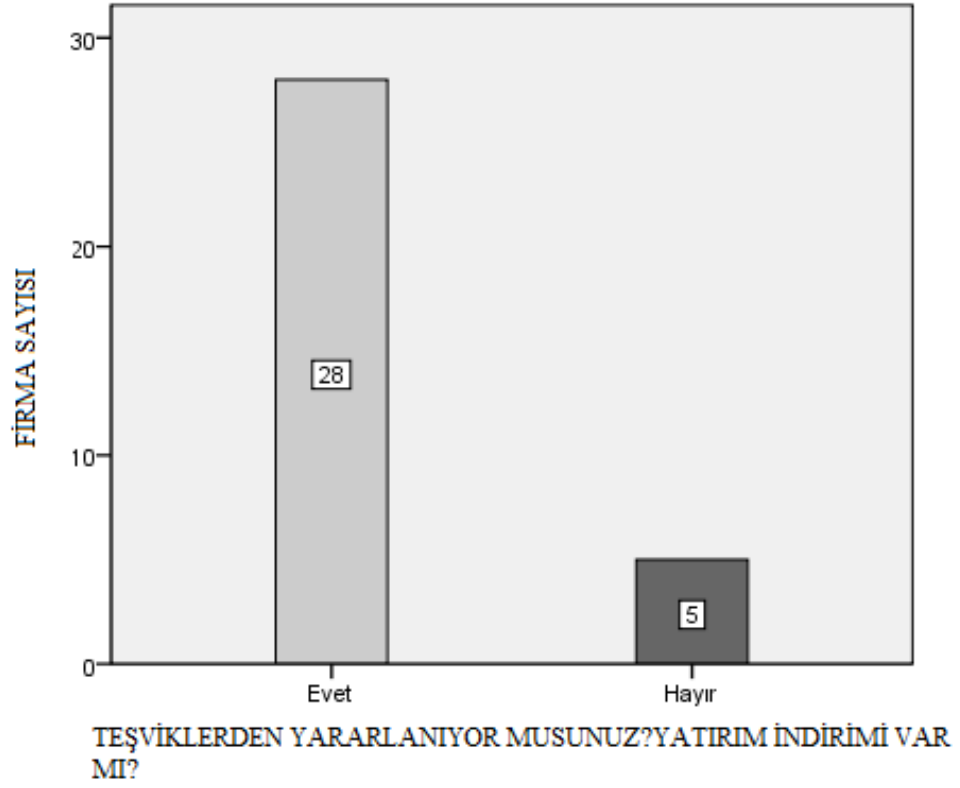
Şekil 8:

FİNANSAL SIKINTILARINIZ VAR MI? EVET İSE NELERDİR?

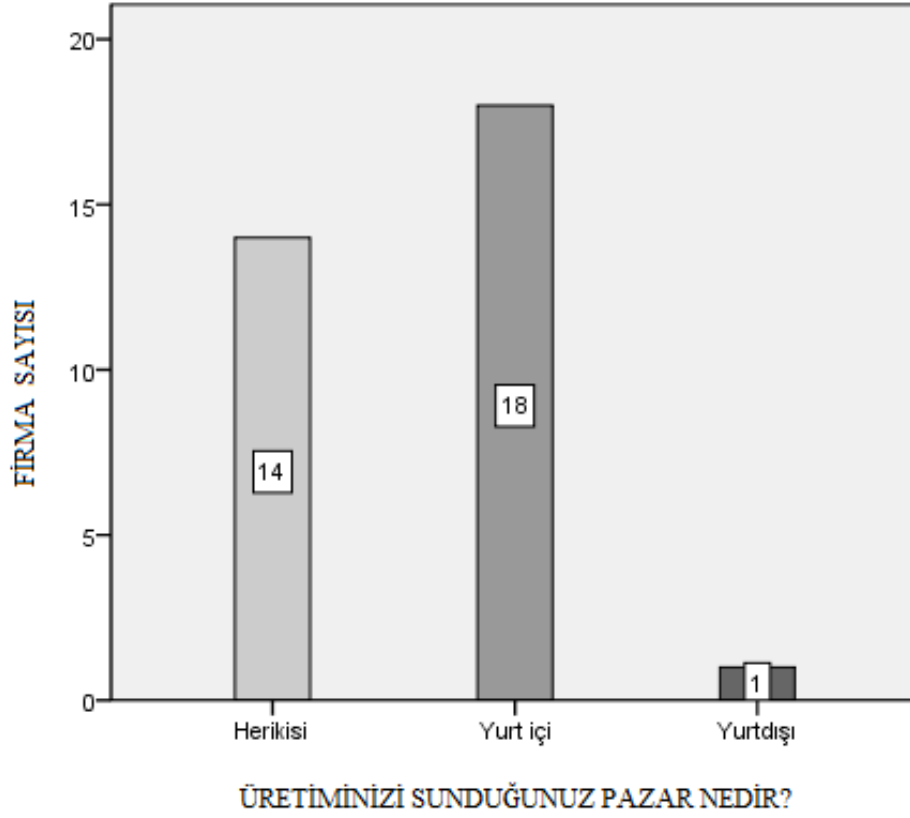
* Grafikte görüldüğü gibi % 36'sının belirtilen sorunlardan finansal sıkıntılarının olduğunu, % 6'sının (Kredibilite – Leasing – Faktoring – Forward - Forfaiting) gibi finansal hizmet türlerinin eksikliğinden söz ettiklerini, % 58'inin ise Maliyetlerden kaynaklanan finansal kaynaklara ihtiyaç duyduklarını ve yine aynı grupta bir kısım işletmenin Bilanço'larından kaynaklanan (Maliyet - İşletme Sermayesi - KVB - Oto Finansman) gibi kalemlerden kaynaklanan finansal sorunların olduğunu tespit edildi.

Şekil 9:

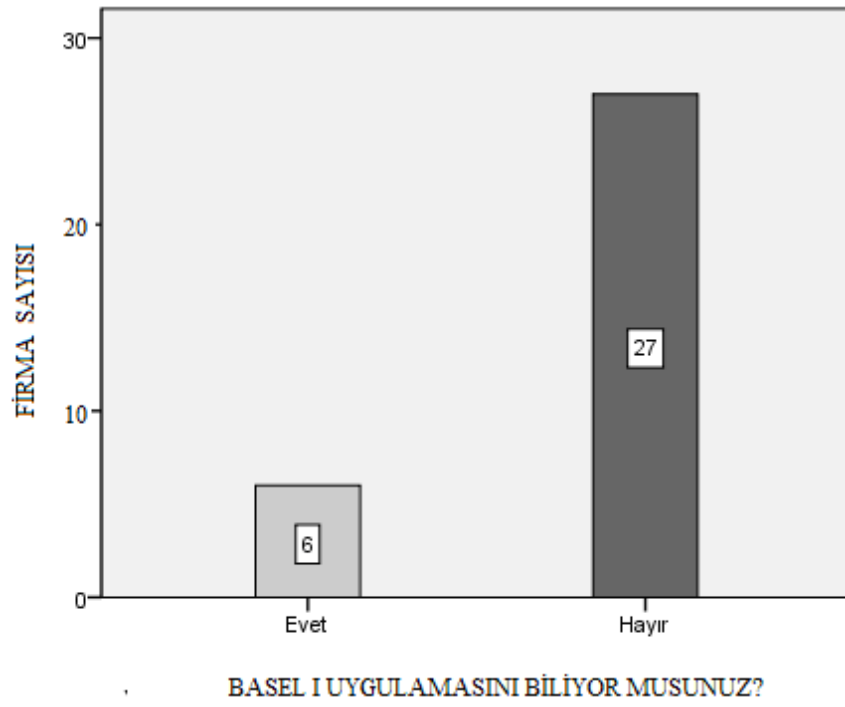
* Kırşehir’de yapılan bu çalışmada işletmelerin % 85’inin kalkınmada öncelikli bölgelere uygulanan teşviklerden ve yatırım indiriminden yararlandıkları ve % 15’inin ise yararlanmadıkları tespit edildi.

Şekil 10:

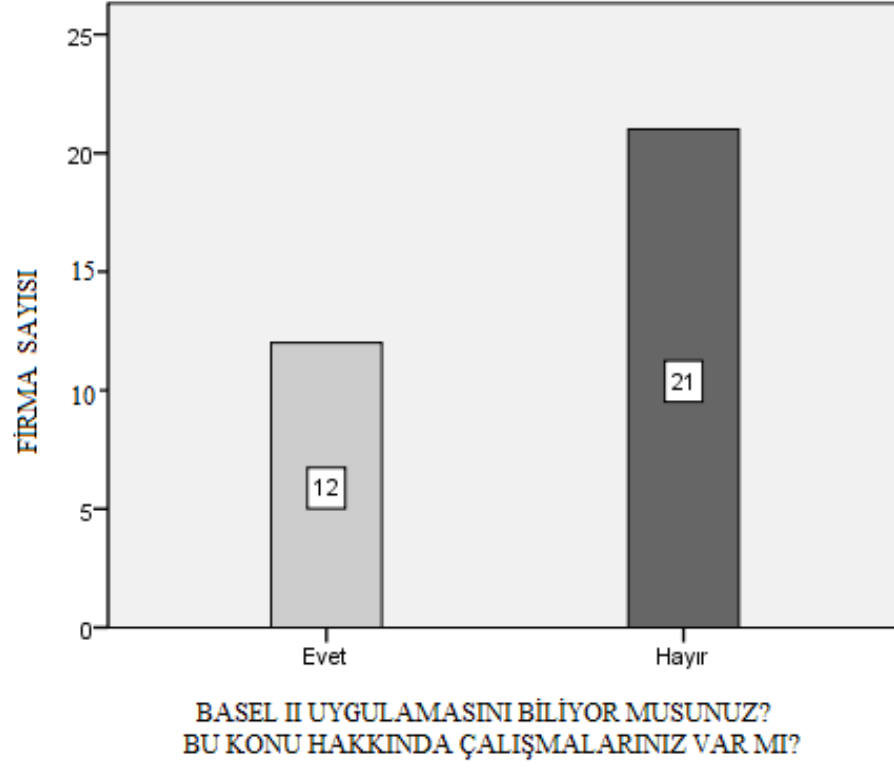
* İşletmelerin % 56'sının büyük bir çoğunluğunun yurt içine, % 42'sinin her iki piyasaya, 1 firmanın ise tamamını yurtdışına sunduğunu ancak % 42 grubunda da yurtdışına ihraç olduğu da düşünülürse, işletmelerin yaklaşık % 45'lik dilimde kısmen de olsa yurtdışı pazarın faaliyette olduğu söylenebilir.

Şekil 11:

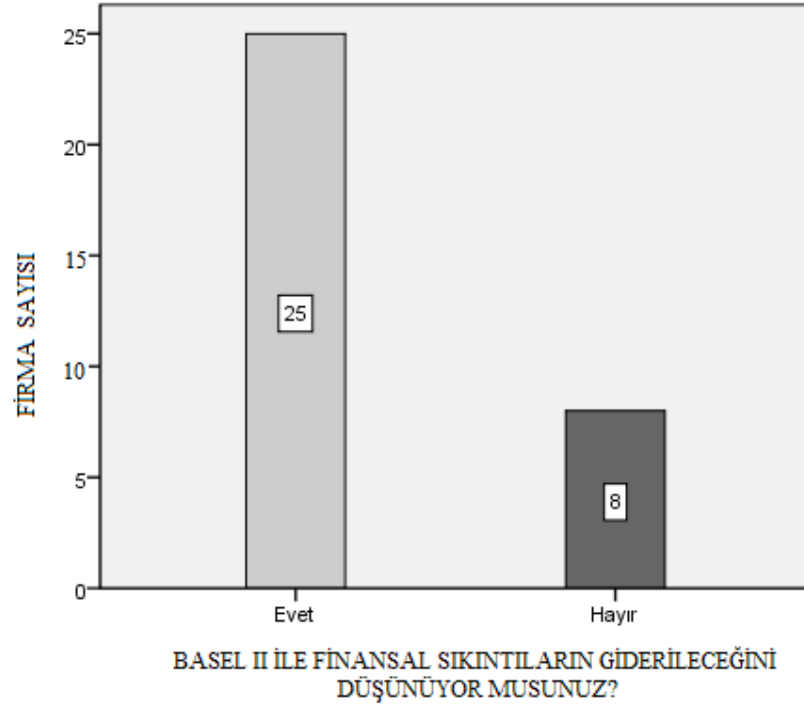
* Basel I ile ilgili olarak shf. 6,7,8,9,10,11,14,15'te yer alan Basel I ile ilgili gelişmeler doğrultusunda işletme sahiplerine sorular yöneltilmiş ve işletme sahiplerinin büyük çoğunluğunun % 82'sinin konu ile ilgili herhangi bir bilgilerinin olmadığı görülmüştür.

Şekil 12:

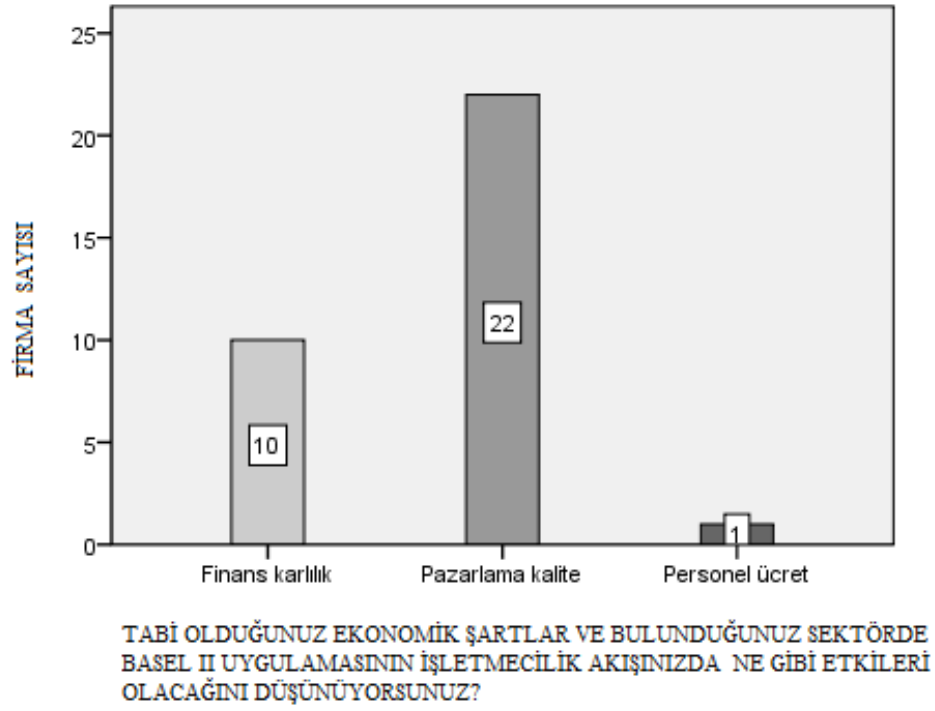
* Müteşebbislerin % 36'sının konuyu bildiklerini daha sonra sözlü olarak sorulan çalışmada, 12 işletmenin de Basel II. Çalışması ile danışmanlık hizmeti alımını planladıkları görülmüştür.

Şekil 13:

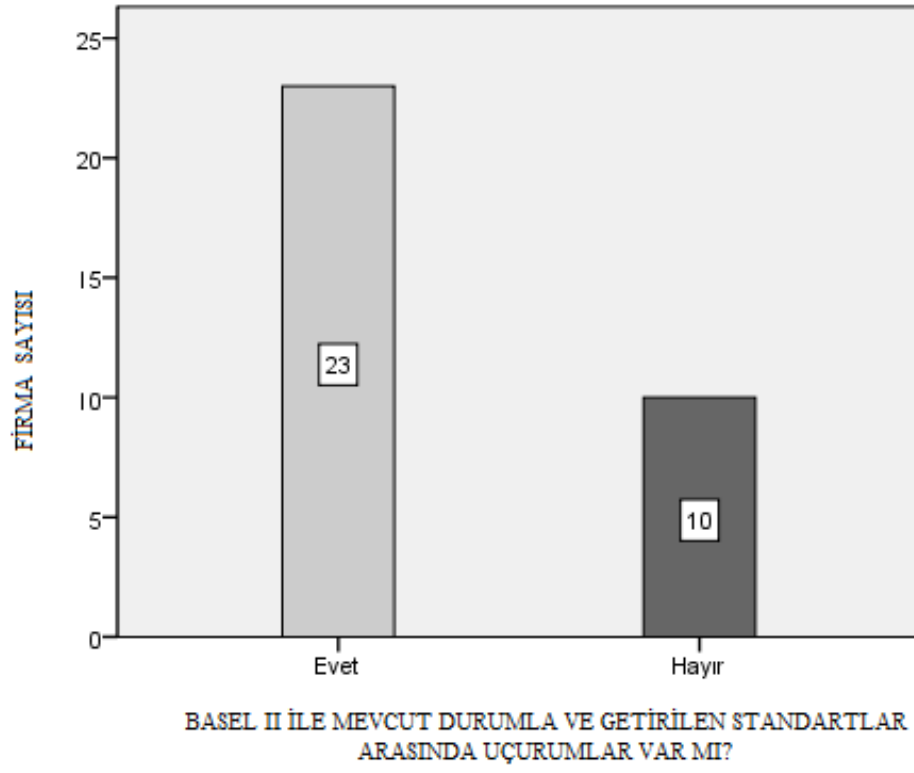
Örnekte % 76 oranında olumlu görülen sonuçta işletmelerin Basel II ile daha güvenli bir finansal kaynağın oluşabileceği kanaatinde olduklarını ayrıca sözlü olarak ilettikleri görülmektedir.

Şekil 14:

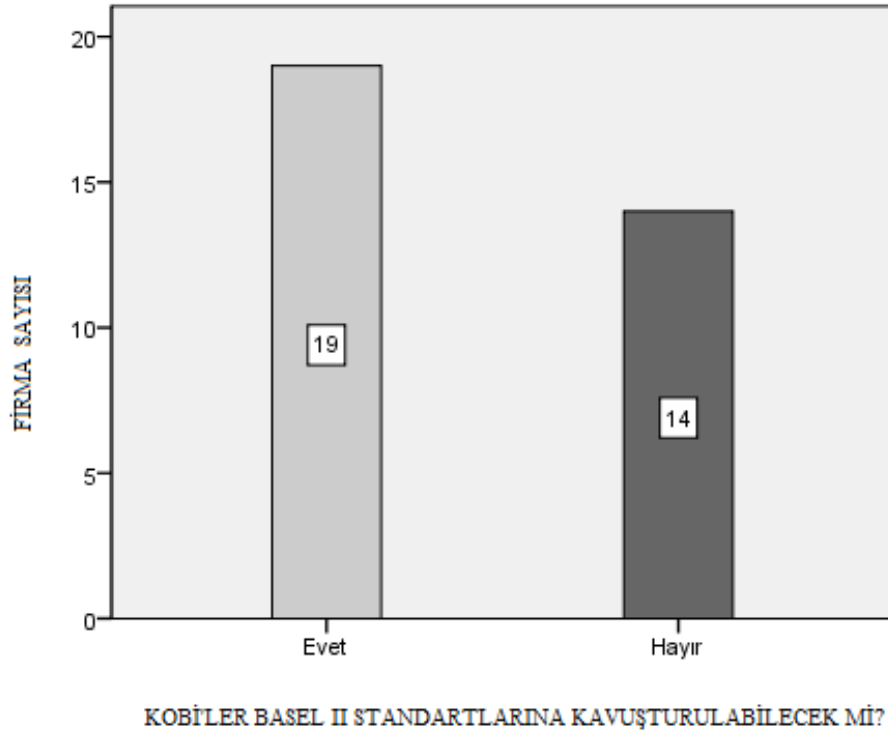
* Yapılan anket çalışmasında işletmelerin % 67'si daha düzenli planlı-programlı bir işletmecilik olacağı varsayımı ile bunun pazarlama ve kalite açısından daha olumlu sonuçları olabileceğini, % 30'u ile kaynak ve karlılık açısından, % 3'ü de istihdam ve ücretler açısından iyimser oldukları anlaşılmaktadır.

Şekil 15:

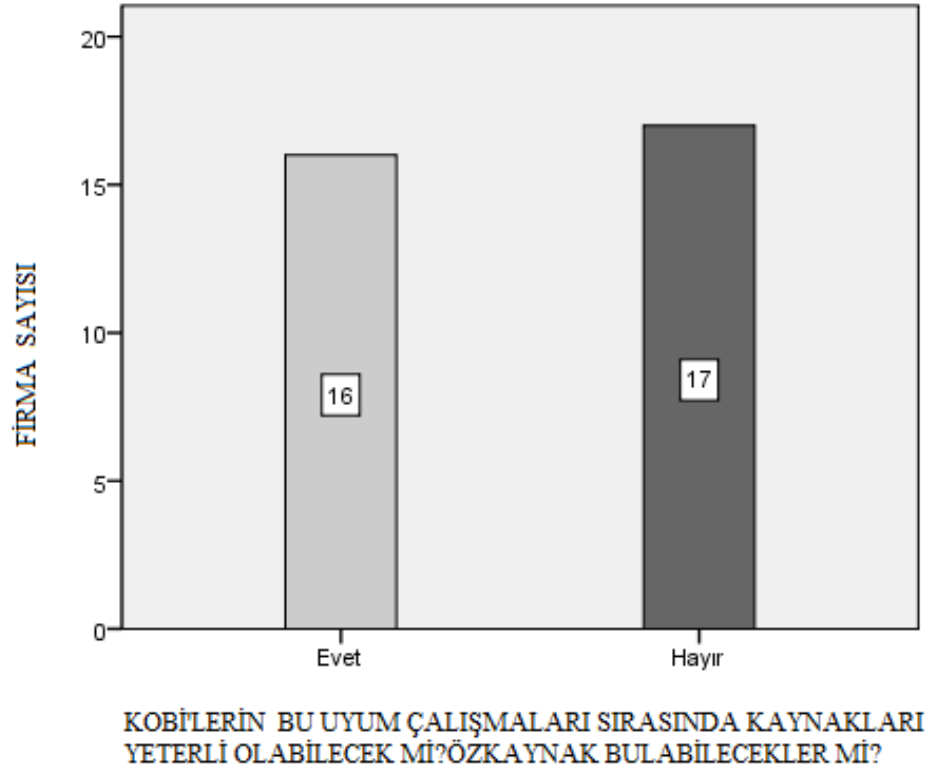
* Çalışmada mevcut durum ile getirilmesi tasarlanan Basel II uygulamalarından bahsedilmiş ve % 70'i oldukça ciddi farkların olduğunu belirtmişlerdir.

Şekil 16

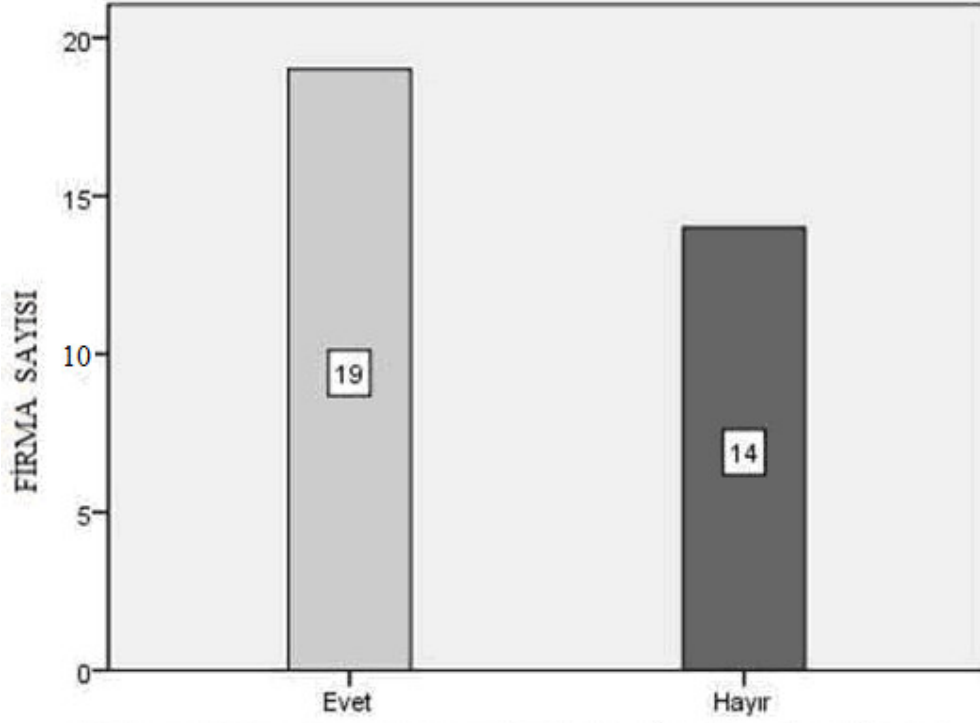
* Anketten; Basel II uygulamasında çalışmaların tamamlanıp faaliyete dönüştürülebilmesi noktasındaki görüşleri alınmaya çalışılmıştır. % 58'lik bir oranla buna inananların çoğunlukta olduğu görülmüştür.

Şekil 17:

* Özellikle Kobilere özkaynak ağırlıklı, bir sermaye yapısı söz konusu olduğu için (Bkz. Şekil:4) bu yeni program ile muhtemel sermaye ihtiyacı kobileri haliyle zorlayabilecek ve onları sermaye arayışına itebilecektir.

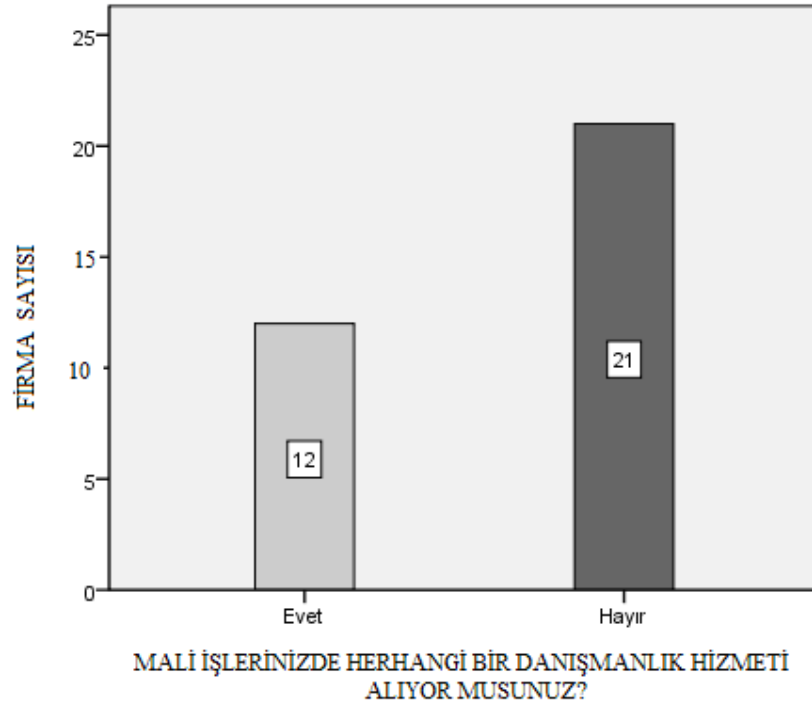
Şekil 18:

BASEL II UYGULAMASINA GEÇİŞLE BİRLİKTE KOBİLERİ YENİ FİNANSA L SORUNLAR BEKLEYECEK, BU NOKTADA HERHANGİ BİR FİNANSA L DESTEĞİN SÖZ KONUSU OLABİLECEĞİNİ DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ ?

* Basel II programında tezde görüleceği üzere destekten ziyade daha güçleştirici şartların söz konusu olacağı görülmektedir. Ancak şekilde % 58 sonucuna göre cevap veren işletmelerin bu konuda beklenti içinde oldukları görülmektedir. Bununla birlikte işletmelerin mali danışmanlık hizmeti almalarına rağmen konuya tam vakıf olmadıkları anlaşılmaktadır.

Şekil 19:

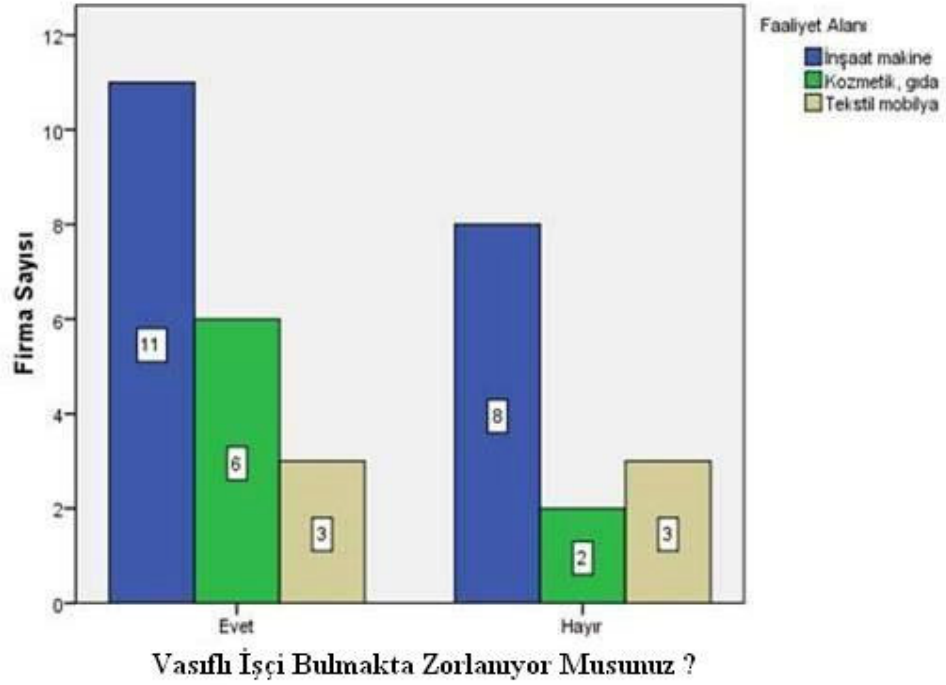

* İşletmelerin % 36'sının evet, % 64'ünün hayır dediğini mevcut araştırmada çoğunluğun danışmanlık hizmeti almadığını, bununla birlikte konu ile ilgili yeterli donanımına sahip olamadıkları sonucu grafiklerde görülmektedir.

Tablo 14: Soru 3-7 Karşılaştırması

			S. 3: Faaliyet alanı			
			İnşaat - makine	Kozmetik- gıda	Tekstil-mobilya	Toplam
S. 7: Vasfı işçi bulmakta zorlanıyor musunuz?	Evet	Sayı	11	6	3	20
		% Soru 7 ile	55.0%	30.0%	15.0%	100.0%
		% Soru 3 ile	57.9%	75.0%	50.0%	60.6%
		% Toplam	33.3%	18.2%	9.1%	60.6%
	Hayır	Sayı	8	2	3	13
		% Soru 7 ile	61.5%	15.4%	23.1%	100.0%
		% Soru 3 ile	42.1%	25.0%	50.0%	39.4%
		% Toplam	24.2%	6.1%	9.1%	39.4%
	Toplam	Sayı	19	8	6	33
		% Soru 7 ile	57.6%	24.2%	18.2%	100.0%
		% Soru 3 ile	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	57.6%	24.2%	18.2%	100.0%

Şekil 20:

- Faaliyet Alanına göre 19 firma inşaat-makine, 8 firma kozmetik-gıda, 6 firma tekstil-mobilya alanında çalıştığı görülmektedir. Bu firmalara işçi bulmakta zorlanıp zorlanmadıkları sorusu yöneltildiğinde; inşaat-makine alanındaki 19 firmadan, 11'i evet (% 57.9), 8'i hayır (% 42.1) cevabını, kozmetik-gıda alanında 8 firmadan, 6'sı evet (% 75), 2'si hayır (% 25) cevabını, tekstil-mobilya alanında 6 firmadan, 3'ü hayır (% 50) cevabını vermiştir. İşçi bulmakta zorlanıyor musunuz sorusuna ise 20 firma evet, 13 firma hayır demiştir. Evet diyen 20 firmanın, 11'i inşaat-makine (% 55), 6'sı kozmetik-gıda (% 30), 3'ü tekstil-mobilya (% 15) alanındadır. Hayır diyen 13 firmanın, 8'i inşaat-makine (% 61.5), 2'si kozmetik-gıda (% 15.4), 3'ü tekstil-mobilya (% 23.1) alanındadır.

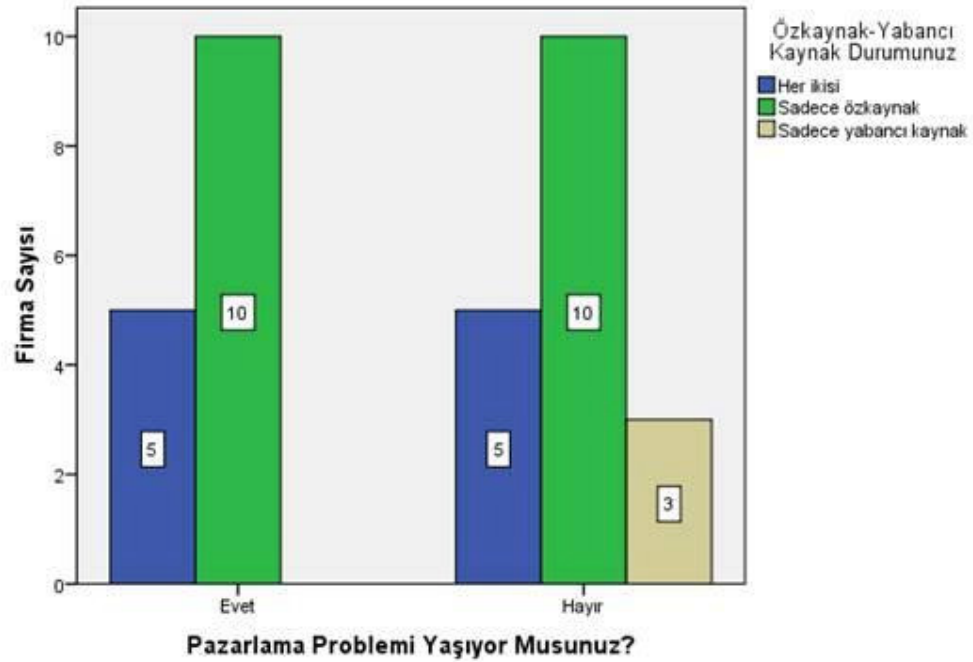
Sonuç olarak, Faaliyet alanlarına göre firmalardan, % 57.6'sı inşaat-makine, % 24.2'si kozmetik-gıda, % 18.2'si tekstil-mobilya alanında faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bu firmaların, % 60.6'sı işçi bulmakta zorlanıp, % 39.4'ü zorlanmamaktadır.

Tablo (14) ve Şekil (20)'de firmaların faaliyet alanlarına göre istihdam problemlerinin olup olmadığı araştırılmış ve inşaat-makine alanında faaliyet gösteren firmalardan % 33.3'ünde istihdam sorunlarının olduğu, % 24.2'sinde kozmetik ve gıda alanında, tekstil ve mobilya alanında ise faaliyet gösteren firmaların % 50'sinde istihdam sorunu olduğu, % 50'sinde olmadığı görülmekte olup genel olarak tüm alanlarda % 60.6 oranında istihdam sorunu ile karşı karşıya kaldıklarını, % 39.4 oranında da istihdam problemlerinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 15: Soru 5-8 Karşılaştırılması

			S. 5- Öz Kaynak – Yabancı Kaynak Durumunuz			
			Her ikisi	Sadece özkaynak	Sadece yabancı kaynak	Toplam
S. 8- Pazarlama Problemi yaşıyor musunuz?	Evet	Sayı	5	10	0	15
		% Soru 8 ile	33.3%	66.7%	.0%	100.0%
		% Soru 5 ile	50.0%	50.0%	.0%	45.5%
		% Toplam	15.2%	30.3%	.0%	45.5%
	Hayır	Sayı	5	10	3	18
		% Soru 8 ile	27.8%	55.6%	16.7%	100.0%
		% Soru 5 ile	50.0%	50.0%	100.0%	54.5%
		% Toplam	15.2%	30.3%	9.1%	54.5%
	Toplam	Sayı	10	20	3	33
		% Soru 8 ile	30.3%	60.6%	9.1%	100.0%
		% Soru 5 ile	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	30.3%	60.6%	9.1%	100.0%

Şekil21:

- Pazarlama problemi yaşıyor musunuz sorusuna 15 firma Evet, 18 firma Hayır cevabını vermiştir. Evet, cevabını veren 15 firmaya özkaynak-yabancı kaynak durumu sorulduğunda; 5 firma her ikisi (% 33.3), 10 firma sadece özkaynak (% 66.7) cevabını vermiştir. Hayır, cevabını veren 18 firmaya özkaynak-yabancı kaynak durumu sorulduğunda; 5 firma her ikisi (% 27.8), 10 firma sadece özkaynak (% 55.76), 3 firma sadece yabancı kaynaklara (% 16.7) sahip olduklarını belirtmişlerdir. Özkaynak-Yabancı Kaynak Durumuna göre, her ikisine sahip olan 10 firmadan, pazarlama problemi yaşıyor musunuz sorusuna 5'i evet, 5'i hayır cevabını vermiştir. Yine aynı şekilde sadece özkaynaklara sahip 20 firmadan, pazarlama problemi yaşıyor musunuz sorusuna 10'u evet, 10'u hayır cevabını vermiştir. Sadece yabancı kaynaklara sahip 3 firmadan, 3'ü de Hayır cevabı vermiştir.

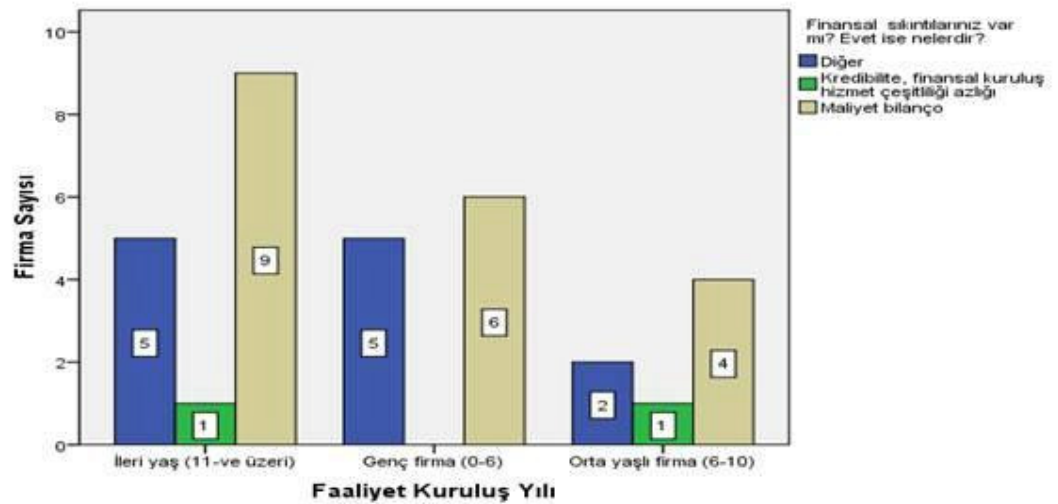
Sonuç olarak, Firmalardan “Pazarlama Problemi Yaşıyor musunuz” sorusuna; % 45,5 Evet, % 54.5 Hayır cevabı gelmiştir. Özkaynak-Yabancı Kaynak Durumu sorusuna; % 30.3 Her ikisi, % 60.6 sadece özkaynak, % 9.1 sadece yabancı kaynak cevabı verilmiştir.

Sermayenin yapısal dağılımı dikkate alındığında; pazarlama problemleri yaşayan işletmelerin; % 33.3'te her iki sermaye'nin (yabancı+öz) varlığının söz konusu olduğunu, ayrıca sadece özkaynak ağırlıklı çalışanların % 33.3'ünde evet, % 33.3'ünde hayır cevabı alınmıştır. Ancak pazarlama problemi yaşamayan grubun % 9.1'inde sadece yabancı kaynak ile çalışıldığı dikkate alındığında sermayelerinde yabancı kaynaklara ağırlık veren grupta pazarlama problemlerinde azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 16: Soru 9-2 Karşılaştırması

			S. 9: Finansal sıkıntılarınız var mı? Evet ise nelerdir?			
			Ortaklardan kaynaklanan sorunlar- Pazarlama- Alacaklarının dönüşümünde sorunlar	Kredibilite, Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı	Maliyet- Bilanço	Toplam
S. 2: Faaliyet Kuruluş Yılı	İleri yaş (11-ve üzeri)	Sayı	5	1	9	15
		% Soru 2 ile	33.3%	6.7%	60.0%	100.0%
		% Soru 9 ile	41.7%	50.0%	47.4%	45.5%
		% Toplam	15.2%	3.0%	27.3%	45.5%
	Genç firma (0-6)	Sayı	5	0	6	11
		% Soru 2 ile	45.5%	.0%	54.5%	100.0%
		% Soru 9 ile	41.7%	.0%	31.6%	33.3%
		% Toplam	15.2%	.0%	18.2%	33.3%
	Orta yaşlı firma (6-10)	Sayı	2	1	4	7
		% Soru 2 ile	28.6%	14.3%	57.1%	100.0%
		% Soru 9 ile	16.7%	50.0%	21.1%	21.2%
		% Toplam	6.1%	3.0%	12.1%	21.2%
	Toplam	Sayı	12	2	19	33
		% Soru 2 ile	36.4%	6.1%	57.6%	100.0%
		% Soru 9 ile	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	36.4%	6.1%	57.6%	100.0%

Şekil 21:

- “Finansal sıkıntılarınız var mı” sorusuna ileri yaş grubuna ait 15 firma, genç firma grubuna ait 11 firma, orta yaşlı firma grubuna ait 7 firma çeşitli sıkıntıları olduğunu belirtmiştir. İleri yaş grubuna ait 15 firmadan; 5 firma Diğer sıkıntıları, (% 33.3), 1 firma Kredibilite-Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığını (% 6.7), 9 firma Maliyet-Bilanço (% 60) olarak belirtmiştir. Genç firma grubuna ait 11 firmadan; 5 firma Diğer sıkıntıları (% 45.5), 6 firma Maliyet-Bilanço (% 54.5) olarak belirtmiştir. Orta yaşlı firma grubuna ait 7 firmadan; 2 firma Diğer sıkıntıları (% 28.6), 1 firma Kredibilite-Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı (% 14.3), 4 firma Maliyet-Bilanço (% 57.1) olarak belirtmiştir. Çeşitli faaliyet kuruluşlarına göre, “Finansal sıkıntılarınız var mı” sorusuna Diğer diyen 12 firma vardır. Bunlardan 5’i ileri yaş (% 41.7), 5’i genç firma (% 41.7), 2’si orta yaşlı firma (% 28.6) dır. Yine aynı şekilde çeşitli yaş gruplarına göre Kredibilite-Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı olarak cevap veren 2 firma vardır. Bunlardan 1’i ileri yaş grubundan, bir diğeri orta yaş grubundandır. Çeşitli yaş gruplarına göre Maliyet-Bilanço diyen 19 firmadan; 9’u ileri yaş grubundan (% 47.4), 6’sı genç firma (% 31.6), 4’ü orta yaşlı firma (% 21.1) grubundadır.

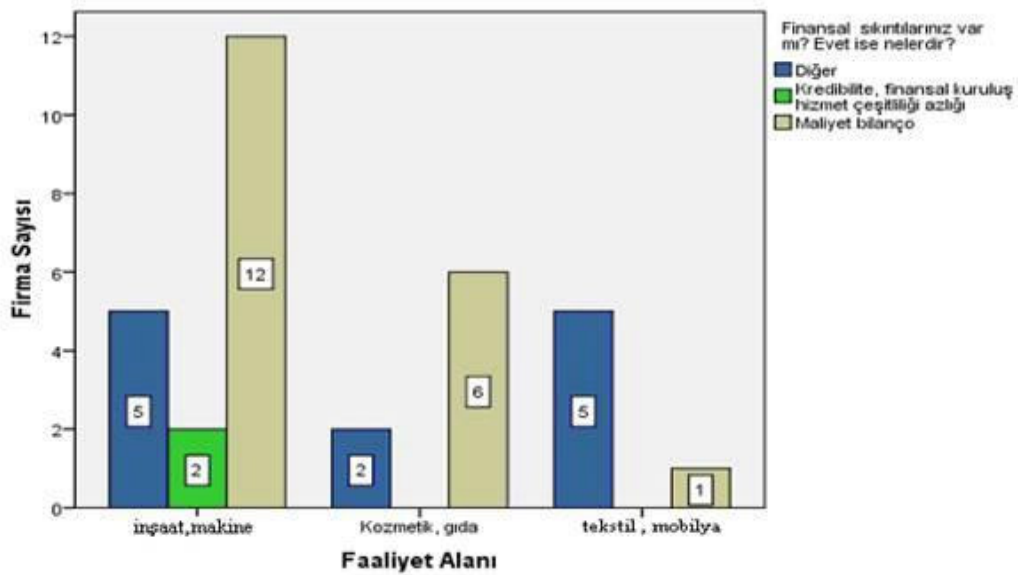
Sonuç olarak, Faaliyet kuruluş yılına göre, % 45.5 ileri yaş ve üzeri firma, % 33.3 genç firma, % 21.2 orta yaşlı firma belirlenmiştir. “Finansal sıkıntınız var mı” sorusuna, % 36.4’ü Diğer, % 6.1’i Kredibilite-Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı, % 57.6’sı Maliyet-Bilanço olarak cevap vermiştir.

Finansal sıkıntılara sahip işletmelerin % 45.4 ile ileri yaş grubunda, % 33.3 ile genç yaş grubunda ortaya çıktığı, söz konusu sıkıntıyı faaliyet-kuruluş yılı olarak yaşlı gruplar ile yeni kuşak grupların daha ziyade yaşadığı söylenebilir. 1. grupta teknolojik yenilenememe, pazar koşullarına ve finansal yapıda güçlü-planlı-programlı bir finansal yapının oluşturulamadığı; genç grupta ise sermaye yetersizlikleri ve yeni şirket olmanın piyasaya adapte olmakta karşılaştığı birtakım işletme sermayesi-likidite sıkıntılarının özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin müteşebbislerinde sermaye birikimi sıkıntısı söz konusu olabilmektedir. Bu çalışmalarda genç grupta bu tür bir sıkıntının söz konusu olmuş olabileceğini söyleyebiliriz.

Tablo 17: Soru 9-3 Karşılaştırması

			S. 9: Finansal sıkıntılarınız var mı? Evet ise nelerdir?			
			Ortaklardan kaynaklanan sorunlar- Pazarlama, alacaklarının dönüşümünde sorunlar	Kredibilite, Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı	Maliyet - Bilanço	Toplam
S. 3: Faaliyet Alanı	İnşaat makine	Sayı	5	2	12	19
		% Soru 3 ile	26.3%	10.5%	63.2%	100.0%
		% Soru 9 ile	41.7%	100.0%	63.2%	57.6%
		% Toplam	15.2%	6.1%	36.4%	57.6%
	Kozmetik, gıda	Sayı	2	0	6	8
		% Soru 3 ile	25.0%	.0%	75.0%	100.0%
		% Soru 9 ile	16.7%	.0%	31.6%	24.2%
		% Toplam	6.1%	.0%	18.2%	24.2%
	Tekstil mobilya	Sayı	5	0	1	6
		% Soru 3 ile	83.3%	.0%	16.7%	100.0%
		% Soru 9 ile	41.7%	.0%	5.3%	18.2%
		% Toplam	15.2%	.0%	3.0%	18.2%
	Toplam	Sayı	12	2	19	33
		% Soru 3 ile	36.4%	6.1%	57.6%	100.0%
		% Soru 9 ile	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	36.4%	6.1%	57.6%	100.0%

Şekil 22:

- Faaliyet alanlarına göre, 19 firma inşaat-makine, 8 firma kozmetik-gıda, 6 firma tekstil-mobilya alanında faaliyet göstermektedir. “Finansal sıkıntılarınız var mı” sorusuna; inşaat-makine alanından 13 firmadan 5’i Diğer (% 26.3), 2’si Kredibilite-Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığını (% 10.5), 12’si Maliyet-Bilanço (% 63.2) olarak belirtmiştir. Kozmetik-Gıda alanında 8 firmadan 2’si Diğer (% 25), 6’sı Maliyet-Bilanço (% 75) olarak belirtmiştir. Tekstil-Mobilya alanında 6 firmadan 5’i Diğer (% 83.3), 1’i Maliyet-Bilanço (% 16.7) olarak belirtmiştir. “Finansal sıkıntılarınız var mı” sorusuna çeşitli faaliyet alanlarına göre Diğer diyen 12 firma vardır. Bunlardan; 5’i inşaat-makine (% 41.7), 2’si kozmetik-gıda (% 16.7), 5’i tekstil-mobilya (% 15.2) alanındadır. Aynı soruya, çeşitli faaliyet alanlarına göre Kredibilite-Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı diyen 2 firma vardır. Bunların 2’side inşaat-makine alanında faaliyet göstermektedir. Yine aynı şekilde Maliyet-Bilanço cevabını veren 19 firma vardır. Bunlardan; 12’si inşaat-makine (% 63.2), 6’sı kozmetik-gıda (% 31.6), 1 tanesi tekstil-mobilya (% 5.3) alanındadır.

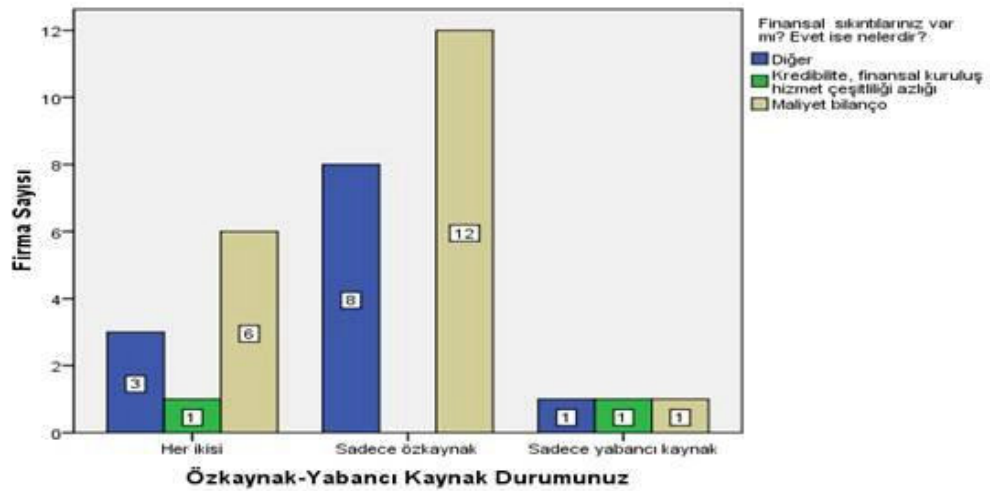
Sonuç olarak, Faaliyet alanlarına göre firmaların; % 57.6’sı inşaat-makine, % 24.2’si kozmetik-gıda, % 18.2’si tekstil-mobilya alanında faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bu alanlarda çalışan firmaların, % 36.4’ü Diğer sıkıntılardan, % 6.1’i Kredibilite- Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı, % 57.6’sı Maliyet-Bilanço olarak sıkıntılarını belirtmiştir.

İşletmelerin faaliyet alanlarına göre dağılımlarında finansal sorunlar yaşayan, finansal problemleri olanlara baktığımızda; 19 inşaat ve makine işletmelerinin % 57.6 oranında birinci sırada olduğunu, bunu kozmetik ve gıdanın % 24.2 ile takip ettiğini ve % 18.2 ile de tekstil ve mobilyanın takip ettiğini görüyoruz. Tablo ve şekilden de görüleceği üzere zorunlu tüketim malları üreten işletmelerde inşaat-makine-gıda gibi alanlarda yoğunlaştığını kozmetik-tekstil-mobilya gibi alanların daha az etkilendiklerini inşaat-makine-gıda alanlarında faaliyet gösteren işletmelerin finansal sıkıntılarının başında maliyetlerin geldiğini ve artan maliyetlerin bilançoları olumsuz etkilediğini söyleyebiliriz.

Tablo 18: Soru 9-5 Karşılaştırması

			S. 9: Finansal sıkıntılarınız var mı? Evet, ise nelerdir?			
			Ortaklardan kaynaklanan sorunlar-Pazarlama, alacaklarının dönüşümünde sorunlar	Kredibilite- Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı	Maliyet - Bilanço	Toplam
S. 5: Öz Kaynak – Yabancı Kaynak Durumunuz	Her ikisi	Sayı	3	1	6	10
		% Soru 5 ile	30.0%	10.0%	60.0%	100.0%
		% Soru 9 ile	25.0%	50.0%	31.6%	30.3%
		% Toplam	9.1%	3.0%	18.2%	30.3%
	Sadece özkaynak	Sayı	8	0	12	20
		% Soru 5 ile	40.0%	.0%	60.0%	100.0%
		% Soru 9 ile	66.7%	.0%	63.2%	60.6%
		% Toplam	24.2%	.0%	36.4%	60.6%
	Sadece yabancı kaynak	Sayı	1	1	1	3
		% Soru 5 ile	33.3%	33.3%	33.3%	100.0%
		% Soru 9 ile	8.3%	50.0%	5.3%	9.1%
		% Toplam	3.0%	3.0%	3.0%	9.1%
	Toplam	Sayı	12	2	19	33
		% Soru 5 ile	36.4%	6.1%	57.6%	100.0%
		% Soru 9 ile	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	36.4%	6.1%	57.6%	100.0%

Şekil 23:

- Özkaynak-Yabancı Kaynak durumuna göre, her ikisi diyen 10 firma, sadece özkaynak diyen 20 firma, sadece yabancı kaynak diyen 3 firma vardır. “Finansal sıkıntılarınız var mı” sorusuna; Her ikisi diyen 10 firmadan; 3’ü Diğer sıkıntılardan (% 30), 1’i Kredibilite-Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı (% 10), 6’sı Maliyet-Bilanço (% 60) olarak; Sadece Özkaynak diyen 20 firmadan; 8’i Diğer (% 40), 12’si Maliyet-Bilanço (% 60) olarak; Sadece yabancı kaynak diyen 3 firmadan; 1’i Diğer (% 33.3), 1’i Kredibilite-Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı (% 33.3), 1’i de Maliyet-Bilanço (% 33.3) olarak cevap vermiştir. Özkaynak-Yabancı kaynak olarak, her ikisine sahip tüm firmalardan, “finansal sıkıntılarınız var mı” sorusuna 12 firma Diğer, 2 firma Kredibilite-Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı, 19 firma Maliyet-Bilanço demiştir. Diğer diyen 12 firmadan, 3’ü her ikisine sahip (% 25), 8’i sadece özkaynak (% 66.7), 1’i de sadece yabancı kaynak (% 8.3) olarak görülmektedir. Kredibilite finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı diyen 2 firmadan, 1’inin her ikisine sahip, 1 diğerinin de sadece yabancı kaynağa sahip olduğu görülmektedir. Maliyet-Bilanço diyen 19 firmadan; 6’sı her ikisine sahip (% 31.6), 12’si sadece özkaynak (% 63.2), 1’i de sadece yabancı kaynağa (% 5.3) sahip olduğu görülmektedir.

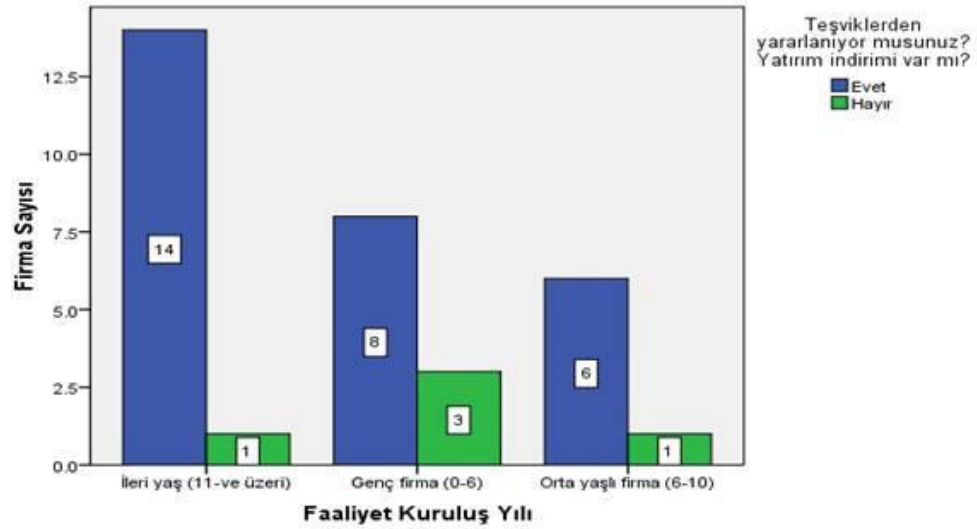
Sonuç olarak, Özkaynak-Yabancı Kaynak Durumuna göre firmaların % 30.3’ü her ikisine, % 60.6’sı sadece özkaynağa, % 9.1’i sadece yabancı kaynağa sahiptir. Bu grupta “finansal sıkıntılarınız var mı sorusuna”, firmaların % 36.4’ü Diğer, % 6.1’i Kredibilite-Finansal kuruluş hizmet çeşitliliği azlığı, % 57.6’sı Maliyet-Bilanço olarak cevap verdiği görülmektedir.

Finansal sıkıntıları olan işletmelerin sermaye yapıları dikkate alındığında; bünyesinde her iki sermaye türünde de bulunduran firmaların % 60 oranında maliyetlerden kaynaklanan finansal sorunlar yaşadıklarını, yine sadece özkaynak ağırlıklı çalışan firmalardan % 60 ında maliyetlerden kaynaklanan finansal sorunlar yaşadıklarını, yabancı kaynak ağırlıklı çalışan ve finansal sıkıntıları olan 3 firmadan 1’inin yine maliyetlerden kaynaklanan sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

Tablo 19: Soru 10-2 Karşılaştırması

			S. 10: Teşviklerden Yararlanıyor musunuz? Yatırım indirimi var mı?		
			Evet	Hayır	Toplam
S. 2: Faaliyet kuruluş yılı	İleri yaş (11-ve üzeri)	Toplam	14	1	15
		% Soru 2 ile	93.3%	6.7%	100.0%
		% Soru 10 ile	50.0%	20.0%	45.5%
		% Toplam	42.4%	3.0%	45.5%
	Genç firma (0-6)	Toplam	8	3	11
		% Soru 2 ile	72.7%	27.3%	100.0%
		% Soru 10 ile	28.6%	60.0%	33.3%
		% Toplam	24.2%	9.1%	33.3%
	Orta yaşlı firma (6-10)	Toplam	6	1	7
		% Soru 2 ile	85.7%	14.3%	100.0%
		% Soru 10 ile	21.4%	20.0%	21.2%
		% Toplam	18.2%	3.0%	21.2%
	Toplam	Toplam	28	5	33
		% Soru 2 ile	84.8%	15.2%	100.0%
		% Soru 10 ile	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	84.8%	15.2%	100.0%

Şekil 24:

- Faaliyet Kuruluş yılına göre yapılan ankette, 15 firmanın ileri yaş, 11 firmanın genç firma, 7 firmanın orta yaşlı firma olduğu görülmektedir. Teşviklerden yararlanıyor musunuz sorusuna; İleri yaş grubuna ait 15 firmadan, 14'ü evet (% 93.3), 1'i hayır (% 6.7) cevabını, genç firma grubuna ait 11 firmadan, 8'i evet (% 72.2), 3'ü hayır (% 27.3) cevabını, orta yaşlı firma grubuna ait 7 firmadan, 6'sı evet (% 85.7), 1'i hayır (% 14.3) cevabını vermiştir. Genel olarak Faaliyet Kuruluş yıllarına göre firmaları ele aldığımızda, teşviklerden yararlanıyor musunuz sorusuna, 28 firma evet, 5 firma hayır demiştir. Evet diyen firmalardan 14'ü ileri yaş (% 42.4), 8'i genç firma (% 28.6), 6'sı orta yaşlı firma (% 21.4)'dır. Hayır diyen firmalardan 1'i ileri yaş (% 20), 3'ü genç firma (% 60), 1'i orta yaşlı firma (% 20)'dir.

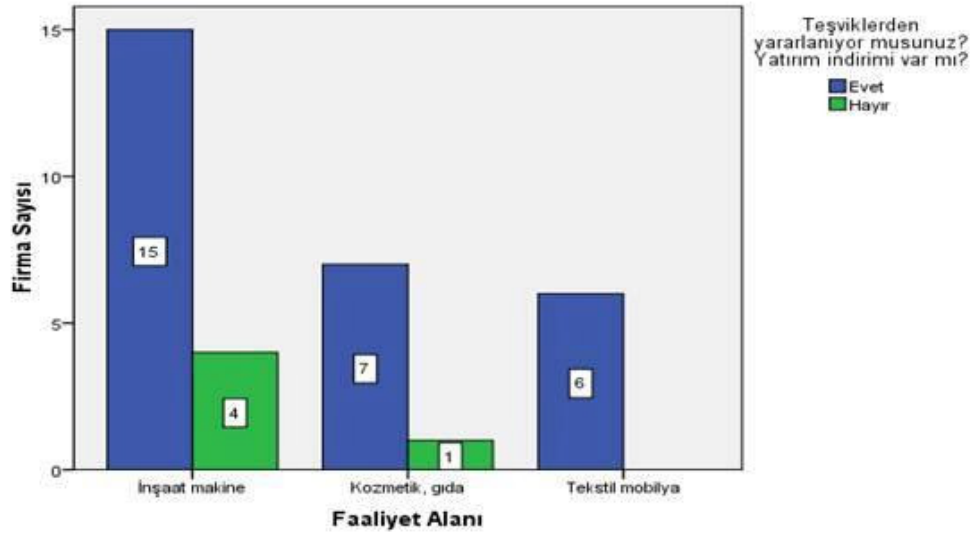
Sonuç olarak, Faaliyet Kuruluş Yılına göre, sınıflandırılan işletmelerin, % 45.5'i ileri yaş, % 33.3'ü genç firma, % 21.2'si orta yaşlı firmadır. Bunlardan % 84.8'i teşviklerden yararlanıp, % 15.2'si yararlanmamaktadır.

Ankete konu olan 33 firmadan teşviklerden, yatırım indirimlerinden yararlanan 14 firmanın 11 yaş ve üzeri işletmeden oluştuğu 11 işletmenin 0-6 yaş genç grubundan olup bunların 8'inin yararlandıklarını, orta yaş grubunda ise 6 işletmenin yararlandıklarını görmekteyiz. Şekilden anlaşıldığı gibi burada da diğer şekillerde yaklaşık olarak ortak bir nokta dikkat çekici sonuçlar vermektedir. Teşviklerden-indirimlerden yararlanan, finansal sıkıntıları olan, pazar problemleri yaşayan firmaların daha ziyade 11 yaş ve üzeri işletmeler ile 0-6 yaş genç grupta yer alan işletmeler olduğu görülmektedir. Burada konjonktürel bir dalgalanmanın, gelişmekte olan bir ekonomide gözlemlenebilecek sermaye piyasası, mali piyasa politikaları, verilerinin etken olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 20: Soru 10-3 Karşılaştırması

			S. 10: Teşviklerden Yararlanıyor musunuz? Yatırım indirimi var mı?		
			Evet	Hayır	Toplam
S. 3: Faaliyet Alanı	İnşaat - makine	Sayısı	15	4	19
		% Soru 3 ile	78.9%	21.1%	100.0%
		% Soru 10 ile	53.6%	80.0%	57.6%
		% Toplam	45.5%	12.1%	57.6%
	Kozmetik - gıda	Sayısı	7	1	8
		% Soru 3 ile	87.5%	12.5%	100.0%
		% Soru 10 ile	25.0%	20.0%	24.2%
		% Toplam	21.2%	3.0%	24.2%
	Tekstil - mobilya	Sayısı	6	0	6
		% Soru 3 ile	100.0%	.0%	100.0%
		% Soru 10 ile	21.4%	.0%	18.2%
		% Toplam	18.2%	.0%	18.2%
	Toplam	Sayısı	28	5	33
		% Soru 3 ile	84.8%	15.2%	100.0%
		% Soru 10 ile	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	84.8%	15.2%	100.0%

Şekil 25:

- Faaliyet alanlarına göre, 19 firma inşaat-makine alanında, 8 firma kozmetik-gıda alanında, 6 firma tekstil-mobilya alanında faaliyet göstermektedir. “Teşviklerden yararlanıyor musunuz” sorusuna; İnşaat-makine alanında 19 firmadan, 15’i evet (% 78.9), 4’ü hayır (% 21.2), Kozmetik-gıda alanında 8 firmadan, 7’si evet (%87.5), 1’i hayır (%12.5), Tekstil-mobilya alanında 6 firmadan, 6’sı da evet (%100) demiştir. Tüm Faaliyet Alanlarını kapsayarak, “Teşviklerden yararlanıyor musunuz” sorusuna 28 firma evet, 5 firma hayır cevabını vermiştir. Bu firmalardan evet diyenlerin; 15’i İnşaat-makine (% 45.5), 7’si Kozmetik-gıda (% 25), 6’sı Tekstil-mobilya (% 21.4) alanında; Hayır diyenlerin 4’ü İnşaat-makine (% 80), 1’i Kozmetik-gıda (% 20) alanında faaliyet göstermektedir.

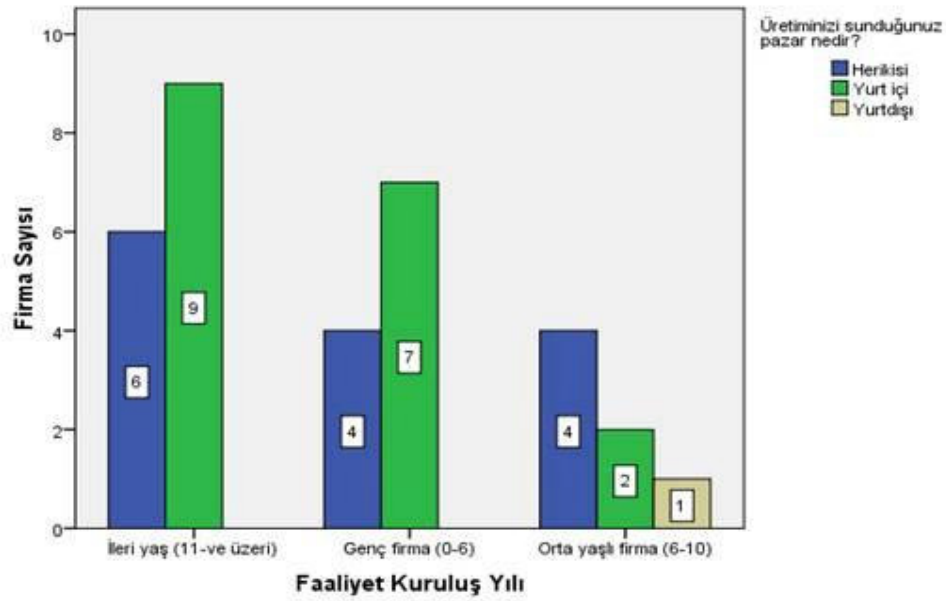
Sonuç olarak, Faaliyet Alanlarına göre firmaların % 57.6’sı İnşaat-makine, % 24.2 Kozmetik-gıda, % 18.2’si Tekstil-mobilyadır. Bu alanlarda çalışan işletmelerin % 84.8’i teşviklerden yararlanmakta, % 15.2’si yararlanmamaktadır.

Faaliyet alanlarına göre teşviklerden, yatırım indirimlerinden yararlanma durumuna bakıldığında İnşaat ve makine alanında faaliyet gösteren firmaların (% 78.9 oranında) yaralandıkları ve bunu % 21.4 ile tekstil ve mobilyanın izlediği görülmektedir. Tekstil ve makinedeki bu düşük oranın dünyada bu faaliyet alanındaki rekabet koşullarının çok sert oluşundan kaynaklandığını, İnşaat ve makine faaliyet alanlarında ise mevcut ekonominin rekabet edilebilir pozisyonda oluşu, çok bir yüksek düzeylerde oluşu ile desteklenmesinden kaynaklanmış olabilir.

Tablo 21: Soru 11-2 Karşılaştırması

			S. 11: Üretimini sunduğunuz pazar nedir?			
			Her ikisi	Yurt içi	Yurtdışı	Toplam
S. 2: Faaliyet kuruluş yılı	İleri yaş (11-ve üzeri)	Sayı	6	9	0	15
		% Soru 2 ile	40.0%	60.0%	.0%	100.0%
		% Soru 11 ile	42.9%	50.0%	.0%	45.5%
		% Toplam	18.2%	27.3%	.0%	45.5%
	Genç firma (0-6)	Sayı	4	7	0	11
		% Soru 2 ile	36.4%	63.6%	.0%	100.0%
		% Soru 11 ile	28.6%	38.9%	.0%	33.3%
		% Toplam	12.1%	21.2%	.0%	33.3%
	Orta yaşlı firma (6-10)	Sayı	4	2	1	7
		% Soru 2 ile	57.1%	28.6%	14.3%	100.0%
		% Soru 11 ile	28.6%	11.1%	100.0%	21.2%
		% Toplam	12.1%	6.1%	3.0%	21.2%
	Toplam	Sayı	14	18	1	33
		% Soru 2 ile	42.4%	54.5%	3.0%	100.0%
		% Soru 11 ile	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	42.4%	54.5%	3.0%	100.0%

Şekil 26:

- Faaliyet Kuruluş Yıllarına göre firmalardan; 15'i ileri yaş firma, 11'i genç firma, 7'si orta yaşlı firma olduğu görülmektedir. “Üretimlerini sundukları Pazar” sorusu yöneltilen işletmelerden; İleri yaş grubuna ait olan 15 firmadan, 9'u yurt içi (% 60), 6'sı her ikisi (% 40); Genç firma grubuna ait 11 firmadan, 7'si yurtiçi (% 63.6), 4'ü her ikisi (% 36.4); Orta yaşlı firma grubuna ait 7 firmadan, 2'si yurtiçi (% 28.6), 1'i yurtdışı (% 14.3), 4'ü her ikisi (% 57.1) olarak cevap vermiştir. Genel olarak faaliyet kuruluşlarına göre firmalara, “Üretiminizi sunduğunuz pazar nedir” sorusuna 18 firma yurtiçi, 1 firma yurtdışı, 14 firma her ikisi cevabını vermiştir. Yurtiçi diyen 18 firmadan, 9'u ileri yaş (% 50), 7'si genç firma (% 38.9), 2'si orta yaşlı (% 11.1); Yurtdışı diyen 1 firma orta yaşlı; Her ikisi diyen 14 firmadan, 6'sı ileri yaş (% 42.9), 4'ü genç firma (% 28.6), 4'ü orta yaşlı firma (% 28.6)'dır.

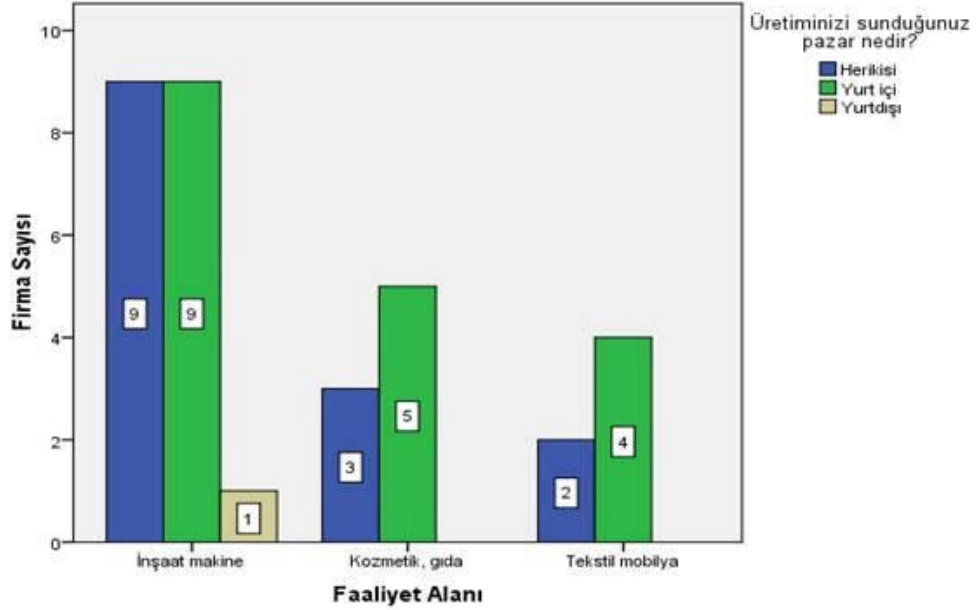
Sonuç olarak, Ankette Faaliyet Kuruluş Yıllarına göre dağılım gösteren firmaların, % 45.5'i ileri yaş, % 33.3'ü genç firma, % 21.2'si orta yaşlı firmadır. Bu firmaların % 54.5'i yurtiçi, % 3'ü yurtdışı, % 42.4'ü her ikisi olarak üretimlerini sunduğu görülmektedir.

Firmaların üretimlerini sundukları pazarlar ve bu pazarların oluşumunda faaliyet yaşları ile ilişkisi araştırılmış ve % 45.4 ile 11 yaş ve üzeri firmaların (ileri yaş), % 27.2 ile yurtdışı ve % 18.1 ile yurtiçi pazara hitap ettikleri, genç firmalarında önemli bir çoğunluğunun % 21.2 yurtdışı pazara hitap ettikleri yine bu grafik, tablo sonuçlarından da görüleceği üzere ileri yaş grubu ve gruba dahil firmaların uygulamalara ilgileri ve piyasalara entegreleri noktasında orta yaş gruba nazaran daha duyarlı oldukları söylenebilir.

Tablo 22:Soru 11-3 Karşılaştırması,

			S. 11: Üretimini sunduğunuz pazar nedir?			
			Her ikisi	Yurt içi	Yurtdışı	Toplam
S. 3: Faaliyet alanı	İnşaat - makine	Sayı	9	9	1	19
		% Sayı 3 ile	47.4%	47.4%	5.3%	100.0%
		% Sayı 11 ile	64.3%	50.0%	100.0%	57.6%
		% Toplam	27.3%	27.3%	3.0%	57.6%
	Kozmetik - gıda	Sayı	3	5	0	8
		% Sayı 3 ile	37.5%	62.5%	.0%	100.0%
		% Sayı 11 ile	21.4%	27.8%	.0%	24.2%
		% Toplam	9.1%	15.2%	.0%	24.2%
	Tekstil - mobilya	Sayı	2	4	0	6
		% Sayı 3 ile	33.3%	66.7%	.0%	100.0%
		% Sayı 11 ile	14.3%	22.2%	.0%	18.2%
		% Toplam	6.1%	12.1%	.0%	18.2%
	Toplam	Sayı	14	18	1	33
		% Sayı 3 ile	42.4%	54.5%	3.0%	100.0%
		% Sayı 11 ile	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	42.4%	54.5%	3.0%	100.0%

Şekil 27:

- Faaliyet Alanlarına göre, 19 firma İnşaat-makine, 8 firma Kozmetik-gıda, 6 firma Tekstil-mobilya alanında faaliyet gösterdiği görülmektedir. Faaliyet alanlarına göre “Üretimlerini sundukları Pazar” sorusuna; İnşaat-makine alanında 19 firmadan; 9’u her ikisi (% 47.4), 9’u yurtiçi (% 47.4), 1’i yurtdışı (% 5.3) olarak; Kozmetik-gıda alanında 8 firmadan; 3’ü her ikisi (% 37.5), 5’i yurtiçi (% 62.5) olarak; Tekstil-mobilya alanında 6 firmadan; 2’si her ikisi (% 33.3), 4’ü yurtiçi (% 66.7) olarak cevap vermiştir. Tüm faaliyet alanlarını kapsayarak yöneltilen bu soruda, 33 firmadan 14’ü her ikisi, 18’i yurtiçi, 1’i yurtdışı cevabını vermiştir. Her ikisi diyen 14 firmadan; 9’u İnşaat-makine (% 64.3), 3’ü Kozmetik-gıda (% 21.4), 2’si Tekstil-mobilya (% 14.3) alanında, Yurtiçi diyen 18 firmadan; 9’u İnşaat-makine (% 50), 5’i Kozmetik-gıda (% 27.8), 4’ü Tekstil-mobilya (% 22.2) alanında, Yurtdışı diyen 1 firma, inşaat-makine alanında faaliyet göstermekte olduğu görülmektedir.

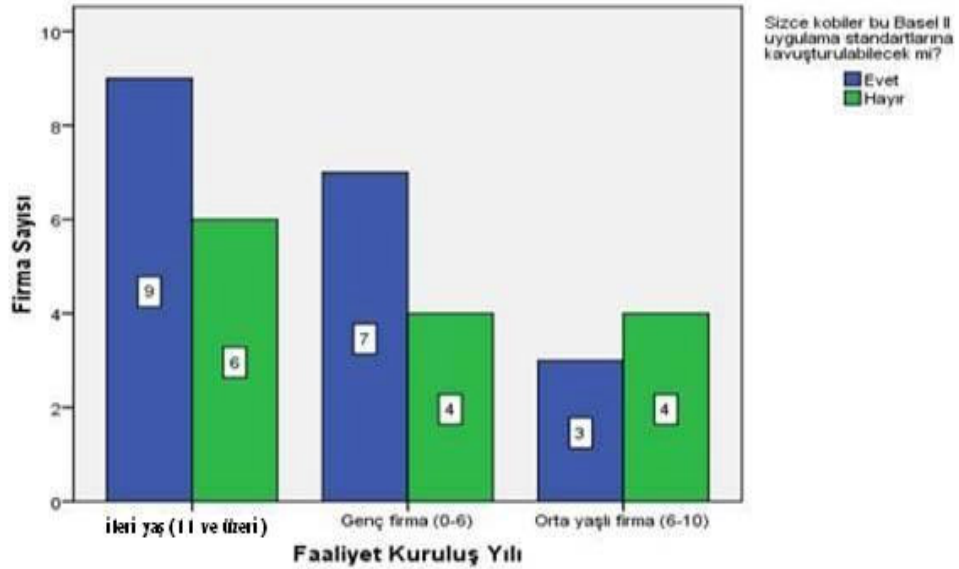
Sonuç olarak, Faaliyet Alanlarına göre firmaların; %57.6’sı İnşaat-makine, % 24.2’si Kozmetik-gıda, % 18.2’si Tekstil-mobilya alanındadır. Bu firmaların % 42.4’ü her ikisi, % 54.5’i yurtiçi, % 3’ü yurtdışı olarak üretimlerini sunmaktadır.

Tablo (22) ve Şekil (28)’den de görüleceği üzere İnşaat-makine alanında faaliyetlerini sürdüren firmaların % 54.5’den, % 27.2’si yurtiçi, %27.2’si de her iki pazara hitap ettikleri ayrıca diğer faaliyet alanlarında da yurtiçi pazar payının daha ağırlıklı olduğu özellikle Kozmetik-gıda alanında görülmekte, tekstil-mobilya da ise yurtdışı pazar paylarının olmadığı bunu ise bölgede faaliyetlerini sürdüren firmaların yurtdışı pazarlarla rekabet edebilir bir seviyeyi yakalayamayışları olarak açıklayabiliriz.

Tablo 23: Soru 17-2 Karşılaştırılması

			S. 17: Sizce Kobiler bu Basel II uygulama standartlarına kavuşturabilecek mi?		
			Evet	Hayır	Toplam
S. 2: Faaliyet Kuruluş Yılı	İleri yaş (11-ve üzeri)	Sayı	9	6	15
		% Soru 2 ile	60.0%	40.0%	100.0%
		% Soru 17 ile	47.4%	42.9%	45.5%
		% Toplam	27.3%	18.2%	45.5%
	Genç firma (0-6)	Sayı	7	4	11
		% Soru 2 ile	63.6%	36.4%	100.0%
		% Soru 17 ile	36.8%	28.6%	33.3%
		% Toplam	21.2%	12.1%	33.3%
	Orta yaşlı firma (6-10)	Sayı	3	4	7
		% Soru 2 ile	42.9%	57.1%	100.0%
		% Soru 17 ile	15.8%	28.6%	21.2%
		% Toplam	9.1%	12.1%	21.2%
	Toplam	Sayı	19	14	33
		% Soru 2 ile	57.6%	42.4%	100.0%
		% Soru 17 ile	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	57.6%	42.4%	100.0%

Şekil 28:

- Faaliyet Kuruluş Yıllarına göre, ileri yaş grubunda 15 firma, genç firma grubunda 11 firma, orta yaşlı firma grubunda 7 firma vardır. Bu firmaların “Sizce kobiler bu Basel II uygulama ve standartlarına kavuşturulabilecek mi” sorusuna; İleri yaş grubuna ait 15 firmadan, 9’u evet (% 60), 6 firma hayır (% 40) cevabını; Genç firma grubunda 11 firmadan, 7’si evet (% 63.6), 4’ü hayır (% 36.4) cevabını; Orta yaşlı firma grubunda 7 firmadan, 3’ü evet (% 42.9), 4’ü hayır (% 57.1) cevabını vermiştir. Tüm Faaliyet Kuruluş Yıllarını kapsayarak yöneltilen soruda; 19 firma evet, 14 firma hayır cevabını vermiştir. Evet cevabını veren 19 firmadan; 9’u ileri yaş (% 47.4), 7’si genç firma (% 36.8), 3’ü orta yaşlı (% 15.8) firma, Hayır cevabını veren 14 firmadan; 6’sı ileri yaş (% 42.9), 4’ü genç firma (% 28.6), 4’ü orta yaşlı (% 28.6) firmadır.

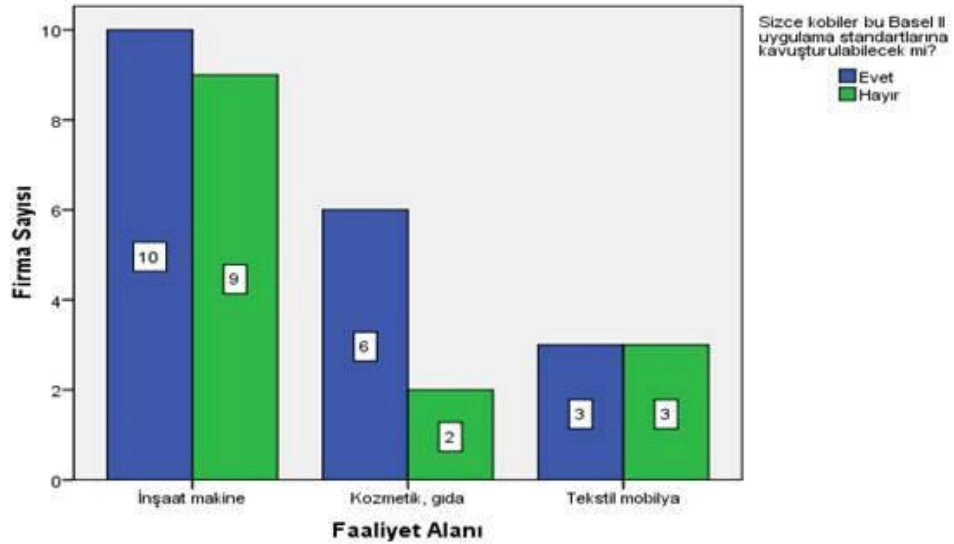
Sonuç olarak, Faaliyet Kuruluş Yıllarına göre dağılımda firmaların, % 45.5’i ileri yaş, % 33.3’ü genç firma, % 21.2’si orta yaşlı firmadır. Bu firmaların, % 57.6’sı Kobilerin Basel II uygulama ve standartlarına kavuşturulabileceği hususuna olumlu olup, % 42.4’ü olumsuzdur.

Bu tablo ve şekilde; firmaların Basel II standartları ile uygulamanın gerçekleştirilebileceğine olan yaklaşımları, görüşleri test edilmiştir. Sonuç olarak firmalardan % 57.6 ‘sının olumlu, % 42.4’ünün olumsuz yaklaşımları gözlemlenmiştir. Bunu genç firmalar izlemiş, orta yaşlı firmaların ise konuya daha az duyarlı oldukları gözlemlenmiştir.

Tablo 24: Soru 17-3 Karşılaştırması

			S. 19: Sizce Kobiler bu Basel II uygulama standartlarına kavuşturabilecek mi?		
			Evet	Hayır	Toplam
S. 3: Faaliyet Alanı	İnşaat - makine	Sayı	10	9	19
		% Soru 3 ile	52.6%	47.4%	100.0%
		% Soru 17 ile	52.6%	64.3%	57.6%
		% Toplam	30.3%	27.3%	57.6%
	Kozmetik - gıda	Sayı	6	2	8
		% Soru 3 ile	75.0%	25.0%	100.0%
		% Soru 17 ile	31.6%	14.3%	24.2%
		% Toplam	18.2%	6.1%	24.2%
	Tekstil - mobilya	Sayı	3	3	6
		% Soru 3 ile	50.0%	50.0%	100.0%
		% Soru 17 ile	15.8%	21.4%	18.2%
		% Toplam	9.1%	9.1%	18.2%
	Toplam	Sayı	19	14	33
		% Soru 3 ile	57.6%	42.4%	100.0%
		% Soru 17 ile	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	57.6%	42.4%	100.0%

Şekil 29:

- Faaliyet Alanlarına göre, 19 firma İnşaat-makine, 8 firma Kozmetik-gıda, 6 firma Tekstil-mobilya alanında faaliyet göstermektedir. Faaliyet Alanlarına göre, “Kobiler Basel II standartlarına kavuşturulabilecek mi” sorusuna, İnşaat-makine alanında 19 firmadan; 10’u evet (% 52.6), 9’u hayır (% 47.4) cevabını, Kozmetik-gıda alanında 8 firmadan; 6’sı evet (% 75), 2Si hayır (% 25) cevabını, Tekstil-mobilya alanında 6 firmadan; 3’ü evet (%50), 3’ü hayır (% 50) cevabını vermiştir. Tüm faaliyet alanlarında çalışan KOBİ’lere, bu soru yöneltildiğinde 19 firma evet, 14 firma hayır cevabını vermiştir. Evet cevabı veren 19 firmadan; 10’u İnşaat-makine (% 52.6), 6’sı Kozmetik-gıda (% 31.6), 3’ü Tekstil-mobilya (% 15.8) alanında, Hayır cevabı veren 14 firmadan, 9’u İnşaat-makine (% 64.3), 2’si Kozmetik-gıda (% 31.6), 3’ü Tekstil-mobilya (% 21.4) alanındadır.

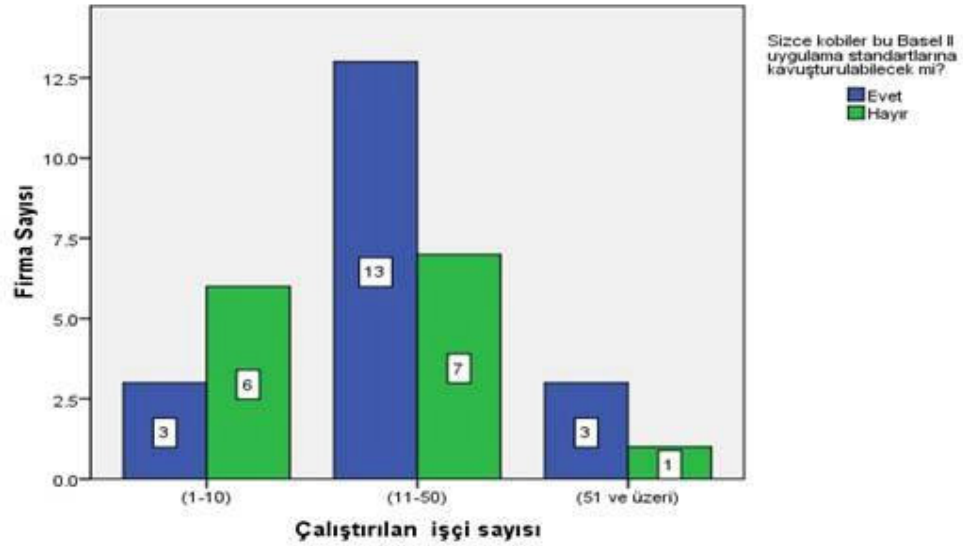
Sonuç olarak, Faaliyet Alanlarına göre firmaların, % 57.6’sı İnşaat-makine, % 24.2’si Kozmetik-gıda, % 18.2’si Tekstil-mobilya alanında faaliyet gösterdiği görülmektedir. Faaliyet alanlarına göre yöneltilen bu soruda firmaların % 57.6’sı evet, % 42.4’ü hayır cevabı vermiştir.

Basel II standartlarına olumlu cevap veren firmaların inşaat-kozmetik-tekstil alanlarında faaliyette bulunan işletmeler olduğu, bunlardan % 30.3 ile inşaat alanında faaliyet gösteren firmaların uygulama standartlarına kavuşturulabileceğini belirtmektedirler.

Tablo 25: Soru 17-4 Karşılaştırması

			S. 17: Sizce Kobiler bu Basel II uygulama standartlarına kavuşturabilecek mi?		
			Evet	Hayır	Toplam
S. 4: Çalıştırılan İşçi Sayısı	(1-10)	Sayı	3	6	9
		% Soru 4 ile	33.3%	66.7%	100.0%
		% Soru 17 ile	15.8%	42.9%	27.3%
		% Toplam	9.1%	18.2%	27.3%
	(11-50)	Sayı	13	7	20
		% Soru 4 ile	65.0%	35.0%	100.0%
		% Soru 17 ile	68.4%	50.0%	60.6%
		% Toplam	39.4%	21.2%	60.6%
	(51 ve üzeri)	Sayı	3	1	4
		% Soru 4 ile	75.0%	25.0%	100.0%
		% Soru 17 ile	15.8%	7.1%	12.1%
		% Toplam	9.1%	3.0%	12.1%
	Toplam	Sayı	19	14	33
		% Soru 4 ile	57.6%	42.4%	100.0%
		% Soru 17 ile	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	57.6%	42.4%	100.0%

Şekil 30:

- Yapılan Ankette çalıştırılan işçi sayısına göre, (1-10) arasında işçi çalıştıran 9 firma, (11-50) arasında işçi çalıştıran 20 firma, (51 ve üzeri) işçi çalıştıran 4 firma olduğu görülmektedir. Bu firmalar Basel II uygulama standartlarına kavuşması durumu sorulduğunda, (1-10) arasında işçi çalıştıran 9 firmadan; 3'ü evet (% 33.3), 6'sı hayır (% 66.7), (11-50) arasında işçi çalıştıran 20 firmadan; 13'ü evet (% 65), 7'si hayır (% 35), (51 ve üzeri) işçi çalıştıran 4 firmadan; 3'ü evet (% 75), 1'i hayır (% 25) cevabını vermiştir. Çalıştırılan işçi sayısı genel olarak ele alınıp, bu soru yöneltildiğinde 19 firma evet, 14 firma hayır cevabı vermiştir. Evet diyen 19 firmadan; 3'ü (1-10) arasında işçi çalıştıran (% 15.8), 13'ü (11-50) arasında işçi çalıştıran (% 68.4), 3'ü (51 ve üzeri) işçi çalıştıran (% 9.1), Hayır diyen 14 firmadan; 6'sı (1-10) arasında işçi çalıştıran (% 42.9), 7'si (11-50) arasında işçi çalıştıran (% 50), 1'i (51 ve üzeri) arasında işçi çalıştırılan (% 7.1) firma grubundadır.

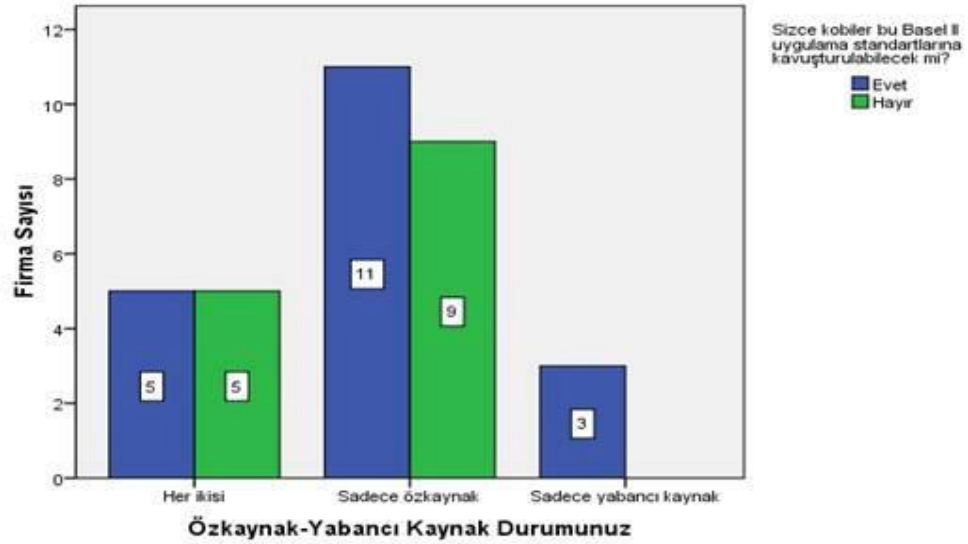
Sonuç olarak, Çalıştırılan işçi sayısına göre yapılan ankette firmaların, % 27.3'ü (1-10) arasında işçi çalıştıran, % 60.6'sı (11-50) arasında işçi çalıştıran, % 12.1'i (51 ve üzeri) işçi çalıştıran firma olduğu görülmektedir. Bu sınıflandırmada yöneltilen soruda firmaların % 57.6'sı evet, % 42.4'ü hayır cevabını vermiştir.

- Tablo (25) da ve Şekil (31) de görüldüğü üzere (11-50) ve (51 ve üzeri) işçi çalıştıran firmaların uygulamanın gerçekleşebileceği noktasında iyimser oldukları, (1-10) arasında işçi çalıştıran diğer firmaların çoğunluğunun olumsuz düşündükleri gözlemlenmiştir. Toplamda da bu oran % 57.5 ile test edilmiştir. Buradan da uygulamanın içeriği, detayları ve Basel II ile ilgili standartlara ilgi duyan, hazırlık yapanların çoğunlukta ve daha ziyade mevcut yığın içinde büyük işletmeler oldukları söylenebilir.

Tablo 26: Soru 17-5 Karşılaştırılması

			S. 17: Sizce Kobiler bu Basel II uygulama standartlarına kavuşturabilecek mi?		
			Evet	Hayır	Toplam
S. 5: Öz Kaynak- Yabancı Kaynak Durumunuz	Her ikisi	Sayı	5	5	10
		% Soru 5 ile	50.0%	50.0%	100.0%
		% Soru 17 ile	26.3%	35.7%	30.3%
		% Toplam	15.2%	15.2%	30.3%
	Sadece özkaynak	Sayı	11	9	20
		% Soru 5 ile	55.0%	45.0%	100.0%
		% Soru 17 ile	57.9%	64.3%	60.6%
		% Toplam	33.3%	27.3%	60.6%
	Sadece yabancı kaynak	Sayı	3	0	3
		% Soru 5 ile	100.0%	.0%	100.0%
		% Soru 17 ile	15.8%	.0%	9.1%
		% Toplam	9.1%	.0%	9.1%
	Toplam	Sayı	19	14	33
		% Soru 5 ile	57.6%	42.4%	100.0%
		% Soru 17 ile	100.0%	100.0%	100.0%
		% Toplam	57.6%	42.4%	100.0%

Şekil 31:

- Özkaynak-Yabancı kaynak durumuna göre, her ikisine sahip 10 firma, sadece özkaynaklara sahip 20 firma, sadece yabancı kaynaklara sahip 3 firma olduğu görülmektedir. “Basel II ile Kobiler uygulama standartlarına kavuşturulabilecek mi” sorusuna; Her ikisine sahip 10 firmadan; 5’i evet (% 50), 5’i hayır (% 50) cevabını, Sadece özkaynaklara sahip 20 firmadan; 11’i evet (% 55), 9’u ise hayır (% 45) cevabını, Sadece yabancı kaynaklara sahip 3 firmadan; 3’ü evet (% 100) cevabını vermiştir. Özkaynak-Yabancı kaynak durumuna göre tüm firmalar göz önüne alınıp bu soru yöneltildiğinde, 19’u evet, 14’ü hayır cevabı vermiştir. Evet diyen 19 firmadan; 5’i her ikisine sahip (% 26.3), 11’i sadece özkaynaklara sahip (% 57.9), 3’ü sadece yabancı kaynaklara sahip (% 15.8), Hayır diyen 14 firmadan; 5’inin her ikisine sahip (% 35.7), 9’unun sadece özkaynağa (% 64.3) sahip firmalar olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, Özkaynak-Yabancı kaynak durumuna göre firmalardan, % 30.3’ü her ikisi, % 60.6 sadece özkaynak, % 9.1’i sadece yabancı kaynaklara sahip olduğu görülmektedir. Bu durum göz önüne alınıp, yöneltilen soruda, firmalardan % 57.6’sı evet, % 42.4’ü hayır demiştir.

Yine Tablo (26) ve Şekil (32)’de görüldüğü üzere Basel II standartlarının uygulanabileceği konusunda sadece özkaynak ağırlıklı çalışan % 33.3 oranı ile olumlu baktıklarını bunların % 15.1 ile her iki sermayeye sahip firmalar ve % 9.1 ile de sadece yabancı kaynak sermayeli firmaların izlediği görülmektedir. Toplamda farklı sermaye yapılarına sahip işletmelerin de çoğunluğunun olumlu baktıkları görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

KOBİ'lerin işsizliğin azaltılması, yeni istihdam alanlarının yaratılmasında oynadıkları rolleri ve piyasa koşullarında meydana gelen değişimlere hızlı uyum sağlayabilen esnek bir yapıya sahip olmaları ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması ve sürdürülmesine yaptıkları olumlu katkılardır. Bu durum onları gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ekonomilerde olduğu gibi Türkiye'de de önemli bir konuma getirmektedir. Sermaye piyasalarında ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde yaşanan gelişmeler, teknoloji alanındaki yenilikler, rekabet koşullarındaki hızlı değişim ve küreselleşme nedeniyle son yıllarda finans sektöründe oluşturulan düzenlemeler KOBİ'lerin geleceğini çeşitli açılardan etkilemeye başlamıştır. Bu nedenle finans piyasalarındaki istikrar ve güveni sağlamak üzerinde Basel Komitesi tarafından sermaye yeterliliği düzenlemeleri getirilmiştir.

Sermaye yeterliliği düzenlemelerinin ilki olan Basel I'de KOBİ'lere ilişkin özel bir hüküm bulunmazken bu düzenlemenin eksikliklerini gidermek amacıyla yayımlanan Basel II Düzenlemesi'nde KOBİ'lerin bankalarla kredi ilişkilerini etkileyecek önemli hükümler getirilmiştir. Bu hükümler KOBİ'lere çeşitli finansal zorluklar ve yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir.

Türkiye'deki KOBİ'ler üzerine Basel II'nin ilk etkisi, KOBİ tanımlamasına farklılık getirmesidir. Basel II kapsamında KOBİ'ler "yıllık satış hasılatı 50 milyon Euro'yu geçmeyen" işletmeler olarak sınırlandırılırken; Türkiye'de geçerli olan tanımlamada "250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı 25 milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan" işletmeler olarak ifade edilmiştir. Bu çerçevede, Türkiye'deki işletmelerin % 99 'u Basel II KOBİ tanımlaması kapsamına girmektedir.

Basel II ile birlikte getirilen önemli bir diğer etkisi de her işletmenin derecelendirmeye tabi tutulacağıdır. İşletmeler, finansal yapılarının gücü, finansal yönetim kaliteleri, finansal tablolarının şeffaflığı, kurumsal yönetim becerileri ve risk yönetim düzeyleri başta olmak üzere çeşitli özellikleri göz önünde bulundurularak standart yaklaşımda bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca, içsel derecelendirmeye

dayalı yaklaşımda ise bankalar tarafından derecelendirmeye tabi tutulacaktır. Derecelendirme kriterlerini sağlayan işletmeler yüksek kredi notu olarak daha düşük maliyette kredi alma olanağına kavuşabilecekleridir.

Türkiyede'ki KOBİ'lerin genel durumu incelendiğinde, işletme sermayelerinin yetersiz olduğu, (yürüttükleri kayıt dışı faaliyetler) nedeniyle finansal tablolarının şeffaflıktan uzak olduğu, birçoğunun aile işletmeleri olmaları sebebiyle kurumsallıktan uzak olduğu, finansal yönetimi ve etkin risk yönetimi sağlayacak personelin işletmelerin bünyesinde istihdam edilmediği gözlemlenmektedir. Bu nedenle, Türkiye'deki KOBİ'lerin Basel II çerçevesinde yüksek kredi notuna kavuşabilmeleri ve banka kredisi temininde güçlüklerle karşılaşmamaları adına Basel II'ye uyum sürecinde; finansal yapılarını güçlendirmeleri, faaliyetlerini kayıt içine alarak uluslararası standartlara uygun finansal tablolar üretmeleri, kurumsallaşma adına kurumsal yönetim kültürünün tüm kurum çalışanlarına benimsetilmesinin sağlanmaları, finansal yönetim ve risk yönetimi konusunda uzman personele yatırım yaparak işletme bünyesinde risk ve finans yönetimini etkin bir şekilde gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

Türkiye'de Basel II'nin 2009 yılında uygulamaya geçirileceği göz önünde bulundurulduğunda, kalan süreçte KOBİ'lerin Basel II kriterlerine uyum sağlayarak rekabet avantajı sağlayabilmeleri ve uygun maliyetlerde kredi temin edebilmeleri için aşağıdaki hususları yerine getirmeleri önerilir:

Sermaye yapılarını güçlendirmeleri,

- Ana faaliyet konularında çalışmaları,
- Kayıt dışı faaliyetlerin kayıt içine alınarak uluslararası standartlara uygun finansal tabloların düzenlenmesi, şeffaflığın sağlanması,
- Finansal raporların sağlıklı bir şekilde sağlanabilmesi için teknolojik yatırımların yapılması,

- Etkin finans ve risk yöntemlerini, bu konuda uzman kişileri istihdam ederek veya danışmanlık hizmetleri olarak işletmelerinde uygulanabilir hale getirmeleri,

- Basel II ile öngörülen değişimlerin etkilerinin bilinmesi ve oluşabilecek problemler için alternatif politikaların işletme bünyesinde geliştirilmesi,

Yukarıda sıralanan önerileri KOBİ'lerin yerine getirmeleri durumunda, küçük olmalarının kendilerine sağladığı esneklik ve uyum avantajını en iyi şekilde değerlendirerek Basel II Düzenlemesi'ni kendileri için avantajlı bir durum haline dönüştürebileceklerdir.

Sonuç olarak;

- * Bölgede yapılan bu çalışmada firmaların büyük çoğunluğunu 11 yaş ve üzeri firmalardan oldukları,
- * Yine büyük çoğunun öz kaynak ağırlıklı çalıştıkları,
- * Yurtiçi pazarın daha ağırlıklı olarak yer aldığı ve büyük çoğunlukta firmaların vasıflı işçi bulmakta zorlandıkları,
- * Özellikle inşaat, makine, tekstil, kozmetik alanlarında bu sıkıntıların daha dikkat çekici boyutlarda olduğu,
- * Basel II uygulama standartlarının hayata geçirilmesi noktasında büyük çoğunluğun ümitli olduğu ancak Basel II hakkındaki sorularda, 11 yaş ve üzeri firmalarla, genç firmaların daha ilgili oldukları, piyasa şartlarına karşı daha hassas oldukları gözlemlenmiştir. Bunun sonucunda Basel II'ye uyum sürecinde;
- * Bölgede faaliyette bulunan firmaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi,
- * Vasıflı işçi konusunda daha ciddi çalışmaların ve yatırımların yapılması,
- * İşletmelerin teknolojik yeniliklere önem vermesi, yurtdışı pazarlara daha rekabet edebilir bir güçle tereddüt etmeden bu pazarların zorlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ALTINTAŞ, M. Ayhan. **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Ankara, Turhan Kitabevi,2006.

BABUŞÇU, Şenol. **Bankacılıkta Risk Derecelendirilmesi ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulanması**, SPK Yayınları,Tisamat Basımevi,1997.

BAĞRIAÇIK, Atilla. **Dışa Açılma Sürecinde Küçük ve Orta Boy Firmalar (Dünyada ve Türkiye’de)**, Edebiyat Fakültesi Basımevi,Dünya Yayınları,1989.

BOLGÜN, K.Evren; AKÇAY, M.Barış. **Risk Yönetimi**, İkinci Baskı, İstanbul, Scola Yayıncılık.

KONDAK, Nuray. **İşletmelerde Finansman Sorunu ve Çözüm Yolları** (Alternatif Finansman Teknikleri), Der Yayınları, İstanbul, Şubat 2002, s. 33.

Standart & Poor’s Credit Week. (Çev.Berco KILIÇ), **Derecelendirme İşlemi ve A.B.D. Tahvil Derecelendirme Süreci** , SPK Araştırma Raporu, 1989.

UZUNOĞLU, Sadi. **Derecelendirme ve Ülke Riskleri**, Para ve Finans Ansiklopedisi,2000.

MAKALELER

AKGEMCİ, Tahir. “KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler”, **T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı KOSGEB Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı**,2000.

- AKSOY, Tamer. "Basel II: Temel Düzenlemeler, Etkiler ve Ülkemize Yönelik Öneriler", **ASMMMO Bülten**, Yıl: 15/Sayı: 162.
- ATA, Ali; UĞURLU, Mustafa. "Küresel Rekabet Ortamında Basel II'nin KOBİ'lere Etkilerinin Analizi", **5. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi Bildirileri**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- ÇAĞIL, Gülcan; ÇITMACI, Barbaros. "Basel II Düzenlemeleri Işığında Bankalarda Risk Yönetimi", **VII. Ulusal Finans Sempozyumu Bildirileri**, 2003.
- CANDAN, Hasan; ÖZÜN, Alper. "Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II", **Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları**.
- BABUŞÇU, Şenol. "Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri", Sanayi Odası Aylık Yayın Organı :**ASOMEDYA**, Ankara, Ekim 2005.
- BABUŞÇU, Şenol. "Bankacılıkta Risk Derecelendirilmesi ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulaması", **SPK Yayınları**, Sayı: 94.
- BEŞİNCİ, Murat; KAYA, Feridun. "Uluslararası Finansal Piyasalardaki Yasal Düzenlemeler ve Basel II'ye Uyum Süreci", **İşletme ve Finans Dergisi**, Sayı: 236.
- BEŞİNCİ, Murat. "Basel Kriterleri,Basel II'nin Finans ve Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye Uyum Süreci", **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı 45.
- BEŞİNCİ, Murat. "Basel Kriterleri, Basel II'nin Finans ve Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye Uyum Süreci", **Aktive Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı: 45.
- ÇOLAKOĞLU, H.Mustafa. "KOBİ Rehberi", **KOSGEB ve TOBB**, Nisan 2002.
- ÇAĞIL, Gülcan; ÇITMACI, Barbaros. "Basel 2 Düzenlemeleri Işığında Bankalarda Risk Yönetimi", **VII. Ulusal Finans Sempozyumu Bildirileri**, 2003.
- KOSGEB. "KOBİ Ekonomisi Tarihi Gelişimi", **Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü**, 2003.
- TBB. "Basel II Çalışma Raporları ", **Bankacılar Dergisi**, 2006

- TSPAKB. "Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı", **Sermaye Piyasasında Gündem**, Sayı: 31.
- TUNCER, Ebru. "Basel II Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Bir Lüks mü?", **Active Dergisi**.
- UĞURLU, Mustafa Ali. "Küresel Rekabet Ortamında Basel II'nin KOBİ'lere Etkilerinin Analizi", Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 5. **Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi Bildirileri**.
- USMAN, Ediz. "Rotating: Yatırımcılar ve İhracatçılar Açısından Önemi", **Aktivite Finans Dergisi**, Sayı 19, 1998, s:80.
- USTA, Öcal; SEVİNÇ, Güler. "KOBİ'lerin Finansmanı Üzerinde Basel II Kriterlerinin Etkileri ve Değişen Koşullarda Kredi Sağlamaya Yönelik Önlemler", **İstanbul Kültür Üniversitesi, 3. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi Bildirileri**.
- UYAR, Süleyman; AYGÖREN, Hakan. "Basel II İlkelerinin KOBİ'lere Olası Etkileri, Finansman Maliyeti, Finansal Raporları ve Muhasebe Açısından Değerlendirme", **Mali Çözüm Dergisi (İSMMMO Yayın Organı)**
- YALÇIN, F. Asuman. **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin İhracatında Örgütsel Yapının Rolü**, 1989.
- YAYLA, Münir; KAYA, Yasemin Türker, "Basel II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci" , **ARD Çalışma Raporları 2005/3**, Ankara, Mayıs 2005, s.43.
- YÜKSEL, Ayhan. "Basel II'nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri", **BDDK ARD Çalışma Raporları, 2005/4**
- YÜKSEL, Özer; TAŞKAN, Ebru Seçil. "Basel II Kriterleri ve KOBİ'lerin Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesine Etkileri", **EBSO**, 2005.

TEZLER

DEĞİRMENCİ, Nihal. **Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi** , (Yayınlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi), TCMB, Ankara, 2003.

SELİMLER, Hüseyin. “**Sermaye Yeterliliği**”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.

TBB. “**Bankacılar Dergisi**”, Sayı :58, Eylül 2006.

YILMAZ, Yaşar. “**Derecelendirme ve Derecelendirme Faktörünün Kredi Taleplerinin Değerlendirmesinde Uygulanabilirliği**”, Yayınlanmamış Uzmanlık tezi, İSTANBUL, s. 43,1994.

DİĞER YAYINLAR

ARAS, Güler. “Basel II Uygulamasının KOBİ’lere Etkileri ve Geçiş Süreci”,
<http://s.b.e.yildiz.edu.tr/BASEL%20Ipdf>

BABUŞÇU, Şenol. “Yeni Bir Sektör Doğuyor”, Ekonomist Dergisi, Sayı:9,
<http://www.senolbabuscu.com>

BCBS , “ History of the Basel Comittee and its Membership ”,
<http://www.bis.org/bcbs/history.pdf> (12.12.2006)

BCBS.“Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)-Türkçe Çeviri ”,
http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Basel%20II%20Cevirisi-14102005-16_19.pdf (15.03.2006)

BDDK. “Basel II’nin KOBİ’lere Muhtemel Etkileri ”,
<http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/riskbasel/bddkdoc>
(24.05.2006)

BIS. Comparison Between the 1999 and 2006 versions of the Core Principles
Methodology-Basel Comittee, Basel 2006

- BIS. "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", <http://www.bis.org/pub/bkbs107.pdf> (22.04.2007)
- DİE. 2002 Genel Sanayi ve İş Yerleri Sayımı, Ankara, 2003.
- DPT. Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000
- DPT. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000
- ERGEZER, Zafer. "Basel II'de Regulasyonlar ve Risk Yönetimi", http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=4038
- European Commission. "SME Definition", http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm (02.06.2006)
- FitchIBCA. Fitch Rating Definitions, s.1, www.fitchratings.com
- GÜVERCİNCİ, Oya. "Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri", http://www.adptso.org.tr/atsahabers.asp?haber_id=277
- Moody's Investors Service. "Moody's Rating Process, A Publication of Moody's Corporate Department", 1995
- Moody's Investor Service. "About Moody's", www.moodys.com (10.02.2006)
- Moody's Investor Service. "About Moody's Partnerships and Alliances", www.moodys.com (10.02.2006)
- KOSGEB. "Dünyada KOBİ'ler", <http://www.kosgeb.gov.tr/KOSGEB/KOSIsletmeler.asp> (07.04.2006).
- Kobi Finans Bilgi Serisi II. "KOBİ'lerin Karşılaşabilecekleri Zorluklar Neler?", <http://www.kobifinans.com.tr/bilgimerkezi/02020503/9800> (12.10.2007).
- Kobi Finans Bilgi Serisi II."Basel II Kapsamında Kabul Edilecek Teminatlar", http://www.kobifinans.com.tr/tr/icerik.php?Article=9802&Where=bilgi_merkezi (10.01.2006)

Resmi Gazete. 06.03.1997, Sayı :22925

Standard and Poor's Corporation. "History of Standard and Poors",

www.standardandpoors.com (10.02.2006)

Standard and Poor's Corporation. a.g.e., www.standardandpoors.com

TBB. "Yeni Bir Sermaye Yeterliliği Çerçevesi", Basel Bankacılık Denetim Komitesi Tarafından Hazırlanmış İstişari Rapor,
[www.tbb.org.tr/turkce/araştırmalar/capital%20 Accord.doc](http://www.tbb.org.tr/turkce/araştırmalar/capital%20Accord.doc)

TBB. "Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi",
<http://www.tbb.org.tr/.../Basel%20Komite%20Yeni%20Sermaye%20Yeterliliği%20D%20düzenlemesi> (02.06.2006)

TBB. "Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri", Eylül, s.6,
[http://www.tbb.org.tr/turkce/yayin/konferans KOBİ Kitapçığı.pdf](http://www.tbb.org.tr/turkce/yayin/konferans/KOBİ_Kitapçığı.pdf)
(24.05.2007).

Türk Eximbank A.Ş. "Türk Eximbank Kobi Tanımına İlişkin Açıklamalar",
<http://www.eximbank.gov.tr/duyurular/kobiack.doc> (13.05.2007)

Türkiye İktisat Kongresi. "KOBİ Çalışma Grubu",
<http://www.tik2004.org.tr/birincikongre.php> (11.03.2006)

Türkiye Halk Bankası A.Ş.

<http://www.halkbank.com.tr/pb/engine/0,1065,23,7,00.htm>

(23.07.2006).

YÜKSEL Özer; TAŞKAN, Seçil Ebru. "Basel II Kriterleri ve KOBİ'lerin Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesine Etkileri",

<http://www.ebsa.org.tr/tr/enformasyon/duyuru/Basel%20.ppt>

(29.09.2006)

YÜKSEL, A.Şennur. Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü, "Rating Kuruluşları ve Türkiye",
www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/ratıngsayı4.doc (18.01.2009)

Ek-1: BASEL II VE KIRŞEHİR'DEKİ KOBİLER ÜZERİNDE ETKİLERİ HAKKINDA ANKET ARAŞTIRMASI

1-Firma Adı:

2-Faaliyet, Kuruluş Yılı:

3-Faaliyet Alanı

4-Çalıştırılan İşçi Sayısı:

5-Özkaynak-Yabancı Kaynak Durumunuz: Her ikisi – sadece özkaynak – sadece yabancı kaynak

6-Kaynak Alternatifleriniz Nelerdir? : -Finansal Kuruluşlar -Ortaklar -Ortaklar-Şahıslar

7-Vasıflı İşçi Bulmakta Zorlanıyor Musunuz? -Evet - Hayır

8-Pazarlama Problemi Yaşıyor Musunuz? -Evet - Hayır

9-Finansal Sıkıntılarınız Var Mı? Evet İse Nelerdir?

-Maliyet - Bilanço -Kredibilite -Finansal Kuruluş Çeşitliliğin Azlığı

-Diğer (ortaklardan kaynaklanan sorunlar – pazarlama – alacakların dönüşümünde sorunlar)

10-Teşviklerden Yararlanıyor Musunuz? Yatırım İndirimi Var Mı? -Evet - Hayır

11-Üretiminizi Sunduğunuz Pazar Nedir?

-Yurtiçi -Yurtdışı - Her ikisi

12-Basel I Uygulamasını Biliyor Musunuz? -Evet - Hayır

13-Basel II Uygulamasını Biliyor Musunuz? Evet İse Bu Konu Hakkında Bir Çalışmanız Var Mı? -Evet - Hayır

14-Basel II İle Finansal Sıkıntıların Giderilebileceğini Düşünüyor Musunuz?

-Evet - Hayır

15-Tabi Olduğunuz Ekonomik Şartlar ve İçinde Bulunduğunuz Sektörde Basel II Uygulaması İle Yapmakta Olduğunuz Veya Hazırladığınız Çalışmalarınızın Bundan Sonraki İşletmecilik Akışınızda Ne Gibi Etkileri Olacağını Düşünüyorsunuz?

-Pazarlama	-Ücret
-Finans	-Kalite
-İstihdam	-Karlılık Oranı

16-Basel II ile Mevcut Durumla ve Getirilen standartlar Arasında Uçurumlar Var mı?

-Evet - Hayır

17- Sizce Kobi'ler Basel II Uygulama Standartlarına Kavuşturulabilecek Mi?

- Evet - Hayır

18- Kobi'lerin Bu Uyum Çalışmaları Sırasında Kaynakları Yeterli Olabilecek mi? Özkaynak Bulabilecekler mi?: Evet - Hayır

19-Söz konusu Uygulamaya Geçiş Aşamasında Kobi'leri Yeni Finansal Sorunlar Bekleyecek. Bu Nuktada Kobi'lere Uyum Aşamasında Finansal Destek Söz Konusu Mudur? -Evet -Hayır

20-Mali İşlerinizde Herhangi Bir Danışmanlık Hizmeti Alıyor Musunuz?

-Evet -Hayır

HAZIRLAYAN:Sultan GÖMCÜ